

**T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM YÖNETİMİ, TEFTİŞİ, PLANLAMASI VE
EKONOMİSİ BİLİM DALI**

**CUMHURİYET TARİHİ BOYUNCA ORTAÖĞRETİM
KURUMLARINDA ÖĞRENCİ VE PERSONELE YÖNELİK
KILIK KIYAFET UYGULAMALARI VE GÜNÜMÜZ
OKUL İDARECİLERİNİN KARŞILAŞTIKLARI
GÜÇLÜKLER (KAYSERİ ÖRNEĞİ)**

**Hazırlayan
Bayram ARAL**

**Danışman
Prof. Dr. Remzi KILIÇ**

Yüksek Lisans Tezi

**EYLÜL 2014
KAYSERİ**

**T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM YÖNETİMİ, TEFTİŞİ, PLANLAMASI VE
EKONOMİSİ BİLİM DALI**

**CUMHURİYET TARİHİ BOYUNCA ORTAÖĞRETİM
KURUMLARINDA ÖĞRENCİ VE PERSONELE YÖNELİK
KILIK KIYAFET UYGULAMALARI VE GÜNÜMÜZ
OKUL İDARECİLERİNİN KARŞILAŞTIKLARI
GÜÇLÜKLER (KAYSERİ ÖRNEĞİ)**

**Hazırlayan
Bayram ARAL**

**Danışman
Prof. Dr. Remzi KILIÇ**

Yüksek Lisans Tezi

**EYLÜL 2014
KAYSERİ**

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Bayram ARAL

YÖNERGEYE UYGUNLUK SAYFASI

“Cumhuriyet Tarihi Boyunca Ortaöğretim Kurumlarında Öğrenci Ve Personele Yönelik Kılık Kıyafet Uygulamaları Ve Günümüz Okul İdarecilerinin Karşılaştıkları Güçlükler (Kayseri Örneği)” adlı Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Tez Önerisi ve Tez Yazma Yönergesi 'ne uygun bir şekilde hazırlanmıştır.

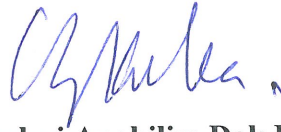

Tezi Hazırlayan
Bayram ARAL

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Remzi KILIÇ

Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Başkanı

Prof. Dr. Remzi KILIÇ

Prof. Dr. Remzi KILIÇ danışmanlığında Bayram ARAL tarafından hazırlanan “Cumhuriyet Tarihi Boyunca Ortaöğretim Kurumlarında Öğrenci Ve Personele Yönelik Kılık Kıyafet Uygulamaları Ve Günümüz Okul İdarecilerinin Karşılaştıkları Güçlükler (Kayseri Örneği)” adlı bu çalışma jürimiz tarafından Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalında yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

11.10.2014

JÜRİ:

Danışman : Prof. Dr. Remzi KILIÇ

.....

Üye : Prof. Dr. Mustafa ŞANAL

.....

Üye : Yrd. Doç. Dr. Habib HAMURCU

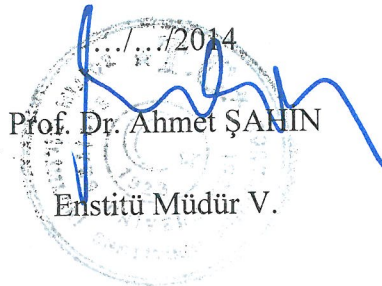
.....

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulunun 25.09.2014 tarih ve 2014/290 sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Prof. Dr. Ahmet ŞAHİN

Enstitü Müdür V.

ÖNSÖZ / TEŞEKKÜR

Bu çalışmada Cumhuriyetin kuruluşundan günümüze kadar ortaöğretim kurumlarında personel ve öğrenciye yönelik kılık kıyafet uygulamalarının nasıl olduğunun ve günümüz okul idarecilerinin karşılaştıkları güçlüklerin neler olduğu Kayseri ilinden hareketle ortaya konulması amaçlanmıştır. Yüksek lisans tezimi hazırlama sürecinde bana her türlü desteğini veren ve engin bilgisini esirgemeyen değerli hocam, tez danışmanım **Sayın Prof. Dr. Remzi KILIÇ**'a teşekkürlerimi sunuyorum.

Bir eğitim tarihçisi olarak bilgilerini öğrencilerine sunmaktan büyük haz alan ve bu konuda desteğini esirgemeyen değerli hocam **Sayın Prof. Dr. Mustafa ŞANAL**'a ve ayrıca yüksek lisans çalışmamın başlamasına vesile olan değerli hocam **Doç. Dr. Mustafa DURMUŞÇELEBİ**'ye teşekkürü bir borç biliyorum.

Çalışmalarım sırasında her türlü yardımı ve kolaylığı bana sunan okul müdürümüz **Sayın Uzm. Öğrt. Adnan DİNÇ**'e gösterdiği anlayış ve desteğinden dolayı teşekkür ediyorum.

Yüksek lisans çalışmama başladığım ilk günden itibaren bana destek olan ve her türlü fedakârlığı sunan değerli eşim **Hacer Hanım**'a ve canım kızım **Bengisu Azra**'ya sonsuz teşekkür ediyorum.

Bayram ARAL

Kayseri / Eylül / 2014

**CUMHURİYET TARİHİ BOYUNCA ORTAÖĞRETİM
KURUMLARINDA ÖĞRENCİ VE PERSONELE YÖNELİK KILIK
KIYAFET UYGULAMALARI VE GÜNÜMÜZ OKUL
İDARECİLERİNİN KARŞILAŞTIKLARI GÜÇLÜKLER
(KAYSERİ ÖRNEĞİ)**

Bayram ARAL

Erciyes Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Yüksek Lisans Tezi, Eylül 2014

Danışman: Prof. Dr. Remzi KILIÇ

ÖZET

Cumhuriyetin kuruluşundan günümüze kadar ortaöğretim kurumlarında personel ve öğrenciye yönelik kılık kıyafet uygulamalarının nasıl olduğunun ve günümüz okul idarecilerinin karşılaştıkları güçlüklerinin Kayseri ilinden hareketle ortaya konulmasının amaçlanmıştır. Cumhuriyetin ilk günlerinden günümüze kadar kılık kıyafet konusunda çıkartılan kanun, kararname, tüzük ve yönetmeliklerden hareketle ortaöğretim kurumlarındaki personel ve öğrencilerinin kılık ve kıyafetleri ortaya konulmaya çalışmış ayrıca günümüz okul idarecilerinin kılık kıyafet ile ilgili mevzuatı gerek personel ve gerekse öğrenciye uygularken karşılaştıkları güçlüklerin neler olduğu Kayseri ili merkez ilçeleri durumundaki Melikgazi, Kocasinan ve Talas'ta yer alan ortaöğretim kurumlarının 2013-2014 öğretim yılındaki idarecilerinden hareketle belirlenmeye çalışılmıştır.

Cumhuriyetten günümüze uygulanan kılık kıyafetlerle ilgili kanun, kararname, tüzük ve yönetmeliklerin belirlenmesinde arşiv araştırması yapılmış, o dönemlerde yaşayan insanlarla görüşülmüş, TBMM tutanakları, Resmi Gazete, ulusal gazeteler ve bu konudaki çalışmalar taranarak nitel bir çalışma yapılmış sonrasında da okul idarecilerine, bazı demografik bilgilerin yer aldığı açık uçlu sorularla birlikte araştırmacı tarafından hazırlanan anket uygulanarak bilgiler toplanmıştır. Buradaki nicel çalışma ile birlikte toplanan bilgilerin değerlendirilmesi yapılmış çıkarımlarda

bulunulmuş ve günümüz idarecilerinin kılık kıyafet ile ilgili uygulamalarındaki güçlükler ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kılık, Kıyafet, Ortaöğretim Kurumları, Okul İdarecileri

**ATTIRE APPLICATIONS FOR STUDENTS AND STAFF
AT SECONDARY EDUCATION INSTITUTIONS
THROUGHOUT THE HISTORY OF THE REPUBLIC, AND
CHALLENGES CURRENT SCHOOL ADMINISTRATORS FACE
(ON THE BASIS OF KAYSERI)**

Bayram ARAL

The University Of Erciyes, Institute of Educational Sciences

Thesis Of Master, Sept. 2014

Advisor : Prof. Dr. Remzi KILIÇ

ABSTRACT

It's aimed to find out that how the attire applications for students and staff at secondary education institutions from the founding of the republic until now and what the challenges that current school administrators face are on the basis of Kayseri. And It is tried to explain this according to legislated laws, bylaws, regulations and codes by consulting to the administrators of secondary educaion institutions in the central counties of Kayseri; Melikgazi, Kocasinan and Talas.

Archives were researched when it was detemined what the laws, bylaws, regulations and codes enacted were with regard to attire applications from the republic until now, We discussed with the people living in that period, This study was qualified by reviewing The Parliament minutes, the official gazette, national newspapers and other studies on this topic. Afterwards, All data were collected by asking some open-ended questions involving some demographic data to administrators of the schools and by implementig a questionairre prepared by researcher. The information collected in conjunction with quantitative studies were assessed, conclusions are made and

challenges in the dress-related applications of current education administrators have been introduced.

Keywords : Attire, costume, Institutes of secondary schools, school administrators.

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK	i
YÖNERGEYE UYGUNLUK SAYFASI	ii
ONAY	iii
ÖNSÖZ / TEŞEKKÜR	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	ix
TABLolar LİSTESİ	xii
KISALTMALAR LİSTESİ	xiii
1. BÖLÜM	
GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Amacı	9
1.2. Araştırmanın Problem Cümlesi.....	9
1.3. Alt Problemler	9
1.4. Araştırmanın Önemi.....	10
1.5. Araştırmanın Varsayımları.....	10
1.6. Araştırmanın Sınırlılıkları	10
2. BÖLÜM	
KAVRAMSAL ÇERÇEVE	11
2.1.Kılık Kıyafet Düzenlemesi İçin Çıkarılan Kanunlar.....	11
2.1.1.Şapka İktisası Hakkında Kanun	11
2.1.1.1.Şapka İktisası Hakkında Kanunun Meclis Görüşmeleri.....	15
2.1.1.2. Şapka İktisası Hakkında Kanunun İçeriği	15
2.1.2. Bazı Kisvelerin Giyilemeyeceğine Dair Kanun	16
2.1.2.1. Bazı Kisvelerin Giyilemeyeceğine Dair Kanunun Meclis Görüşmeleri.....	19
2.1.2.2. Bazı Kisvelerin Giyilemeyeceğine Dair Kanunun İçeriği	19
2.1.2.3. Bazı Kisvelerin Giyilemeyeceğine Dair Kanunun Tatbik Suretini Gösterir Nizamname	21
2.1.3. Bilumum Devlet Memurlarının Kıyafetleri Hakkında Kararname	24
2.2. Millî Eğitim Bakanlığı ile Diğer Bakanlıklara Bağlı Okullardaki Görevlilerle Öğrencilerin Kılık - Kıyafetlerine İlişkin Yönetmelik.....	28

2.3. Kamu Kurum ve Kuruluşlarında Çalışan Personelin Kılık ve Kıyafetine Dair Yönetmelikler.....	39
2.4.Cumhuriyeten Günümüze Ortaöğretim Kurumlarında Personel ve Öğrenciye Yönelik Kılık Kıyafet Uygulamalarında Elde Edilen Diğer Bilgiler.....	48
3. BÖLÜM	
YÖNTEM	53
3.1.Araştırmanın Modeli	53
3.2.Evren ve Örneklem	54
3.3.Verilerin Toplanması	54
4. BÖLÜM	
BULGULAR	55
4.1. Cumhuriyetten Günümüze Kılık Kıyafet İle İlgili Kanun ve Yönetmeliklerin Ortaöğretim Kurumlarında Uygulanması	55
4.2. Okul İdarecilerinin Kılık Kıyafet İle İlgili Kanun ve Yönetmeliklerin Uygulanmasında Karşılaştıkları Güçlükler	60
4.2.1. Okul Yöneticilerinin Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular	60
4.2.2. Öğrencilere Yönelik Kılık Kıyafet Uygulamalarında Karşılaşılan Güçlükler ..	62
4.2.3. Öğretmen ve Personele Yönelik Kılık Kıyafet Uygulamalarında Karşılaşılan Güçlükler	63
4.2.4. Öğrencilere Yönelik 27.11.2012 Tarihinde Yayımlanan Yönetmeliğin Olumlu-Olumsuz Katkıları	64
4.2.5. Okullarda Kullanılan Kıyafetler	65
4.2.6. Kılık Kıyafet Yönetmeliğine Aykırı Davranan Öğrenci ve Personele Yönelik Uygulamalar	65
4.2.6. İdarecilerin Öğrencilik Zamanlarındaki Kılık Kıyafet Uygulamaları	66
5. BÖLÜM	
SONUÇ ve ÖNERİLER	67
5.1. Sonuç.....	67
5.2.Öneriler	69
KAYNAKÇA	71
EKLER	75
ÖZGEÇMİŞ	91

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Okul Yöneticilerinin Cinsiyetlerine Göre Dağılımı.....	71
Tablo 2. Araştırmaya Katılan Okul Yöneticilerinin Yaşlarına Göre Dağılımı.....	71
Tablo 3. Araştırmaya Katılan Okul Yöneticilerinin Eğitim Durumuna Göre Dağılımı.	72
Tablo 4. Araştırmaya Katılan Okul Yöneticilerinin Okullardaki Hizmet Yıllarına Göre Dağılımı	72
Tablo 5. Araştırmaya Katılan Okul Yöneticilerinin Hizmet Sürelerine Göre Dağılım..	73
Tablo 6. Araştırmaya Katılan Okul Yöneticilerinin Göreve Başlama Yıllarına Göre Dağılımı	73

KISALTMALAR LİSTESİ

- A.A.M.D. : Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi
A.K.P. : Adalet ve Kalkınma Partisini
B.C.A. : Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi
B.D.M.K.H.K.: Bilumum Devlet Memurlarının Kıyafetleri Hakkında Kararname
Bkz. : Bakınız
B.T.T.D. : Belgelerle Türk Tarihi Dergisi
C. : Cilt
C.H.P. : Cumhuriyet Halk Partisi
D.S.P. : Demokratik Sol Parti
Çev. : Çeviren
Haz. : Hazırlayan
M.G.K. : Milli Güvenlik Konseyi
s. : Sayfa
T.B.M.M. : Türkiye Büyük Millet Meclisi
T.B.M.M.Z.C. : Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi

1. BÖLÜM

GİRİŞ

Toplumsal yapının tüm öğeleri, düşünce ve faaliyetler, uygulanan politikalar aracılığı ile değişir ve dönüşürler. Türkiye'nin yoğun olarak değiştiği ve dönüştüğü bir süreç olan Cumhuriyet'in Erken Dönemi'nde Atatürk Devrimleri ile Batılı bir toplum olmanın koşulları hazırlanmıştır. (Aslan, 2014, 5).

Siyasi tarihçiler, Cumhuriyet dönemini genellikle iki ana bölüme ayırarak incelerler. Birinci bölümü “Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetleri Dönemi” veya “Milli Mücadele Dönemi”, ikinci bölümü de “Cumhuriyet Hükümetleri Dönemi” veya kısaca “Cumhuriyet Dönemi” olarak adlandırırlar. (Başar, 2004, 23). Kurtuluş Mücadelesi başlamış, yapılan kongreler, kurulan mahalli direniş hareketleri ve nihayetinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılması, yapılan savaşlarla birlikte Mudanya Ateşkes Antlaşması imzalanmış, Lozan Barış Antlaşması ile de Kurtuluş Savaşının muharebe dönemi sona ermiştir. Uzun yıllar savaşlarda güç kaybeden Türk milletinin artık yeniden güçlenmesi gerekiyordu. Lakin bu sürede halk iyice zayıflamış, erkeklerin çoğu savaşlarda şehit olmuş geriye sadece kadınlar, ihtiyarlar ve çocuklar kalmıştı. Kısacası millet tamamen güçsüz ve fakirdi. (Yaman, 1998, 33)

Osmanlı Devleti'nin 30 Ekim 1918'de Mondros Ateşkes Antlaşması'nı imzalamasının hemen ardından yurdun çeşitli yerlerinde başlayan milli cereyanlar, 19 Mayıs 1919'da Mustafa Kemal Paşa'nın resmi görevle Samsun'a çıkışı ile liderini bulmuş, üç buçuk yıla yakın, son derece sıkıntılı ve zorlu bir mücadele döneminden sonra Türk milleti zafere ulaşmıştır. Bundan sonraki dönem milli egemenliğe dayanan genç ve bağımsız Türk Devletinin ve Türk toplumunun büyük çağdaşlaşma atılımlarına sahne olmuş, Mustafa Kemal Atatürk'ün önderliğinde bir dizi siyasi, sosyal, ekonomik, hukuksal ve kültürel inkılâplar birbiri ardına gerçekleştirilmiştir. (Özcan, 2008, 28)

Kurtuluş Savaşını gerçekleştiren I.TBMM'nin yıpranması ve bu mecliste bulunan saltanat yanlılarının muhalefetleri üzerine devrimleri gerçekleştirecek kadroyu oluşturmak amacı ile TBMM 1 Nisan 1923 tarihinde çalışmalarına ara verilerek kurucu meclisin yerine inkılapçı bir meclis için seçime gitmeye karar verilmiştir. İkinci meclis 23 Nisan 1923 tarihinde yapılan seçimler sonucunda 334 Milletvekili ile 11 Ağustos 1923 tarihinde Ankara'da toplanmıştır. (Aslan, 2002, 50)

İkinci meclisin açılmasıyla birlikte Gazi Mustafa Kemal, yeni milli devletin batılılaşma ve modernleşme yolundaki uygulamalarını başlattı. (Özodaşık, 1999, 28) Toplanan ikinci meclis ülkeyi içinde bulunduğu durumdan kurtarmak için çalışmalarına başlamış, ilk iş olarak Lozan Antlaşmasını onaylayarak yürürlüğe koymuştur. 3 Mart 1924 tarihinde de Hilafeti kaldıran, 29 Ekim 1923 tarihinde Cumhuriyeti ilan eden İkinci meclisin en önemli çalışma alanlarını yapılan inkılaplar oluşturmaktadır. İkinci meclis döneminde yapılan inkılaplar siyasi, sosyal, hukuk, eğitim, kültür, ekonomik ve gündelik hayatta (Çakırbaş, 2012, 219) gerçekleştirilmiştir.

Mustafa Kemal top yekûn bir batılılaşmadan yana olduğu için devletin yapısına ve felsefesine ilişkin bir dizi devrimlerin hemen arkasından kılık-kıyafet alanında da devrim yapmayı gerekli görmüştür. (Şahin, 1997, 24) Bu alanda yapılan yenilikler ve uygulamalar şu şekilde sıralanabilir:

- 2 Eylül 1925 yılında dini mekânlarda bulunmayan kişilerin dini kıyafet ve işaret taşıması yasaklanması
- 25.11.1925 Şapka İktisası Hakkında Kanun
- Aralık 1934 yılında çıkartılan bir kanunla hangi dinden olursa olsun ruhanilerin ibadet yerleri ve dini törenlerin dışında dini kıyafet giymelerinin yasaklanması
- 26.11.1934 te bir kanunla Lakap, Nişan, Madalya ve Özel Kılıkların kaldırılmasının uygun görülmesi.

Ortaöğretim kurumlarının tarihi seyrine bakıldığı zaman başlangıcını Osmanlı Devletinin XIX. yüzyılına kadar götürmek mümkündür. XIX. yüzyılın ikinci yarısı, Osmanlı Devletinin ilköğretim ile yükseköğretim arasında bir eğitim kademesi kurma çalışmaları ile doludur. Osmanlı döneminde eğitim alanındaki reformların odak noktası ortaöğretim olmuş, modern manada idadiler ve sultaniler kurulmuştur. Cumhuriyetin ilanı ile birlikte idadiler ortaokula, sultaniler ise liseye dönüştürülmüştür.

(Özkan,2008,125) Eğitim Bakanlığı, bir yandan ilk ve yükseköğretim kademeleri arasında bir köprü kurmaya çalışırken diğer yandan Müslüman ve Hristiyan bütün Osmanlı yurttaşlarına ortaöğretim düzeyinde ortak bir kültür ve eğitim vermek hedeflenmiştir. (Ergün, 1998, 10-12)

Ortaöğretim kurumlarının Tanzimat döneminde rüştiye, idadiye ve sultaniye olmak üzere üç ayrı kısımda şekillendiği görülmektedir(Akyüz, 2012, 164).

“Rüştiye” diye adlandırılan eğitim kurumu, Türk eğitim tarihinde önce ortaöğretim kademesinde ortaya çıkmış, lise ve ortaokul fonksiyonlarını gördükten sonra, öğretim seviyesi düşerek ilköğretim kademesine geçmiştir. Bir süre de “yüksek ilkokul” denilebilecek bir düzeyde kaldıktan sonra, 1913 yılında ilkokulların içinde erimiştir. Rüştiye okulları ilk çıktığı dönemde orta öğretim düzeyinin tek okulu idi. İşte, lise ayarındaki idadi ve sultaniler kuruluncaya kadar rüştiyeler, tüm ortaöğretim kademesini temsil eden bir okul olarak kalmışlardır. (Ergün, 1998, 10-12) İlk kuruldukları zaman sıbyan mekteplerinin daha iyi öğretim veren üst sınıfları gibi düşünülen rüştiyeler, Tanzimat döneminde çok geçmeden genel ortaöğretimin en alt düzeyindeki okullar haline gelmiştir. (Akyüz, 2012, 164) Rüştiyelerin öğretim süresi ilk açıldıklarında iki yıl idi, sonra dört yıla, 1859 yılından itibaren de altı yıla çıkarılmıştır. Sonra tekrar beş, dört ve üç yıla indirilmiştir. Ders programı da öğretim süresinin artıp eksilmesine göre sürekli değişmiştir. Öğretim süresindeki düşüşte en büyük etken şüphesiz idadilerin açılmasıdır. (Ergün, 1998, 10-12)

“Kendisinden üstün bulunan bir okula öğrenci hazırlayan okul” (Ergün, 1998, 11) demek olan “idadi” terimi önceleri Harp Okulu ve Askeri Tıbbiye ’ye girmek isteyen gençlerin eksik bilgilerini tamamlamak amacıyla açılan hazırlık sınıfları için kullanılmıştır(Akyüz, 2012, 166). “İdadi” adı gerçek hüviyetini 1869 Maarif-i Umumiye Nizamnamesinde bulmuştur. Bu Yönetmeliğe göre, Müslüman olan ve olmayan Osmanlı vatandaşlarını birbirlerine kaynaştırmak ve ortak bir kültür içinde yetiştirmek düşüncesiyle Sancak merkezlerinde rüştiye çıkışlı öğrencileri Sultanilere hazırlamak için üç yıllık idadiler kurulacaktı(Ergün, 1998, 10-12)

İdadilerin ülke çapında yaygınlaşmaları II. Abdülhamit döneminde olmuştur. 1881 yılından itibaren il merkezlerinden yedi yıllık, ilçe merkezlerinde de beş yıllık idadiler açılmaya başlanılmıştır. Böylece 19. yüzyıl sonlarında ülke, ortaöğretim bakımından

oldukça sıkı örgülü bir örgün yapıya sahip olmuştur. Bu okullar yükseköğretime devam etmeyecek olan öğrencileri genel, ziraat, ticaret ve sanayi dallarında eğitmeye yöneldi. Programları bu amaca göre düzenlendi. Sürekli savaşlar dolayısıyla pek uygulanmayan bu programlarla, rüştiyelerin ortadan kaldırılması ile beş yıllık idadiler ortaöğretimin ilk basamağını oluşturdu ve Cumhuriyet döneminde “Ortaokul” a dönüştüler. Yüksekokullara öğrenci hazırlayan ortaöğretim kurumları olarak tüm ülkeye yayılmış olan yedi yıllık idadiler de 1910-1913 arasında önce “sultani” ye, daha sonra da “lise” ye çevrilerek tarihe karıştı. Bu çevirmelerden amaç, bütün Osmanlı vatandaşlarına hiç olmazsa bu düzeyde ortak bir eğitim vermek ve iyi bir yabancı dil öğretmek idi. (Ergün, 1998, 10-12)

Rusya'ya karşı Osmanlı Devletinin bütünlüğünü korumak isteyen bazı Avrupa Devletleri, Osmanlı Devletine ıslahat notaları veriyorlardı. Bunlardan biri de 1867 tarihinde Fransa tarafından verildi. Fransız elçisinin Osmanlı yöneticileriyle yaptıkları görüşmeler ve Abdülaziz'in Avrupa seyahatindeki izlenimleri sonucu öğretim dili Fransızca olan bir ortaöğretim kurumu açılması kararlaştırıldı. 1868 yılında çok görkemli törenlerle açılan bu kurum kısaca “Sultani” diye adlandırıldı. Galatasaray’nda açılan bu sultani okulu, ilk ve ortaöğretim kademelerini içeriyordu. Hatta bir ara “Dârülfünun-u Sultani” adıyla yüksek kurumlar da açılarak tam bir külliye haline getirilmişse de, bu uygulamadan çabuk vazgeçilmiştir. Galatasaray Sultanisin bir ortaöğrenim kurumu olmasına rağmen hem dil hem de program ve öğretim sistemi bakımından diğer ortaöğretim kurumlarından ayrı ve üstün idi. Daha sonraları “Galatasaray Lisesi” adını alacak olan bu öğretim kurumu, günümüzde de aynı sistemde varlığını sürdürmektedir. Galatasaray lisesinin açılışından bir yıl sonra yayınlanan “Maarif-i Umumiye Nizamnamesi”nde de vilayet merkezlerinde “Mekteb-i sultani” adlı altı yıllık eğitim kurumlarının açılması öngörülüyordu. Bütün Osmanlı yurttaşlarına açık olacak bu okullar, rüşdiye çıkışlıları alacaktı ve son üç yıllık dönemi “Edebiyat” ve “Ulum” kollarına ayrılacaktı. Yönetmelikte bu okullarda uygulanacak programlar bile belirlenmişti. Ancak bunlar gerçekleşemedi, sadece bir yerde, o dönemdeki siyasî olaylar nedeniyle büyük önem kazanan Girit'in merkezinde “Mekteb-i Kebir” adlı bir sultani okul kurulmuştu. Bunun dışında II. Meşrutiyet dönemine kadar hiçbir sultani açılmadı. (Ergün, 1998, 11)

1910’lu yıllarda istidat ve kabiliyetlerin daha iyi ölçülüp tespit edilebildiği bir eğitim alanı olan ortaöğretim okulları sultani, idadi ve öğretmen okullarıydı. Yerel yönetimler tarafından açılan mesleki okulların içinde de ortaöğretim seviyesinde okullar vardı. Kurtuluş savaşı yıllarında milli meclis hükümeti döneminde ortaöğretimin yapısında herhangi bir değişiklik olmamıştır. Bu dönemde dördü yatılı olmak üzere yirmi bir sultani ve yatısız otuz idadi bulunmaktadır.

Cumhuriyet dönemine kadar varlığını sürdüren sultaniler 15 Temmuz 1923 tarihinde Ankara’da Erkek Darulmualliminde (Erkek Öğretmen Okul) toplanan I.Heyet-i İlmiye kurulunda liseye çevrilmiştir. (Yaşayan, 2012, 57)

Cumhuriyet kurulunca ortaöğretim için bir yönetmelik çıkartılmış sultaniler lise adını alırken idadiler de ortaokul olarak değiştirilirken 1924 yılında sultaniler liseye dönüştürülmüş ve liseler on bir yıllık öğretim süresi içinde değerlendirmeye başlamıştır. İlkokullar dört, lise birinci devre(ortaokul) dört, lise ikinci devre ise üç yıl olmuştur.1 Eylül 1924 tarihinden itibaren bir devreli liseler “Orta mektep” adını alarak lisenin bir parçası olmaktan çıkartılmıştır. Böylece liseler ortaokul üzerine kurulmuş ve yükseköğretime öğrenci hazırlayan bir kademe biçimini almıştır. (Cicioğlu, 1988, 134)

1924 yılında erkeklerden daha az süreli öğrenim gören kızlar ile erkeklerin öğrenim süreleri eşitlenmiştir. Osmanlı döneminde orta ve yükseköğretim okulları büyük bir çoğunlukla İstanbul ve Trakya bölgesinde açılmıştır. Anadolu’da çok az sayıda okul vardır. Cumhuriyet dönemiyle bu okullar Anadolu’ya kaydırılmıştır. 1926 yılında yatısız ortaöğretim kurumlarında kız erkek ayrımı kaldırılarak karma eğitime geçilmiştir. 24 Nisan 1926 tarih ve 822 sayılı kanunla lise ve ortaokul gündüz öğrencisinden okuma ücreti alınmamasına karar verilmiş ve bunun uygulamasına 1926-1927 yılında geçilmiştir. Böylece Türkiye’de yatılı okulların dışındaki ortaöğretim parasız hale gelmiştir.

1927 -1928 öğretim yılından itibaren ilk defa gündüzlü olmak üzere “Karma Öğretim” (muhtelit tedrisat) yapılmaya başlanmıştır. Ancak daha sonraki yıllarda okullarda kız öğrenci sayısının oranı azalma gösterdiğinden 1929-1930’lu yıllarda karma öğretimin hızı azalmış, bazı karma okullar eski şekillerine dönüştürülmüştür. Ortaöğretim kurumları bu yıldan itibaren yavaş yavaş karma hale getirilmiş, 1977 yılından itibaren

kız meslek okulları dışındaki bütün okullar karma öğretime başlamıştır. (Cicioğlu, 1998, 135-137)

22 Mart 1926 yılında çıkartılan 789 sayılı Maarif Teşkilatına Dair Kanunun yedinci maddesinde Orta tedrisat mekteplerini liseler, orta mektepler, ilk muallim mektepleri, köy muallim mektepleri olmak üzere dörde ayırmış ve bunlardan başka da yüksek ve orta muallim mekteplerinin olduğu belirtmiştir. (Resmi gazete, 04.03.1926) Ortaöğretim basamağında lise üç, ilk muallim mektepleri üç, köy muallim mektepleri ise iki yıl süreli öğretim yapmaktaydı. Buralara ortaokulu bitiren öğrenciler alınıyordu.

Ortaöğretim kurumlarındaki çalışmalar hızla devam etmiş okullar çoğaltılarak daha fazla öğrencinin yararlanmasına imkân sağlanmıştır. 1940-1941 öğretim yılında resmi ortaokul sayısı 142, lise sayısı ise 44'e yükselmiştir. Bu okullardaki öğrenci sayıları 94.229'u ortaokul, 22.943' liseelerde olmak üzere toplam 117.172'dir.1942-1943 öğretim yılında ortaokulların sayısı 153, liselerin sayısı 45 iken 1948-1949 ders yılı başında ortaokulların sayısı 220'ye liselerin sayısı ise 56'ya yükseltilmiştir. (Cicioğlu, 1998, 141)

1951-1952 öğretim yılında lise öğrenim süresi dört yıla çıkartılmış 1955 yılında ise tekrar üç yıla indirilmiştir.1955 yılında liselerin 3.sınıfında olan öğrenciler 3. ve 4. Sınıfı bir arada okuyarak üç yılda mezun olmuşlardır.

Demokrat Partinin din eğitimi görüşü doğrultusunda 1951'de İmam Hatip Okulları açıldı, 1956 da ise ortaöğretimin tamamına seçmeli din dersleri konulmuştur.1955 yılından itibaren yabancı dille eğitim yapan kolejler açılmaya başlamıştır. (Özkan, 2008, 230)

Liselerde yığılmanın fazla olmasından dolayı 1963-1964 öğretim yılında sınavla öğrenci alınmış ancak bir yıl sonra bu uygulamadan vazgeçilmiştir.1974-1975 öğretim yılından itibaren rehberlik dersleri için programlarda belirli bir zaman ayrılarak uygulamaya konulmuştur. (Cicioğlu, 1998, 148)

28 Eylül-3 Ekim 1970 yılında toplanan sekizinci Milli Eğitim Şurası'nda ortaöğretim, 12-14 yaşlarındaki öğrencilere verilen eğitimi kapsayan birinci devre ortaöğretim ve 14-17 yaş grubundaki öğrencilere verilen genel, mesleki ve teknik eğitimin tümünü

kapsayan ikinci devre öğretim olmak yeni baştan düzenlenerek ortaöğretimin tarifi şu şekilde yapılmıştır:

“ Ortaöğretim, ilköğretime dayalı genel olarak 12-17 yaşları arasındaki öğrencilerin genel, mesleki ve teknik her türlü eğitimlerini kapsar.” (Meb, 1971, 53)

1974 yılında ortaokulların sayısı 2.550 öğrenci sayısı ise 1.119.924, liselerin sayısı 636 öğrenci sayısı ise 287.818’dir .” (Meb, 1975, 42)

1974-1975 öğretim yılında uygulamaya konulan esaslardan öğrenci akışını düzenleyen kuralların yasal bir anlam taşıyabilmesi için hazırlanan “Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Ortaokullar ve Ortaöğretim Kurumlarının Sınıf Geçme ve Sınav Yönetmeliği” yürürlüğe konmuştur. (Cicioğlu, 1998, 154)

1981 yılında toplanan Onuncu Milli Eğitim Şurasında ortaöğretim okulları iki grupta toplanmıştır. Bunlardan birincisi Tek Amaçlı Liseler ikincisi ise Mesleki ve Teknik Okullarıdır. (Cicioğlu, 1998, 157)

1981 yılında toplanan Milli Eğitim Şurası’nda ortaöğretim kurumları basamağında çok amaçlı okulların açılması, ortaokulların ilköğretim okulları kapsamına alınması kararlaştırılmıştır.

2005-2006 öğretim yılından itibaren liselerin öğrenim süresi tekrar dört yıla çıkartılmıştır.

Ortaöğretim Genel Müdürlüğü 22.06.1933 gün ve 2287 sayılı kanunla Orta Tedrisat Umum Müdürlüğü adı altında kurulmuş ve orta öğretim kurumları bu genel müdürlük bünyesine alınmıştır. (Koçer, 1981, 37)

1 Eylül 1923 tarihinden itibaren Maarif Vekâleti bütçesine bağlanan ortaöğretim kurumları için yine aynı yıl içerisinde hükümet tarafından “Orta Mektepler Talimatnamesi”ni çıkartılmıştır. Ülke eğitiminin içerisinde bulunduğu durumu değerlendirmek ve tedbirler almak için 1923 yılında itibaren Heyet-i İlmiye toplantıları yapılmaya başlanmış bu toplantılarda eğitimin gündemini belirleyecek kararlara imza atılmıştır. Bu toplantılarda ortaöğretim ile ilgili alınan kararları şu şekilde sıralayabiliriz: Birinci Heyet-i İlmiye toplantısında (1923), Sultani adı liseye çevrilmiş ve liseler bir ve iki devreli olmak üzere iki kademeye ayrılmış, İkinci Heyet-i İlmiye

(1924) toplantısında bir devreli liselerin ortaokul haline getirilerek bunların tek bir öğrenim bütünü olarak sayılması, kız liselerinin de erkek liseleri gibi tam sınıflı olarak kurulması ve aralarındaki süre farkının kaldırılmasına, Ortaokul ve liselerin üçer yıllık ayrı ayrı okullar olmasına karar verilmiş, Üçüncü Heyeti İlmiye (1926) toplantısında ise liselerin belirli merkezlerde çoğaltılarak takviye edilmesi ve yatsız okulların karma okullar haline getirilmesi kararlaştırılmıştır. (Cicioğlu, 1998, 133) Sonraki yıllarda Heyet-i İlmiye toplantılarının yerini Milli Eğitim Şuraları almış ve günümüze kadar Milli Eğitim Bakanlığının en yüksek danışma kurulu olarak varlığını devam ettirmiştir. Son olarak 2010 yılında Milli Eğitim Şurası da 18. kez toplanmıştır. (<http://ttkb.meb.gov.tr/www/18-milli-egitim-surasi/icerik/20>)

Literatür incelendiği zaman ortaöğretim kurumlarında yer alan öğrenci ve personelin kılık kıyafeti ile ilgili doğrudan bir çalışma yapılmadığı, yapılan çalışmalarda Cumhuriyetin kuruluş yıllarında yapılan kılık kıyafet ile ilgili inkılapların ön plana çıktığı özellikle de Şapka İnkılabı ile ilgili çok ciddi çalışmalar yapıldığı tespit edilmiştir. Son zamanlarda yapılan çalışmaların üniversitelerde başörtüsünün yasaklanması ile ilişkili olarak bu alana kaydığı gerek makale, gerek tez ve gerekse kitap alanındaki çok sayıda yapılan çalışmalardan anlaşılmaktadır.

“Basına Göre Şapka ve Kılık Kıyafet İnkılabı” Özcan (2008), adlı çalışma, büyük ölçüde inkılapların gerçekleştirildiği yıllarda çıkarılan gazetelere dayanmaktadır. (Özcan, 2008, III) Tez üç bölümden oluşmaktadır; Girişte, Osmanlı Devleti’nin kuruluşuna kadar Türk giyim kuşamı ve Türklerin tarih boyunca kullandıkları başlıklar incelenmektedir. Tezin I. Bölümünde; Osmanlı döneminde başlık ve kılık kıyafete değinmiş, özellikler o dönemdeki erkek ve kadınların kullandıkları kıyafetler üzerinde durmuştur. (Özcan, 2008, 9) Ayrıca Osmanlı Devleti döneminde kılık kıyafet alanında görülen ıslahat girişimleri ve bu girişimlerin Osmanlı sosyal ve siyasal hayatına etkilerine değinilmiştir. II. ve III. Bölümde ise 1925 ve 1934 tarihli iki kanunla yasallaşan şapka ve kılık kıyafet inkılaplarının öncesinde ve sonrasında basın ve kamuoyunun yaklaşımları, Türk basınının devrimlerin yerleşmesinde ve halk tarafından da kabulü için yapılan çalışmalar üzerinde durulmuştur. Özellikle Şapka İnkılabı üzerinde durulan eserde şapka fikrinin ortaya çıkışı, bu inkılabı karşı yürütülen muhalefet, Atatürk’ün Kastamonu’da şapkayı kullandırtması, Atatürk’ün şapka nutku ve sonrasında şapka inkılabının yasal seyri teferruatlıca ele alınmıştır. Yapılan

çalışmanın son bölümünde ise Kılık Kıyafet İnkılabı üzerinde yüzeysel olarak durulmuştur.

1.1. Araştırmanın Amacı

Mustafa Kemal Atatürk'ün topluma getirdiği yeniliklerden bir tanesi de kılık kıyafet değişikliğidir. Yapılan değişiklikler toplumun her kesimi tarafından hemen uygulanmaya başlanmıştır. Memurlar ve okullar için de hiç şüphesiz bu kaçınılmaz bir gerçektir. İşte buradan hareketle çalışmanın amacı Cumhuriyetten tarihi boyunca ortaöğretim kurumlarında gerek öğrenci ve gerekse okullarda yer alan idareci, öğretmen, memur ve diğer personellere yönelik kılık kıyafet uygulamalarının ne şekilde olduğunun, zamanla ne gibi değişiklikler yapılarak günümüze kadar geldiğinin ortaya konulması ve ayrıca günümüz okul idarecilerinin mevcut kılık kıyafetle ilgili uygulamalarda ne gibi güçlüklerle karşılaştıklarının tespit edilmesi, bu uygulamaları gerçekleştirirken karşılaştıkları güçlüklerin Kayseri örneğinden hareketle ortaya konulması hedeflenmiştir.

1.2. Araştırmanın Problem Cümlesi

Bu çalışmanın problem cümlesi “Cumhuriyet tarihi boyunca ortaöğretim kurumlarında öğrenci ve personele yönelik kılık kıyafet uygulamaları nasıldır ve günümüz okul idarecilerinin bu konuda karşılaştıkları güçlükler nelerdir” şeklindedir.

1.3. Alt Problemler

Araştırma süresince şu sorulara yanıt aranmaya çalışılmıştır:

1. Cumhuriyet tarihi boyunca ortaöğretim kurumlarında öğrenciye yönelik kılık-kıyafet uygulamaları nelerdir?
2. Cumhuriyet tarihi boyunca ortaöğretim kurumlarında personele yönelik kılık-kıyafet uygulamaları nelerdir?
3. Kılık kıyafet uygulamalarında günümüz okul idarecilerinin karşılaştıkları güçlükler nelerdir?
4. 27.11.2012 tarihinde yayımlanan kılık kıyafet yönetmeliğinin okullara olumlu ve olumsuz katkıları nelerdir?

1.4. Araştırmanın Önemi

Cumhuriyet tarihi ve eğitim ile ilgili çalışmalarda ortaöğretim kurumlarında öğrenci ve personele yönelik kılık kıyafet uygulamalarına ilişkin çalışma sayısı oldukça sınırlıdır. Literatüre bakıldığı zaman okullardaki kılık kıyafetlerin uygulamaları ile ilgili bir çalışma yapılmadığı görülmektedir. Yapılan bazı çalışmaların daha çok Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki kılık-kıyafet devrimi ile ilgili yaşananları ortaya koymaya çalıştığı bazı çalışmalarda ise toplum açısından kılık kıyafetin ele alındığı görülmektedir. Okullarda ve özellikle de ortaöğretim kurumlarında ne gibi kılık kıyafet uygulamalarının olduğu, bunların zamanla nasıl değiştiğinin ve günümüz okul idarecilerinin kılık kıyafet ile ilgili mevzuatı uygularken ne gibi güçlüklerle karşılaştıklarının ortaya konması gerek alana, gerek Milli Eğitimin ilgili birimlerine ve gerekse okullardaki idarecilere yol göstereceği, onların alacakları bir takım kararlarda faydalı olacağı düşünüldüğünden böyle bir çalışma yapılmaya karar verilmiştir.

1.5. Araştırmanın Varsayımları

- ✓ Okul idarecileri ifadelerinde samimi oldukları ve doğru bilgileri paylaştıkları varsayılmaktadır.
- ✓ Araştırmada seçilen örneklemin evreni temsil yeterliliğine sahip olduğu varsayılmaktadır.
- ✓ Araştırmada kullanılan anketin araştırmanın amacı ve içeriğine uygun olduğu varsayılmaktadır.

1.6. Araştırmanın Sınırlılıkları

Yapılan bu çalışmanın ikinci bölümünde yer alan olan günümüz okul idarecilerin kılık kıyafet ile ilgili mevzuatı uygularken karşılaştıkları güçlükler kısmında yapılan araştırmada Kayseri ilinde bulunan ortaöğretim kurumlarında merkez ilçelerde yer alan okul idarecilerini kapsamaması araştırmanın sınırlılığını oluşturmaktadır. Bu sınırlılığa rağmen araştırmanın birden fazla ilçede ve otuz beş okulda yüz yüze yapılmış olması önemli ipuçları sağlayabileceği düşünülmektedir. Ayrıca araştırma amacıyla ve ulaşılan kaynaklarla da sınırlıdır.

2. BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1.Kılık Kıyafet Düzenlemesi İçin Çıkarılan Kanunlar

Modern Türkiye'nin inşası amacıyla siyasi, sosyal, ekonomik, kültürel birçok alanda olduğu gibi gündelik hayatla da ilgili yeniliklere gidilmiştir. Bu değişikliklerin 1925-1934 yılları arasında gerçekleştiği görülmektedir. Bu değişiklikler için çıkarılan kanunlar ve kararnamelerden bazıları şunlardır: Şapka İktisası Hakkında Kanun, Bazı kisvelerin giyilemeyeceğine dair Kanun, Bilumum Devlet Memurlarının Kıyafetleri Hakkında Kararname.

2.1.1.Şapka İktisası Hakkında Kanun

Atatürk, milli mücadeleyi sona erdirip ikinci Türkiye Büyük Millet Meclisi'ni toplayıp çalışmalara başladıktan sonra planlı olarak memleketin her köşesini dolaşmıştır. Bu gezilerin her biri yapmayı tasarladığı devrim hareketini hazırlayıcı birer etüt çalışması olarak kabul edilebilir. Zira O, şapka ve kıyafet devrimi ile ilgili görüşlerini de 23-31 Ağustos 1925 tarihleri arasında Kastamonu'ya yaptığı gezi sırasında kamuoyuna açıklamıştır. (Özcan, 2008, 36) Kastamonu'ya yaptığı ziyaret sırasında İnebolu'ya geçmiş buradaki Türk Ocağında şapka ve kıyafet üzerine nutuk vermiştir. Tarihe şapka nutku olarak geçen bu konuşmasında Türk insanının medeni olduğundan dolayı bunu bütün uzuvlarıyla baştan ayağa kadar göstermek zorunda olduğunu, mevcut kıyafetin milli ve beynelmilel olmadığını, Türk insanının bir cevher olduğu, lakin giyilen kıyafetlerle bu cevherin çamurla kaplandığını ve bundan dolayı da bu çamurların atılması gerektiğini, medeni ve beynelmilel olan kıyafetin milletimiz için layık bir kıyafet olduğunu ve bu kıyafetin bütün yurttaşlarımız için getirileceğini söylemiş hatta Türk insanının giymesi gereken kıyafetlerini şu şekilde sıralamıştır:

“Ayakta iskarpin veya fotin, bacadta pantolon, yelek, gömlek, kravat, yakalık, ceket ve bittabi bunların mütemmimi olmak üzere başta siperi serpuş.”
(<http://kastamonu.gov.tr/ataturk.asp>)

Bu sözlerinden sonra açıklamalarına devam eden Mustafa Kemal serpuşun tarifini yapmış, buna şapka da dendiğini söylemiştir. Kıyafetlerle ilgili açıklamalarına devam eden Atatürk, kadınların peçe ile yüzlerini ve gözlerini kapatmalarına değinmiş, yüzlerini cihana göstermelerinde, gözleriyle cihanı görmelerinde korkulacak bir şey olmadığını belirtmiş, bunun değişeceğinin de zaruri olduğunu ifade etmiştir. (<http://kastamonu.gov.tr/ataturk.asp>) Mustafa Kemal Atatürk, Daday beldesindeki konuşmasında da aynı konuları tekrar etmiş burada özellikle devlet memurlarının da medeni milletlere ait olan kıyafetlerden giyeceğini ifade etmiştir. Sonrasında da Kastamonu ve civarına yaptığı bu gezisi sırasında hemen hemen konuştuğu her ortamda kıyafet ile ilgili düşüncelerini dile getirmiştir.

Şapka, Atatürk’ün 23 Ağustos – 31 Ağustos 1925 tarihleri arasında yaptığı Kastamonu gezisinde basına giymesinden evvel de zihnini meşgul eden bir mesele idi. (Özcan, 2008, 28) Yakın çalışma arkadaşları ile bunu paylaşmış hatta onlara çevrelerini bu konuda aydınlatmaları için telkinlerde bulunmuştur.

Atatürk’ün şapka konusunda düşüncelerini açıklamaya başlaması ve özellikle Kastamonu gezisi sırasında şapka giymesıyla birlikte ülkede şapka kullanılmaya başlanmıştır. 1925 yılı ortalarına doğru tek tük de olsa gençler arasında şapka giyenler görülmeye başlanmıştır. Örneğin temmuz ayı içinde bazı öğrenciler Darülfünun’da Rumen Darülfünunlularının başlıklarına benzer şapkalar giyilmesi için müracaatta bulunmuş, Darülfünun Emini Nurettin Bey, konuyu ciddiyle takip ettiğini, Avrupa’dan birçok şapka modeli getirttiğini ve öğrenci şapkalarının “şems siperi” olduğu takdirde daha sağlıklı olacağını ifade etmiştir. (Cumhuriyet, 13.07.1925)

Bu arada devlet görevlilerin giyecekleri başlıklar da gazetelerde ayrıntılı ve resimli olarak yer almıştır. Mesela, polislerin nasıl başlıklar giyeceğinin tartışıldığı günlerde numune olarak İngiltere’den İngiliz polis şapkaları getirtilmişti. (Hakimiyet-i Milliye, 11.07.1925) Yeni kabul edilen askeri şapkalar da en ince ayrıntısına kadar resimleriyle birlikte neşredilmiştir. Yeni askeri başlıkların subaylara ait olanları İngiliz şapkalarının benzeri olup şeklen çok beğenilmişti ve gözleri güneşten koruduğu için basın tarafından

övülüyordu. Ayrıca bu şapkaların resmi dairede, görev başında ya da sokakta nasıl taşınacağı, çıkarılacağı ve bunlarla nasıl selam verileceğinden de ayrıntılı olarak gazetelerde bahsediliyordu. (Cumhuriyet, 19.07.1925) Polislerin yeni şapkaları Askeri Müze'deki eski Türk miğferleri tetkik edilerek belirlenmişti. Bu şapkaların ortasında gayet sık bir de "paratoner"i vardı. (Cumhuriyet, 16.08.1925) (Bu şapkalara ufak değişikliklerle son şekli 1925 Eylül ayı içinde verilmiştir.) (Cumhuriyet, 13.09.1925)

Devlet dairelerinde ise Bahriye Vekili İhsan Bey'in şapka ile ilgili olarak attığı ilk adım hızla taraftar bulmuş, muhtelif devlet dairelerinde ve okullarda şapkalar giyilmeye başlanmıştı. Yeni kabul edilen başlık ve kasketlerini ilk giyen bekçiler de İstanbul Galata Bekçileri idi. (Cumhuriyet, 23.07.1925)

2 Ağustos'tan itibaren de Adliyede ve mahkemelerde hâkimler, zabıt kâtipleri ve mübaşirler yeni kıyafetlerini ve şapkalarını giymeye başlamışlardır. Bu yeni uygulamanın yararları gazetelerde övülürken tek tip olmayan, düzensiz giysiler içindeki mahkeme görevlilerinin Avrupalı meslektaşları gibi giyinerek Türk adliyesini manen ve maddeten yükselttiklerinin, bu uygulamanın dikkate değer bir yenilik ve ilerleme olduğunun altı çizilmiştir. (Cumhuriyet, 1-2.08.1925)

Devlet görevlilerinin başlıklarında yapılan bu Avrupa tarzı değişiklikler dışında, özellikle okur yazar kesim ve gençler tarafından da cesur adımlar atılıyor, sokaklarda az da olsa şapkalı insana rastlanıyordu. Bütün bunlara rağmen, yüzyıllardır giydiği başlıklara dini bir kıymet yükleyen halk, fese olan bağlılığını sürdürüyordu. Bu konuda bir reform hareketine kalkışmak için büyük bir otoritenin gücüne ihtiyaç vardı ve bu otorite de halka verdiği güven nedeniyle Kurtuluş Savaşı kahramanı Mustafa Kemal Paşa'dan başkası olamazdı. (Özcan, 2008, 34)

2 Eylül 1925 tarihinde, 2431 sayılı kararname ile memurların şapka giymeleri ve din işleriyle görevli olmayanların dini kıyafet ve işaretle dolaşmalarının yasaklanması hükümet kararına bağlanmıştır. (Hâkimiyet-i Milliye, 04.09.1925) Bu kararnameler: Tekke ve zaviyelerin kapatılmasına ilişkin kararname, ilmiye sınıfının kılığına ilişkin kararname ve Devlet memurlarının kılığına ilişkin Kararname'dir. Kararnameden sonra Türkiye'nin her yerinden Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal Paşa'ya kendisine bağlı bulduklarını bildiren telgraflar gönderilmiştir. (Özcan, 2008, 48) Ardından İçişleri Bakanlığı, şapka giyilmesi hakkında Bakanlar Kurulu kararının tamamıyla uygulanması için valiliklere,

şapka giyilmeyen yerlerde yerli üretimden şapka şeklinde başlık imal edilerek şapkalar gelinceye kadar memurların bunları giymelerini bildirmiştir. Genelgede şu maddelere yer verilmiştir:

- 1- Şapka giyilmesi Bakanlar Kurulu kararı en son noktasına kadar, tam bir titizlikle uygulanacak, takip edilecek ve düzenli olarak bakanlığa bildirilecektir.
- 2- Bazı illerde şapka olmadığı, sipariş edildiği açıklaması yapılarak, bazı memurların şapkalar gelince şapka giyeceği açıklanmıştır. Bu bir açıklama genelgesidir. Bu nedenle şapka bulunmayan yerlerde yerli üretimden şapka seklinde başlık imal edilerek şapkalar gelinceye kadar memurlar bunları giyeceklerdir. Şapka ısmarladık gibi nedenlerle şapka giyilmemesine meydan bırakılmamalıdır. Şapka hakkındaki Bakanlar Kurulu kararı, memurlar hukukundan yararlanan Meclise ve Belediye heyetlerine duyurulur. (İkdam, 24.09.1925)

Valilik bu genelgeyi çeşitli dairelere tebliğ ederek şapka giymeyenlerin listesini istemiş, genelge yayınladıktan sonra memurlar tarafından şapka mağazalarına hücum derecesinde müracaatlar olmuştu. Memurlara yerli malı ucuz şapka satan Karamürsel Mağazası, böyle yoğun bir günde kepenklerini kapatarak yalnız içerdeki memurlara şapka vermek zorunda kalmıştı. (İkdam, 27.09.1925)

Bu dönemde basına memleketin her yanından şapka ile ilgili bilgi ve haberler ulaşmakta idi. Zonguldak Valisi, İstanbul Valiliği ve Ticaret Odasına müracaat ederek memurlar için 200, halk için 300 şapka, köylüler için de on bin kasket gönderilmesini talep etmişti.

İstanbul Milli Eğitim Müdürü, Milli Eğitim Bakanlığı'na başvurarak öğretmenlerin şapka giymek mecburiyetinde olup olmadığı ile ilgili bilgi istemişti. (İkdam, 26.09.1925) (1925 Ekim ayı basında Eğitim Bakanlığı tarafından tüm resmi ve yabancı okullara gönderilen bir genelge ile Türk öğretmenlerin şapka giymeleri tamim edilecektir.) (Özcan, 2008, 49)

Şapka kadınlar arasında da hızla benimseniyordu. Kız okullarında öğrenciler için tek tip şapkalar kabul ediliyor, (Özcan, 2008, 49)gazeteler hanımlara şapkalarını nasıl seçmeleri ve giyerken nelere dikkat etmeleri gerektiği konusunda yol gösteriyordu. (İkdam, 27.09.1925)

Mustafa Kemal Atatürk'ün “ Şapka ve Kılık Kıyafet değişikliği” konusunu halklaştırmak için 23 Ağustos 1925’ te başlayıp 31 Ağustos 1925 tarihinde sona eren Kastamonu iline

yaptığı seyahat başarılı olmuş ve devrim bu gezinin akabinde gerçekleştirilmiştir. (Bozkır, 2010, 124)

2.1.1.1.Şapka İktisası Hakkında Kanunun Meclis Görüşmeleri

Kamuoyunun şapka kullanmaya başlaması ile birlikte bu konuda yasal bir düzenlemeye gidilmesi öngörülmüştür. Bu kapsamda 15 Kasım'da şapka giyilmesi hakkındaki kanun teklifi Konya milletvekili Refik Bey ve arkadaşları tarafından Meclis Başkanlığına verilmiş, teklif ilgili komisyonlarca değerlendirilip 25 Kasım'da Genel Kurul'a gelmiş ve Meclisin on dördüncü birleşiminin birinci celsesinde görüşülmeye başlanmış, TBMM'de yapılan oylama sonucunda hemen müzakeresine geçilmiştir. Aslına bakıldığında şapka halk tarafından kullanılmaya başlanmış olması 2 Eylül 1925 tarihinde çıkartılan 2413 numaralı kararname ile memurlara zorunlu hale getirilmesinden sonra bu kanun yasal bir boşluğu dolduran bir düzenleme olmuştur.

Görüşmeler sırasında Bursa milletvekili Nurettin Paşa meclise dört maddelik bir önergeyle Anayasanın ruhuna aykırı olduğu gerekçesiyle kanunun reddini talep etmiş sonrasında mecliste sert tartışmalar yaşanmış, oylama sonucunda Nurettin Paşanın önergesi reddedilmiş, maddeler üzerinde görüşülmeye başlanmış, teker teker oylanarak kanun kabul edilmiştir. (TBMM Zabıt Ceridesi, C.XIX, 221)

2.1.1.2. Şapka İktisası Hakkında Kanunun İçeriği

25 Kasım 1925 tarihinde 671 sayı ile kabul edilen Şapka İktisası Hakkında Kanun 28 Kasım 1925 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Şapkanın giyilmesi (Devellioğlu, 1999) anlamına gelen Şapka İktisası Hakkındaki Kanunun maddeleri şunlardır:

1. Türkiye Büyük Millet Meclisi azaları ile idare-i umumiye ve hususiye ve mahalliyeye ve bilumum müessesata mensup memurin ve müstahdemin, Türk milletinin iktisa etmiş olduğu şapkayı giymek mecburiyetindedir. Türkiye halkının da umumi serpuşu şapka olup buna münafi bir itiyadın devamını hükümet meneder.
2. İşbu kanun tarihi neşrinden itibaren meriyül icradır.
3. İşbu kanun Büyük Millet Meclisi ve İcra Vekilleri Heyeti taraflarından icra olunur. (Resmi Gazete, 28.11.1925)

Kanunun içeriği incelendiği zaman şunları saptamak mümkündür. Kanunname, kadın giyimi için herhangi bir madde içermemekte, erkekler içinse sadece şapkayı kapsamına almaktadır. Milletvekilleri ve devlet görevlilerinin, Türk ulusunun zaten benimsemiş olduğu şapkayı giymeleri karara bağlanırken, halka da dolaylı bir zorunluluk getirilmiştir. (Özcan, 2008, 62)

2.1.2. Bazı Kisvelerin Giyilemeyeceğine Dair kanun

Türk milletinin var olduğu ilk yıllardan beri kendine has yaşam tarzı ile doğru orantılı olarak kıyafetleri kullanmış milletin hayatında dönüm noktası olan olaylardan sonra bir takım değişikliklere gidilmiş bu durum günümüze kadar devam etmiştir. İslam öncesi Türk giyim kuşamı özellikle Orta Asya döneminde kendine has ve zengin bir içerik sergilemiştir. Bu dönemin en dikkat çeken özelliği kadın ve erkek giyiminin çok yakın ve birbirine benzer olmasıdır. İslamiyet'in kabulü ve yerleşik hayata geçiş ile diğer medeniyetlerle etkileşim içine girilmiş, giysiler çeşitlenmiş, (Özcan, 2008, 5)

Kıyafet konusunda kırılma noktasını oluşturan en önemli hadislerden birisi İslamiyet'in kabulü olarak kabul edebilir. Türk milletinin İslam dinini seçmesiyle birlikte dinin getirdiği sosyal hayata ait bir takım uygulamalar insanlar tarafından hemen kabul edilerek yaşama geçirilirken kültürümüzle ilgili olup din ile çatışmayan yaşam tarzına ait uygulamalara ise devam edilmiştir. Kıyafetle ilgili inkılaplar Osmanlı Devleti zamanında II. Mahmut döneminde görülmeye başlanmıştır. II. Mahmut'un 1826 yılında yeniçeriliği kaldırması ve yeni bir ordu kurmasından sonra, önce bu ordunun modern tarzda kıyafetler giymesi sağlanmış ardından çıkarılan bir kanunla devlet memurlarının da ceket ve pantolon giymesi kararlaştırılmıştır. Şehirli halk da kısa zamanda başlarından sarıyı atıp fes takmaya, şalvar ve çakşır yerine ise pantolon ve uzun bir ceket türü olan setre giymeye başlamışlardır. O dönemde diz kapaklarına kadar inen, tek sıra düğmeli siyah, nefsi, lacivert, kurşuni, bej, kahverengi setreler ve Avrupa'da giyilenlerden farksız olan süslü ve işlemeli kolalı gömlekler, kolluklar, boyunbağları İstanbul'da moda olmuştur. (Özcan, 2008, 15)

Orduda 1827'de II. Mahmut'un girişimleri ile çağdaş İngiliz ve Fransız üniformaları esas tutularak Avrupa askerleri gibi setreli, pantolonlu, apoletli ve çift düğmeli üniformalar kabul edildi. Devlet ricali ve memurlarla şehir halkı da Avrupalı sivil şehirliler gibi giyinmeye başladı. Meşrutiyet Dönemi askeri kıyafeti ise haki uzun pantolon, haki ceket ve kahverengi kalpaktan ibaretti. Kalpakların tepesinde takanın

sınıfını belirten renkleri vardı. Bütün subayların pantolonlarının kenarları kırmızı şeritli idi ve kurşuni kaput giyerlerdi. Subayların üniformaları tek sıra dokuz düğmeli lacivert setre ve pantolundu. Bu subay üniformaları Birinci Dünya Savaşı'nda terk edildi ve yerine boz renkte gündelik kıyafete benzer gizli düğmeli üniformalar giyildi.

Türk kadın giyiminin en önemli özelliği yüzyıllar boyunca aynı geleneksel çizgiyi koruması ve sokakta giysinin kumaşı dışında kişilerin maddi gücünü yansıtan veriler taşımamasıdır. Ekonomik koşullar, Osmanlı kadınının dış görünüşe yansımamış, kumaşın kalitesi dışında model, renk veya çeşitte zengin ile fakir arasında herhangi bir ayırım görülmemiştir. Ayrıca Müslüman ve gayrimüslim kadınların giyimi de benzerdir. Gayrimüslim kadınlar Müslüman kadınlar gibi giyinmeye özen göstermiştir. Osmanlı kadını yüzyıllar boyunca sokak giysisi olarak ferace, yasmak, çarşaf ve peçeyi kullanmıştır. XIX. yüzyıla gelindiğinde kadınlar, Beyoğlu'ndaki terzilere Paris modasına uygun elbiseler diktirmeye başlamış ve feraceler Avrupa modasına uydurulmaya çalışılmıştır. Feraceden sonra Osmanlı kadınlarının en çok tercih ettiği sokak giysisi olan çarşaf ilk kez II. Abdülhamit zamanında, 1892'de kullanılmaya başlanmıştır. Hükümet çıkardığı çeşitli emirname ve düzenlemelerle zaman zaman hem Müslüman hem de gayrimüslim kadınların giydiği kıyafetlerin rengini, kumaşını biçiminin nasıl olması gerektiğini halka duyurmuştur. Meşrutiyetin ilanı ile birlikte kadın modası ve giyimi de baskıdan kurtulunca, Avrupa modasına bağlı olarak etekler daralmış, bu dar elbiselerin üstüne çarşaf yerine elbisenin kumaşından pelerinler giyilmeye başlanmıştır. XIX. yüzyılın sonunda kadın modası bir iki sene farkla Paris veya Londra'dakinden farksızdır. 1918'lere gelindiğinde çarşafın özellikle büyük şehirlerde unutulmaya yüz tuttuğu dikkat çekmektedir. Birinci Dünya Savaşı sırasında sosyal hayata katılan kadın, giyiminde süsten ziyade kullanışlılık ve rahatlığı esas alarak gündelik elbisesinin üzerine sade bir pelerin giymeye başlamıştır. Böylece Cumhuriyetin ilk yıllarına değin modanın da etkisiyle kadın giyimi kendiliğinden çeşitli aşamalar geçirerek bir Batılılaşma seyri izlemiştir.

1925 yılında T.B.M.M. tarafından kabul edilen şapka giyilmesine dair kanun, halka değil, Devletin resmi görevlilerine şapka giyme zorunluluğu getirmiş olmasına rağmen, şapka Türk halkı tarafından kısa sürede benimsenmişti. Kanunda yer alan, milletvekilleri ve devlet görevlilerinin, Türk ulusu tarafından zaten benimsenmiş olan bu başlığı giymeleri hükmü halka ancak dolaylı bir mecburiyet getiriyordu. Böylece

kılık kıyafet inkılâbı önce erkek kıyafetlerinden, şapka ile başlamış oluyordu. Atatürk, Şapka inkılâbını halka birebir anlatmak üzere 1925 Ağustosunda gittiği Kastamonu'da da kadın kıyafeti konusuna değinmiş, seyahati sırasında köylerde değil de bilhassa kasaba ve şehirlerde yüzü gözü kapalı kadınlar gördüğünü belirterek Türk kadınının yüzünü cihana göstermesini arzu ettiğini açıkça söylemişti. Şapka inkılâbının ardından çağdaşlaşma yanlıları kadın kıyafeti konusunda da bir kanun çıkarılması beklentisi içine girmişlerdi. Basının büyük bir kısmı da bu konuda Hükümeti teşvik edici yayınlar yapmışsa da Hükümet bu yönde bir karar almamış, 1935 yılında C.H.P.'nin bir kurultayında çarşafın yasaklanması için bir teklif yapıldı ise de herhangi bir girişimde bulunulmamıştır. Ancak birçok il ve ilçede yerel yönetimler kadınların çarşaf ve peçe yerine modern kıyafetler giymesi için çeşitli çalışmalar yapmışlardır. Konuyla ilgili olarak ilk girişim daha 15 Ocak 1924'de Maarif Vekâleti tarafından yapılmış, okullara gönderilen bir genelge ile kadın öğretmenlerin derslere ferace ile girmeleri yasaklanmıştır. Tirebolu Belediyesi 7 Ekim 1926'da aldığı bir kararla ilçede peçe takılmasını yasaklamış, peçesini 48 saat içinde çıkarmayan kadınların cezalandırılacaklarını ilan etmiştir. Trabzon Vilayet Meclisi de Aralık 1926'da kadınların peçe takmasını yasaklamış, 10 günün sonunda peçe takmaya devam edenlerin karakola sevk edileceğini bildirmiştir. Sivas'ta ise 1928 yılı Kasım ayında Türk Ocağı'ndan elli kişi, peçe ile mücadele kampanyası başlatmıştır. 1934 Aralık ayında Bursa Halk Fırkası Kongresi bütün vilayet dâhilinde peçe ve çarşafın kaldırılmasını kararlaştırmıştır. 11 Aralık 1934'de ise bu kez Muğla'da Bodrum Kent Kurultayı 1 Ocak 1935 tarihinden itibaren kadınların çarşaf ve peçe giymelerinin yasaklanmasına, yasağa uymayanların belediyece cezalandırılmasına karar vermiştir.

Türk halkına medeni ve eşit bir görünüm kazandırmayı hedefleyen bazı kisvelerin giyilemeyeceğine dair kanun tasarısı ile ilgili ilk haberler 1934 Aralık ayının başından itibaren gazetelerde yer almaya başlamıştır. 1 Aralık'ta Aksam gazetesinde; hocalarla papazların ruhani kıyafetlerini mabetlerde giyip dışarıda bu kıyafetlerle gezmeleri hakkındaki kanunu tasarısının o hafta içinde Meclis'te görüşüleceği haberini verilmiştir. Kanunun esasları, yabancı memleketlerde bulunan çeşitli teşekküllere mensup kimselerin Türkiye'de ferdi veya cemaat halinde, o teşekkülün elbisesini giymesinin ya da nisanını taşımasının yasaklanması olacaktır. İzcilik ve avcılık gibi maksatlarla teşekkül eden derneklerin kabul edecekleri kıyafetlerle, misafir olarak Türkiye'ye gelen

yabancı ordu mensupları ve sporcuların özel kıyafetleriyle gezebilmeleri de Hükümetin iznine bağlı olacaktır. Yine aynı gün Son Posta gazetesinde yer alan bir habere göre de, Meclis'te o hafta içinde kıyafet kanunu görüşülecek ve kanun hiçbir istisna kabul etmeyecekti. (Özcan, 2008, 73)

2.1.2.1. Bazı Kisvelerin Giyilemeyeceğine Dair Kanunun Meclis Görüşmeleri

Dâhiliye Encümenininin 12 numaralı kararı ile kabul edilen Bazı Kisvelerin Giyilemeyeceğine Dair Kanun TBMM'nin 3 Aralık 1934 Pazartesi günü on birinci oturumunda görüşülmüştür. Meclis başkanı Kazım Özalp kanunun görüşülmesi hususunda İçişleri Bakanı Şükrü Kaya'dan kanun tasarisının müzakeresini istemiştir. Müzakeresi için oylama yapılarak kanunun görüşülmesine geçilmiştir. Bu konuda söz alan Muş milletvekili Hakkı Kılıç, kanunun Şapka Kanunu ile getirilmesinin arzu edildiğini ancak zamanının gelmediğinden dolayı bu güne kaldığını, kıyafetle ilgili İslamiyet'te bir teşekkülün söz konusu olmadığını ifade etmiştir. Akabinde söz alan İçişleri Bakanı Şükrü Kaya konuşmasında özetle, bu kanunun zamanının gelmediğinden dolayı şimdi çıkartıldığını, bu konuda hükümete tam salahiyyet verilmesi gerektiği ifade etmiştir.

Kanunun maddeleri üzerinde görüşülmeye geçilmiştir. Maddeler bir bir görüşülerek onaylanmıştır.

2.1.2.2. Bazı Kisvelerin Giyilemeyeceğine Dair Kanunun İçeriği

3 Aralık 1934 tarihinde mecliste onaylanarak yedinci maddesi doğrultusunda yürürlüğe giren kanunun maddeleri şunlardır:

1. Her hangi din ve mezhebe mensup olurlarsa olsunlar ruhanilerin mabet ve ayinler haricinde ruhani kisve taşımaları yasaktır. Hükümet her din ve mezhepten münasip göreceği yalnız bir ruhaniye mabet ve ayin haricinde dahi ruhani kıyafetini taşıyabilmek için muvakkat müsaadeler verebilir. Bu müsaade müddetinin hitamında onun aynı ruhani hakkında yenilenmesi veya bir başka ruhaniye verilmesi caizdir.
2. Türkiye'de kanuna tevfiқан teşekkül etmiş ve edecek olan izcilik ve sporculuk gibi topluluklar ve cemiyet ve kulüp gibi heyetler ve mektepler mahsus kıyafet, alamet ve levazım taşımak istedikleri zaman yalnız nizamname veya talimatname ile muayyen tiplere uygun kıyafet, alamet ve levazım taşıyabilirler.

3. Türkiye'de bulunan Türklerin ve yabancıların, yabancı memleketlerin siyaset, askerlik ve milis teşekkülleri ile münasebetli kıyafet ve alametlerini ve levazımını taşımaları yasaktır.
4. Ecnebi teşekkül mensuplarının kendi kıyafet, alamet ve levazımları ile Türkiye'yi ziyaret etmeleri, İcra Vekilleri Heyetince tayin olunacak mercilerin müsaadesine tabidir.
5. Türkiye Devleti nezdine memur bulunanların kıyafetleri beynelmilel mer'î adetlere tabidir. Müsaade-i mahsusa ile gelen yabancı memleketler kara, deniz, hava kuvvetlerine mensup kimselerin resmi üniformalarını nerelerde ve ne zaman taşıyabilecekleri İcra Vekilleri Heyeti kararıyla tayin olunur.
6. Bu kanunun tatbik suretini gösterir bir nizamname yapılır. (Maddede geçen tüzük, 2/1958 sayılı, 3.2.1935 tarihli Tüzükle yürürlüğe girmiştir.)
7. Birinci maddenin hükümleri bu kanunun nesri tarihinden itibaren altı ay sonra ve diğer maddelerin hükümleri kanunun nesri tarihinden itibaren mer'îdir.
8. Bu kanunun icrasına İcra Vekilleri Heyeti memurdur.327 Kanunla Hükümete verilen salahiyyete istinaden Diyanet İşleri Reisi'ne, Hahambaşına, Ermeni ve Rum Patriklerine mabet ve ayin haricinde de muvakkaten ruhani kıyafet taşıyabilme izni verilmiştir.

3 Aralık 1934 tarihinde kabul edilen bu kanunla birlikte dini kıyafetler, çeşitli topluluklara ait kıyafetler, yabancı kıyafet ve alametleri, memur kıyafetleri gibi alanlarda düzenlemeye gidilmiştir. Kanunun içeriği incelendiği zaman öncelikle dini kıyafetlerin herkes tarafından her yerde giyilmesi yasaklanmış sadece dinlerin en üst ruhani liderlerine bu kıyafetleri mabet dışında da giyebilmelerine izin verilirken diğer din ve mezhebe mensup ruhanilerin mabet dışında dini kıyafet giymeleri yasaklanmıştır. İzcilik ve sporculuk gibi çeşitli alanlarda oluşturulan toplulukların kıyafetleri ve sembolleri konusunda nizamname veya talimatnameye uygun olarak hareket etmeleri kararlaştırılmıştır. Ülkemizde yer alan gerek vatandaşlarımızın ve gerekse yabancıların memleketlerine ait siyasi, askeri ve milis kuvvetlerine ait ve onlarla ilgisi olan kıyafetleri, sembolleri taşımaları yasaklanmıştır. Ayrıca Türkiye'yi ziyaret eden yabancı teşekküllerin kendi kıyafetleri giymeleri de İcra Heyeti'nin iznine bağlanmıştır. Kanun son olarak da devlet memurları ve askerlerin kıyafetlerinin nasıl olması gerektiğine karar vermiştir. Burada memurların kıyafetlerinin beynelmilel milletlerin kullandıkları

şekilde olması gerektiğini ki bunu da Mustafa Kemal Atatürk İnebolu'daki şapka nutkunda belirttiği şekilde yani ayakta iskarpin veya fotin, bacakta pantolon, yelek, gömlek, kravat, yakalık, ceket ve bittabi bunların mütemmimi olmak üzere başta siperi serpuş (<http://kastamonu.gov.tr/ataturk.asp>) olarak belirlemiştir. Ayrıca kanunun uygulanması için bir nizamname çıkartılmasını uygun gören kanunun birinci maddesi altı sonra yürürlüğe girecekken diğer maddeleri kanunun neşri tarihinden itibaren yürürlüğe girmesi kararlaştırılmıştır.

Hâkimlerin ve bütün hukuk görevlilerinin fesli sarıklı, cübbeli, setreli ve şalvarlı, pantolonlu karmakarışık giysileriyle gülünç bir manzara göstermesi dikkatleri çekmekteydi.3 Aralık 1924 tarihli kanunla buna son verildi. Bir kıyafet düzenlemesi ile hukukla ilgili kişilerin giyecekleri resmi kıyafetler ayrı ayrı düzenlendi. (Özkaya, 2002, 70)

2.1.2.3. Bazı Kisvelerin Giyilemeyeceğine Dair Kanunun Tatbik Suretini Gösterir Nizamname

3 Aralık 1934 tarihinde çıkartılan Bazı Kisvelerin Giyilemeyeceğine Dair Kanunu'nun altıncı maddesi kanunun uygulanması gösterir bir nizamnamenin çıkartılmasını öngörüyordu.18 Şubat 1935 tarihli ve 2933 numaralı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren Kararname şu şekildedir:

1. Her hangi din ve mezhepte olurlarsa olsunlar mensup oldukları din ve mezheplerin usul ve teamüllerine göre mabet ve ayinlerde ruhani kisve taşımakla mükellef olanlar mahalli Hükümetlerince alakadar olanlardan alınacak listeler mucibince ancak mabet ve ayinlerde ruhani kisve taşımağa mezun addolunurlar.
2. Her din ve mezhebin ruhanilerini ayırt ettirmek için kabul edilen her türlü kisve, alamet ve işaret ruhani kıyafet addolunur.
3. Mabetler her din ibadetine mahsus ve usule muvafık olarak teessüs etmiş olan kapalı mahallerdir.
4. Hükümet her din ve mezhepten munasip göreceği yalnız bir ruhaniye mabet ve ayin haricinde dahi ruhani kıyafetini taşıyabilmek için verebileceği muvakkat müsaadeler ile bir müsaade müddetinin hitamında onun aynı ruhani hakkında yenilenmesi veya başka bir ruhaniye verilmesi hakkındaki muameleye ait teklifler Dâhiliye Vekâletince yapılır. Ve karar İcra Vekilleri Heyetince verilir.

5. İzcilik ve sporculuk gibi topluluklar ve cemiyet ve kulüp gibi heyetlerce bu gün kullanılmakta olan ve aşağıdaki şartlara uygun olduğu bu teşekküllerin altıncı maddeye göre verecekleri beyannamelerle mahalli Hükümetlerince anlaşılan kıyafet, alamet ve levazım tip olarak kabul edilecektir. Aynı şartlara haiz olmak üzere başka tipler de kabul edilebilir.
  - ✓ Türk inkılâbına, rejimine ve vahdetine muhalif bir ciheti olmamak.
  - ✓ Hükümetçe kabul edilmiş resmi kıyafetlerden ayrı olmak.
  - ✓ Yabancı memleketlerin siyasi, askerlik ve milis gibi teşekkülleriyle münasebeti olmamak.
6. İş bu Nizamnamenin nesrinden itibaren 30 gün zarfında 5. maddede yazılı olan izcilik ve sporculuk gibi topluluklar, cemiyet ve kulüp gibi heyetler buldukları mahallin en büyük mülkiye memuruna kabul ettikleri kıyafet, alamet ve levazımı gösterir bir beyanname verirler. Bu beyanname ile beraber ya bir numune veyahut boyalı bir resim verilir. Beyannamenin verildiği tarihten itibaren bir ay içinde cevap verilmezse beyannamede gösterilen kıyafet, alamet ve levazım kabul edilmiş addolunur. Kıyafet tebdili halinde istimalden evvel beyanname tevdi lazımdır. Yeniden kurulacak izcilik ve sporculuk gibi topluluklar cemiyet ve kulüp gibi heyetler bir Kıyafet, alamet ve levazım taşımak istedikleri takdirde Nizamnameleriyle birlikte onları gösteren bir beyannameyi aynı makama tevdi ederler.
7. Ecnebi her hangi bir teşekkül mensuplarının Ecnebilerin Türkiye'de İkamet ve Seyahatleri hakkındaki Kanun ve Talimatname hükümlerine göre münferiden veya toplu olarak kendi kıyafet, alamet ve levazımlarıyla Türkiye'ye muvakkat müddetle ziyaret seyahatleri yapmaları caizdir. Ancak mahzurlu görülecek hallerde bu gibi ziyaretlere Dâhiliye Vekilliği'nce müsaade verilmeyebilir ve uzun müddet devam edecek ziyaretlerin yapılabilmesi Dâhiliye Vekâletinin müsaadesine bağlıdır.
8. Mektep ve başka bilgi müesseselerine devam edenlerin bir kıyafet, alamet ve levazım kullanmalarına lüzum görüldüğü takdirde tip tayini bu mektep ve müesseselerin merbut buldukları vekillikçe talimatname yapılır. Bu gibi mektep ve müesseseler için kabul olunacak alametleri mektep ve müesseselerden mezun olanlar da taşıyabilirler.

9. Hususi müsaade ile gelen yabancı memleketler kara, deniz ve hava kuvvetlerine mensup kimselerin resmi üniformalarını nerelerde ve ne zaman taşıyabilecekleri Milli Müdafaa ve Hariciye Vekâletince hazırlanarak İcra Vekilleri Heyetince tasdik olunacak bir talimatname ile tespit olunacaktır. Bu talimatname çıkıncaya kadar mutad olan usulün tatbikine devam olunur.
10. Bu Nizamnamenin 1, 2, 3 ve 4. maddelerinin hükümleri 13 Haziran 1935 gününden ve diğer hükümleri nesrinin ertesi gününden yürümeye başlar.
11. 2596 numaralı kanunun 6. maddesine göre tanzim olunmuş ve Şurayı Devletçe görülmüş olan bu Nizamname hükümlerini İcra Vekilleri Heyeti yürütür. (Resmi Gazete, 18.02.1935)

Kanunun kabulünün ardından Dâhiliye Vekâleti tarafından valiliklere çekilen bir şifre ile kılık kıyafet kanunu hükümlerinin tamamıyla tatbik edilmesi için ilgililerin çok dikkatli çalışması gerektiği ihtar olunmuştur. (Özcan, 2008, 79)

Nizamname içeriği incelendiği zaman ilgili kanunun doğrultusunda düzenlemelere gidilmiştir. Din ve mezheplerde ruhani kıyafet taşıyacakların kendi hükümetlerince kabul edilenlerin sadece mabetlerinde bu kıyafetlerini giyebilecekleri, bu kıyafetleri giyebilecekleri yer olarak da inanışlarına uygun olarak oluşturulmuş kapalı alanlar olduğunu, buraların haricinde kıyafetle dolaşabilecek en üst düzey ruhani lidere muvafakat verileceği bunların sona erdiğinde işlemin tekrar tahsisi husunda İçişleri Bakanlığının teklifi ve Bakanlar Kurulu kararı ile karar verileceği, izcilik, spor gibi teşekkül eden toplulukların kıyafetleri konusunda Kararnamenin altıncı maddesinde kararlaştırıldığı şekilde olacağı ayrıca bunun Türk inkılâbına, rejimine ve vahdetine muhalif bir ciheti olmaması, Hükümetçe kabul edilmiş resmi kıyafetlerden ayrı olması, yabancı memleketlerin siyasi, askerlik ve milis kuvvetleri ile ilgisinin olmaması gerektiği ifade edilmiştir. Nizamnamenin yayımından itibaren otuz gün içinde bu toplulukların mahallin en büyük mülki amirine başvurarak kabul ettikleri kıyafet ve sembolleri belirten bir beyanname vermeleri gerekmektedir. Aksi takdirde önceden belirlenenler aynen kabul edilecektir. Yeni kurulanlar ise nizamnameleri ile birlikte yine bu beyannameyi vermek zorundadırlar.

Yabancı topluluklar münferit ve ya toplu olarak ülkemizi ziyaret ettiklerinde kendi kıyafet ve sembollerini kullanmalarında bir mahzur görülmemiştir. Sadece uzun süre ülkemizde bulunacakların durumu İçişleri Bakanlığının iznine bağlanmıştır.

Okul veya diğerk kurumların kendilerine has kıyafet, sembol kullanmaları gerektiği takdirde buldukları ilin valiliklerince talimatname yapılacağı belirtilmiştir. Hatta buralardan mezun olanlarında bunları kullanabilecekleri belirtilmiştir.

Yabancı ÷lkelerden gelen askeri personelin kıyafeti ile ilgili olarak da Milli Müdafaa ve Hariciye Vekâletince hazırlanacak ve İcra Vekilleri Heyetince onaylanacak bir talimatname ile tespit olunacağı hükmü getirilmiştir.

2.1.3. Bilumum Devlet Memurlarının Kıyafetleri Hakkında Kararname (B.D.M.K.H.K.)

2 Eylül 1925 tarih ve 2413 sayılı Bilumum Devlet Memurlarının Kıyafetleri Hakkında Kararname 5 Eylül 1925 tarih ve 168 sayılı Resmi Gazetede altında Türkiye Reisi Cumhuriyet Gazi Mustafa Kemal ismiyle yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Dört maddeden oluşan Kararnamenin içeriği şu şekildedir:

- 1- Ordu ve donanma mensuplarıyla ilmiye sınıfına mensup olanlardan ve hükkam (hakimler) gibi kıyafetleri devletçe sureti mahsusede tayin edilmiş bulunanlardan maada bilumum devlet memurlarının kıyafetleri, dünya yüzündeki medeni milletlerin müşterek ve umumi kıyafetlerinin aynıdır. Yani gündüz ve gecenin muhtelif vaziyetlerine ve resmi merasime göre giyilmek üzere muhtelif elbiseler ve şapkalardır.
- 2- Binalar dâhilinde başı açık bulunmak kaidedir. Selam teatisi baş işareti ile olur.
- 3- Binalar haricinde selam teatisi şapka ile olur.
- 4- Alelumum halk, ordu ve donanma ile ilmiye sınıfına mensup ve hükkam için olduğu gibi kanunu mahsus ile tayin edilmiş elbiseleri giyemezler, fakat devlet memurlarının kıyafetleri bilumum sınıf ve halk tarafından aynen veya hali mesailerine mutabık surette kabul olunabilir.

Şapka İnkılabından kısa bir süre önce Mustafa Kemal'in emriyle çıkartılan Bilumum Devlet Memurlarının Kıyafetleri Hakkında Kararname ile devlet memurlarının kıyafetlerini düzenleyen, nasıl olması gerektiği konusunda yol gösteren ve kayıtsız uygulanması istenilen bir kararnamedir.

Kararname ile bazı devlet memurları bu uygulamaya dâhil edilmemiştir. Bunun sebebi ise ilgili memurların bir kısmının ordu ve donanmaya mensup olması bir kısmının da ilmiye gibi hâkimler gibi kıyafetlerinin devletçe belirlenmesidir. Uygulamaya dâhil edilmeyen devlet memurları sınıfları şunlardır: Ordu ve donanma mensupları, ilmiye sınıfı, hâkimler ve diğer kıyafetleri devlet tarafından belirlenen memurlar.

Kararname’de devlet memurlarının kıyafetlerinin dünyadaki diğer medeni milletlerin ortak olarak kullandıkları genel kıyafetlerin olması gerektiği belirtilmiştir. Dünyadaki diğer medeni milletlerin kıyafetlerinin nasıl olması gerektiğini Mustafa Kemal Atatürk 1925 yılında Kastamonu’ya yaptığı ziyareti sırasında şu şekilde sıralamıştı: “Ayakta iskarpin veya fotin, bacakta pantolon, yelek, gömlek, kravat, yakalık, ceket ve bittabi bunların mütemmimi olmak üzere başta siperi serpuş...” (http://kastamonu.gov.tr/ataturk.asp) Atatürk’ün kıyafetleri bu şekilde sıralaması sonrasında bu ilgili kararname ile bütün devlet memurlarına mecburi hale getirilmesi ile birlikte artık insanlar geçmişten gelen giyim ve kuşamla ilgili alışkanlıkları bir tarafa bırakarak medeni milletlerin giyimlerine benzer giyinmeye başlamışlardır. Zaten Osmanlı döneminde özellikle Tanzimat’ta batının örnek alınmasıyla insanlar gündelik hayatlarında bu kıyafetleri kullanmaya başlamışlardı. Mustafa Kemal’in sıraladığı bu kıyafetlerden özellikle ceket, pantolon, gömlek, kravat, yakalık, yelek ve şapka hemen kullanılmaya başlanmış ve uzun yıllarca da kullanılmıştır. Şapkanın 25 Kasım 1925 yılında bir kanunla mecburi hale getirilmesi ile birlikte uzun yıllar kullanılmış ve halen de kanun devam etmesine rağmen kullanılmamaktadır. Kararnamenin getirdiği kıyafetler üç bölüme ayrılabilir. Bunlardan birincisinin gece, ikincisinin gündüz, üçüncüsünün de resmi törenlere göre olması gereken çeşitli elbiseler ve şapkaların olduğudur.

Bilumum Devlet Memurlarının Kıyafetleri Hakkında Kararnamenin ikinci maddesi ile bina içerisinde başın daima açık olması gerektiği ifade edilmiştir. Bu madde uzun yıllar varlığını devam ettiren ve da birçok tartışmayı ve uygulamaları ortaya çıkaran bir hüküm olmuştur. Özellikle devlet memuru olarak çalışan Müslüman kadınların dinlerinin gereği olarak başlarının devlet dairelerinde kapatmalarının önü kapatılmış ve yasaklanmıştır. Özellikle sağ ve muhafazakâr görüşteki siyasi partilerin iktidara gelmeye başladığı doksanlı yıllarla birlikte tartışmalar başlamıştır. 28 Şubat 1997 yılında toplanan Milli Güvenlik Kurulunda alınan kararlarla birlikte özellikle

üniversitelerdeki başörtüsü takan öğrencilerin önleri kapatılmış, öncelikle başları açılmaya çalışılmış açmayan öğrenciler hakkında disiplin soruşturmaları açılarak okullardan atılmışlardır. Özellikle bu süreçte dönemin Cumhurbaşkanı, ordunun üst düzey yönetim kadrosu, bunlarla birlikte hareket eden birçok siyasi, akademisyen, hukukçu ve köşe yazarları birlikte hareket etmiştir. Bu dönemde sadece başörtülü memurlar hakkında değil eşleri için de bir soruşturmalar açılarak görevlerinden alınmışlar ve mağduriyetler yaşatılmıştır. Daha da ileri giden dönemin hâkim güçleri devlet dairelerinde başörtüsü takmayıp gündelik hayatlarında takan kadınların da fişlemelerini yaparak soruşturmalar açmışlardır. Buna paralel olarak okullarda da öğretmenler için de aynı çalışmalar yapılmış ve birçok öğretmen görevden atılmıştır. Ortaöğretim okullarında zaten hiçbir zaman başörtüsü takılmaya izin verilmemiştir. İmam Hatip ortaokul ve liselerinde sadece Kur'anı Kerim dersi için baş örtülmesine izin verilmiştir. (Resmi Gazete, 7.12.1981)

Başörtüsünün kamusal alanda tamamen yasaklanması ve yaşanan mağduriyetlerden bir tanesi de 1999 yılında TBMM'nde yaşanmıştır. 18 Nisan 1999 seçimlerinde Fazilet Partisi'nden İstanbul milletvekili olarak seçilen Merve Kavakçı 2 Mayıs 1999 tarihinde TBMM genel kuruluna milletvekilliği andını içmeye başörtülü olarak gelmiş bu sırada DSP ve Bakanlar Kurulu sıra kapaklarına vurmaya başlamışlar, gürültüler çıkarken FP'li milletvekilleri tarafından da alkışlanmıştır. TBMM'ndeki bu duruma tepki gösteren milletvekilleri meclisin çalışmaya devam etmesine müsaade etmemiş ille de Merve Kavakçı'nın iç tüzüğe aykırı olduğu gerekçesi ile dışarı çıkartılmasını istemiştir. Dönemin Başbakanı ve DSP başkanı Bülent Ecevit TBMM Başkanı Ali Rıza Septioğlu'ndan söz istemiş ve kürsüye gelerek yüksek bir ses tonu ve sinirli bir şekilde: "Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; Türkiye'de, hanımların giyim kuşamına, başörtüsüne, özel yaşamlarında hiç kimse karışmıyor; ancak, burası, hiç kimsenin özel yaşam mekânı değildir; burası, devletin en yüce kurumudur. Burada görev yapanlar, devletin kurallarına, geleneklerine uymak zorundadırlar. Burası, devlete meydan okunacak yer değildir. Lütfen, bu hanıma haddini bildiriniz!" (TBMM, Genel Kurul Tutanağı,21. Dönem,1. Yasama Yılı, 1.Birleşim, 2 Mayıs 1999, Pazar) sözleri üzerine TBMM'de tansiyon yükselmiş başkan oturuma ara vermiş ve Merve Kavakçı TBMM'den çıkartılmıştır. Millet tarafından kendisini temsil etmesi için seçilen bir milletvekiline yemin ettirilmemiş ve ilerleyen zamanda Bakanlar Kurulu Kararı ile

Merve Kavakçı'nın Türk vatandaşlığına son verilmiştir. (TBMM Genel Kurul Tutanağı 21. Dönem 1. Yasama Yılı 15. Birleşim 15 Haziran1999)

28 Şubat 1997 post modern darbe sonrası kapatılan Refah Partisi yerine kurulan Fazilet Partisi üyelerinden bir kısmı 2001 yılında partilerinden istifa ederek Recep Tayyip Erdoğan başkanlığında 14 Ağustos 2001 tarihinde Adalet ve Kalkınma Partisini (AKP) kurmuşlardır. AKP 3 Kasım 2002 tarihinde yapılan seçimlerde en yüksek oy oranını alarak birinci parti çıkmış ve Abdullah Gül başbakanlığında Türkiye'nin 58. Hükümetini kurmuştur. (<http://www.memurlar.net/haber/338871/>) Kendisini muhafazakâr bir parti olarak nitelendiren sağ görüşlü partinin iktidara gelmesi ve girdiği ilk seçimdeki başarısı ile birlikte 28 Şubatta mağdur olan ve dini hassasiyete sahip olan insanlar için bir çıkış noktası olarak görülmüştür.

28 Şubat ve benzeri konularda mağdurlar lehinde çeşitli adımlar atan AKP'nin başörtüsü konusunda da bir adım atacağı AKP Başkan Yardımcısı, Yozgat milletvekili Bekir Bozdağ 17 Şubat 2013 tarihinde kamuda başörtüsü serbestliği ile ilgili olarak yaptığı konuşmasında anlaşılmaktadır. Bu konuşmasından Bekir Bozdağ; “Zaman içinde her alanda olduğu gibi bu alanda da eşitliğin gereği hayata geçecektir.” (<http://www.memurlar.net/haber/338871/>) diyerek yapılacak olan çalışmanın sinyalini vermiştir. Kamuda başörtüsü konusunda sivil toplum girişimleri bir takım girişimlerde bulunmuş, sendikalar tarafından kılık kıyafet boykotu yapılmıştır. Ortamın hazırlanmasından akabinde 30 Eylül 2013 tarihinde Başbakan Recep Tayyip Erdoğan tarafından açıklanan Demokratikleşme Paketi içerisinde yer alan (Radikal Gazetesi, 8.10.2013) ve Bakanlar Kurulu tarafından 4 Eylül 2013 tarihinde 2013/5443 sayılı kararla çıkartılan “Kamu Kurum ve Kuruluşlarında Çalışan Personelin Kılık ve Kıyafetine Dair Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına İlişkin Yönetmelik” ile “2/9/1925 tarihli ve 2413 sayılı Bakanlar Kurulu Kararında Değişiklik Yapılmasına Dair Karar” (Resmi Gazete,8.10.2013) ile kamusal alanda ve dolayısıyla devlet dairelerinde kadınların başörtü takabilmelerinin önü açılarak 2 Eylül 1925 yılında çıkartılan Bilumum Devlet Memurlarının Kıyafetleri Hakkında Kararnamenin ikinci maddesinin “Binalar dâhilinde başı açık bulunmak kaidedir” ifadesi yürürlükten kaldırılmıştır. Bakanlar Kurulunun üç madde ile çıkarttığı ve 8 Eylül 2013 tarihinde Resmi Gazete 'de yayımladığı kararın içeriği şu şekildedir:

Madde 1 – 2/9/1925 tarihli ve 2413 sayılı Bakanlar Kurulu Kararının Bilumum Devlet Memurlarının Kıyafetleri Hakkında Kararnameye ilişkin bölümünün (2) numaralı bendinin birinci cümlesi yürürlükten kaldırılmıştır.

Madde 2 – Bu Karar yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 3 – Bu Karar hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür. (Resmi Gazete, 8.10.2013)

Başörtüsü konusunda 2013 tarihinde çıkartılan kararname ile birlikte devlet dairelerinde ve üniversitelerdeki mağduriyet ortadan kaldırılmıştır. Ancak okullarda ve özellikle de ortaöğretim kurumlarında yönetmeliklerde değişiklik yapılmamasından dolayı kız öğrencilerin okula ve derslere başörtülü olarak girmeleri yasaktır.

B.D.M.K.H.K. ile üzerinde durulan konulardan birisi de selamdır. Devlet memurlarının birbirlerini selamlarken bina içerisinde baş işareti ile yapmaları, bina dışında ise şapka ile selamlamanın yapılması gerektiği ifade edilmiştir.

B.D.M.K.H.K. ile son olarak da halkın kıyafeti konusunda bir açıklamada bulunulmuştur. Halkın, devlet tarafından ordu, donanma, ilmiye ve adliye gibi sınıflar için tayin olunan kıyafetleri giyemeyecekleri bununla birlikte diğer devlet memurları için belirlenen kıyafetleri giyebilecekleri ifade edilmiştir. Ama bir mecburiyet ve zorlama getirilmemiştir. Bütün halk için zorlama Şapka Kanununun ile birlikte sadece şapkada olmuştur.

2.2. Millî Eğitim Bakanlığı ile Diğer Bakanlıklara Bağlı Okullardaki Görevlilerle Öğrencilerin Kılık - Kıyafetlerine İlişkin Yönetmelik

Devlet dairelerinde ve dolayısıyla Milli Eğitime bağlı kurum ve okullarda kılık kıyafetle ilgili uygulamalar, 1925 yılında çıkartılan Bilumum Devlet Memurlarının Kıyafetleri Hakkında Kararname, 1934 yılında çıkartılan Bazı Kisvelerin Giyilemeyeceğine Dair Kanun ve bir yıl sonrasında bu kanunun altıncı maddesine bağlı olarak çıkartılan Nizamname doğrultusundaki uygulamalarla birlikte 1981 yılına kadar gelmiştir. Bakanlar Kurulu tarafından 1981 yılında Millî Eğitim Bakanlığı ile Diğer Bakanlıklara Bağlı Okullardaki Görevlilerle Öğrencilerin Kılık - Kıyafetlerine İlişkin Yönetmelik ve

1982 yılında da Kamu Kurum ve Kuruluşlarında Çalışan Personelin Kılık ve Kıyafetine Dair Yönetmelik ile birlikte bir düzenleme yapılmıştır.

Bakanlar Kurulu tarafından Milli Eğitim Bakanlığının 10.03.1981 tarih ve 1593 sayılı yazısı üzerine 22 Temmuz 1981 ve 8/3349 sayılı kararı “Millî Eğitim Bakanlığı ile Diğer Bakanlıklara Bağlı Okullardaki Görevlilerle Öğrencilerin Kılık Kıyafetlerine ilişkin Yönetmelik” Resmi Gazete’nin 07.12.1981 tarihli nüshasında yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Yönetmeliğin içeriği şu şekildedir:

Madde 1 - Bu Yönetmeliğin amaçları, her derece ve türdeki okullarda;

a. Yönetici, öğretmen ve diğer görevlilerle, öğrencilerin, Atatürk inkılap ve ilkelerine uygun, uygar, aşırılıklara kaçmayan ve sade bir kılık kıyafette olmalarını sağlamaktır.

b. Kılık kıyafette birlik, bütünlük, uyum ve düzen sağlamaktır.

c. Öğrencilere kılık kıyafet yönünden toplumumuzun özelliklerine uygun tavır, tutum ve alışkanlıklar kazandırmaktır.

Madde 2 - Bu Yönetmelik her derece ve türdeki resmi ve özel okulların (askeri okullar, Polis Kolejleri gibi resmi üniforması bulunan okullar hariç) öğrencileri ile bu kurumlarda görevli yönetici, öğretmen ve diğer personelin kılık kıyafetlerinin düzenlenmesine ilişkin esasları kapsar.

Madde 3 - Bu Yönetmelik 2413 sayılı “Bilumum Devlet Memurlarının Kıyafetleri ile ilgili Kararname” ile; 2596 sayılı “Bazı Kisvelerin Giyilemeyeceğine Dair Kanun un 6. maddesine göre hazırlanan 1958 sayılı “Bazı Kisvelerin Giyilemeyeceğine Dair Kanunun Tatbik Suretini Gösterir Nizamname” ye dayalı olarak hazırlanmıştır.

Madde 4 - Aksi belirtilmedikçe bu yönetmelikte geçen “Bakanlık” sözünden, bünyelerinde okul bulunan Bakanlıklardan her biri; “Okul” sözünden, her derece ve türdeki okullar; “Yönetici personel” sözünden, okullarda görevli müdür, müdür yardımcıları ve diğer yöneticiler; “Öğretmen” sözünden, okullarda kadrolu ve ücretli olarak öğretmenlik yapanlarla, asistanlar; “Eğitime yardımcı görevliler” sözünden, uzman, uzman yardımcısı, rehberlik görevlisi, usta öğretici, laborant vb.; “Memur” sözünden, 657 sayılı Devlet Memurları Kanununa tabi olup bu kurumların genel idari hizmetleri sınıfından olanlar; “Hizmetli” sözünden, bu kurumların yardımcı hizmetler

sınıfında bulunanlar; “öğrenci” sözünden, her derece ve türdeki okullarda öğrenim görenler; anlaşılır.

Madde 5 - Bu Yönetmeliğin kenar başlıkları ilgili oldukları maddelerin konusunu ve maddeler arasındaki sıralama ile bağlantıyı göstermekte olup madde metnine dâhil değildir.

Madde 6 - Okullarda yönetici, öğretmen, eğitime yardımcı görevliler, memur, hizmetli ve öğrencilerin giyimlerinde sadelik, temizlik ve hizmete uygunluk esastır.

Madde 7 - Okullarda görevli yönetici, öğretmen, eğitime yardımcı görevliler ve memurların kılık kıyafette uyacakları kurallar:

a. Kadınlar: Elbiseler temiz, düzgün, ütülü, sade; ayakkabılar ve çizmeler sade ve normal topuklu; baş açık, saçlar düzgün taranmış veya toplanmış olur. Kurum içinde baş örtülmez. Dikkat çekici, aşırı dar veya geniş pantolonlar; dar, kolsuz ve çok açık yakalı gömlek, bluz veya elbise giyilmez. Etek boyu dizden yukarı olmaz. Çorapsız bulunulmaz ve terlik tipi ayakkabı giyilmez. Göze batar şekilde makyaj yapılmaz, aşırı derecede parfüm ve ziynet eşyası kullanılmaz.

b. Erkekler: Elbiseler temiz, düzgün, ütülü ve sade olur. Ayakkabılar düzgün ve temiz giyilir. Kurum içinde baş açık bulundurulur. Aşırı derecede favori bırakılmaz ve saç uzatılmaz. Ense düz ve açık olur. Her gün sakal tıraşı olunur ve sakal bırakılmaz. Bıyık, varsa temiz, taranmış ve dudak kenarını taşmayacak şekilde kesilir. Gömlek, ütülü, temiz, sade, yakası kapalı olur ve kravat takılır. Okul içinde başı kapalı, ceketsiz, kot pantolonlu, gömleksiz, kravatsız, çorapsız, bulunulmaz. Ancak, bölgenin iklim özelliklerine göre, mülki amirlerin belirleyeceği şekilde yaz kıyafeti giyilebilir. Gösterişli yüzük, kolye gibi süs eşyası kullanılmaz. Ayrıca, kurum içinde, hizmetin gereğine göre kadın ve erkek görevliler önlük giyebilirler.

Madde 8 - Hizmetliler: Hizmetlilerin giyimlerinde uyacakları kurallar:

a. Kadınlar: Elbiseler ve ayakkabılar temiz, düzgün ve sade olur. Saçlar temiz, düzgün taranmış veya toplanmış olup makyaj yapılması halinde sadelik esas alınır. Dar, kolsuz, çok açık yakalı gömlek, bluz ve entari ile dar pantolon giyilmez. Elbisenin etek boyu dizden yukarı olmaz. Çorapsız bulunulmaz. Gösterişli ziynet eşyası takılmaz.

b. Erkekler: Elbiseler ve ayakkabılar temiz, düzgün ve sade olur. Kurum İçinde bas açık bulundurulur. Aşırı derecede favori bırakılmaz ve saç uzatılmaz. Ense düz ve açık olur. Her gün sakal tıraşı olunur ve sakal bırakılmaz. Bıyık, varsa; temiz, taranmış ve dudak kenarını taşmayacak şekilde kesilir. Gömlek temiz, sade ve yakası kapalı olur.

Okul içinde başı kapak, ceketsiz, kot pantolonlu, gömleksiz, çorapsız bulunulmaz. Ancak, bölgenin iklim özelliklerine göre, mülki amirlerin belirleyeceği şekilde yaz kıyafeti giyilebilir.

Madde 9 - Bakanlığa bağlı okullarda öğrenim gören sürekli ve beklemeli öğrencilerin giyimlerinde sadelik, temizlik ve uyum esastır. Öğrencilikle bağdaşmayan giyime yer verilmez.

Madde 10 - Temel Eğitim Birinci Kademe Okullarında:

a. Kız Öğrenciler: Siyah önlük giyerler, beyaz yaka takarlar. Okul içinde baş açık saçlar temiz olup düzgün taranır. Saçlar, uzatılması halinde, örülür, imkân varsa beyaz kurdele takılır, öğrencilerin mevsime göre giyecekleri çorap, ayakkabı gibi diğer giyim eşyası 14. maddeye uygun olarak düzenlenir.

b. Erkek Öğrenciler: Siyah önlük giyerler, beyaz yaka takarlar. Okul içinde başı açık, saçlar kısa kesilmiş ve temiz olur. Mevsime göre giyecekleri pantolon, çorap, ayakkabı gibi diğer giyim eşyası 14. maddeye uygun olarak düzenlenir.

Madde 11 - Temel Eğitim İkinci Kademe Okullarında:

a. Kız Öğrenciler: Siyah önlük giyerler, beyaz yaka takarlar. Okul içinde başı açık, saçlar temiz, düzgün taranmış olur. Saçlar, uzun olması halinde örülür veya arkaya toplanarak bağlanır, öğrencilerin mevsime göre giyecekleri çorap, ayakkabı gibi diğer giyim eşyası 14. maddeye uygun olarak düzenlenir. Zincir, kolye, yüzük, küpe, bilezik vb. ziynet eşyası takılmaz.

b. Erkek Öğrenciler: Ceket, gömlek ve pantolon giyerler; kravat takarlar. Ancak, okul yönetimince uygun görülmesi halinde, sıcak mevsimde sadece gömlek ve soğuk mevsimde ceket altına kapalı yakalı kazak giyilebilir. Okul içinde baş açık, saçlar kısa ve temiz olur. Zincir, kolye vb. ziynet eşyası takılmaz.

Madde 12 - Ortaöğretim Okullarında:

a. Kız Öğrenciler: Okulca seçilen bir renkte vücut hatlarını belli etmeyecek şekilde, yırtmaçsız, kolsuz ve diz kapağını örtecek boyda bir forma giyerler. Bu forma içine, mevsimin özelliklerine göre formayla uyum sağlayacak şekilde, kapalı yakalı uzun veya yarım kollu bluz veya kazak giyerler. Okul içinde baş açık, saçlar temiz ve düzgün taranmış olup uzun olması halinde örülür veya arkaya toplanarak bağlanır. Makyaj yapılmaz, kaşlar alınmaz, tırnak uzatılmaz ve cilalanmaz. Tüzük, küpe, kolye, İğne ve bilezik gibi süs ve ziynet eşyası takılmaz. Çorap, ayakkabı gibi diğer giyim eşyası 14. ve 15. maddeye uygun olarak düzenlenir.

b. Erkek Öğrenciler: Ceket, gömlek ve pantolon giyerler; kravat takarlar. Okul yönetimince uygun görülmesi halinde, sıcak mevsimde sadece gömlek ve soğuk mevsimde ceket altına kapalı yakalı kazak giyilebilir ve bıyık bırakılmaz. Zincir, kolye, yüzük vb. ziynet eşyası takılmaz,

c. Kız ve Erkek öğrenciler; (1) Atölye, işlik, laboratuvar ve iş yerlerinde önlük veya tulum giyerler, (2) Beden eğitimi dersleriyle, spor faaliyetlerinde okul yönetiminin uygun göreceği kıyafeti giyerler. (3) İmam - Hatip liselerinde kız öğrenciler yalnız Kuran-ı Kerim ders saatlerinde başlarını örtebilirler.

Madde 13 - Yükseköğretim Okullarında:

a. Kız Öğrenciler: Kılık kıyafetlerinde, bu yönetmeliğin 7/a maddesinde, okullarda görevli, yönetici, öğretmen, eğitime yardımcı görevliler ve memurlar için konulan kurallara aynen uyarlar.

b. Erkek Öğrenciler: Kılık kıyafetlerinde, bu yönetmeliğin 7/b maddesinde, okullarda görevli yönetici, öğretmen, eğitime yardımcı görevliler ve memurlar için konulan kurallara aynen uyarlar.

Madde 14 - Bu yönetmeliğin, okullardaki giyimle ilgili hükümlerinde belirlenen, diğer tamamlayıcı türdeki giyeceklerin tipi, modeli ve rengi okul yönetimince, varsa okul aile birliği görüşleri alınarak tespit edilir.

Madde 15 - Sağlık özrü bulunan ve bunu resmî doktor raporu ile belgelendiren personelin ve öğrencilerin giyimlerinde bu özürlerin ve mevsim şartlarının gerektirdiği değişiklikler yapılabilir.

Madde 16 - Giyecek yardımı yapılması veya imkân bulunması halinde okullarda hizmetlilere yaptırılacak giyeceğin tip, model ve rengi okul yönetimince belirlenir.

Madde 17 - Personel, görev yaptığı veya mezun olduğu, öğrenciler ise öğrenim gördükleri okulların rozetleri dışında rozet, işaret, nişan vb. şeyler takamaz.

Madde 18 - Diploma ve her türlü resmî belgelere yapıştırılacak fotoğrafların, bu yönetmelik hükümlerine uygun kılık kıyafetlerle çekilmiş olması esastır.

Madde 19 - Okullarda görevli yönetici personel, öğretmen, eğitime yardımcı görevliler, memur ve hizmetlilerden bu yönetmelikte getirilen giyim kurallarına uymayanlara 657 sayılı “Devlet Memurları Kanunu” nun 125. maddesi hükümleri uygulanır.

Madde 20 - Temel eğitim ikinci kademe (ortaokul) öğrencileriyle, orta öğretim okulları öğrencilerinden bu yönetmelikle getirilen giyim kurallarına uymayanlara,

“Millî Eğitim Bakanlığına bağlı Temel Eğitim ikinci Kademe (ortaokul) ile Ortaöğretim Kurumları Disiplin Yönetmeliği’nde” yer alan “Disiplin Cezalarına ilişkin Hükümler” uygulanır. Yüksekokul öğrencilerinden bu yönetmelikle getirilen giyim kurallarına uymayanlara “Millî Eğitim Bakanlığına bağlı Yüksek Okullar Disiplin Yönetmeliği” ile diğer Bakanlıklara bağlı okulların ilgili yönetmelik hükümleri uygulanır.

Madde 21 - Bu Yönetmelik hükümleri, Temel Eğitim Birinci Kademe (ilkokul) Temel Eğitim İkinci Kademe (ortaokul), Ortaöğretim kurumları ve Yüksekokullar için daha önceki yönetmeliklerde giyimle ilgili olarak getirilmiş olan hükümlerin yerine geçer.

Madde 22 - Bu Yönetmelik yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 23 - Bu Yönetmeliği Bakanlar Kurulu Yürütür.

Millî Eğitim Bakanlığı ile Diğer Bakanlıklara Bağlı Okullardaki Görevlilerle Öğrencilerin Kılık Kıyafetlerine ilişkin Yönetmelik ile birlikte her derece ve türdeki okullarda yer alan yönetici, öğretmen, diğer görevliler ve öğrencilerin kılık kıyafette birlik, bütünlük, uyum ve düzen sağlamak, öğrencilerin kılık kıyafet yönünden toplumumuzun özelliklerine uygun tavır, tutum ve alışkanlıklar kazandırmak amaçlanmıştır. Bu yönetmelik hükümleri askeri okullar ile polis kolejleri dışındaki bütün eğitim kurumlarındaki kılık kıyafet ile ilgili uygulamaları kapsamaktadır. Yönetmelik, 2413 sayılı “Bilumum Devlet Memurlarının Kıyafetleri ile ilgili Kararname” ile; 2596 sayılı “Bazı Kisvelerin Giyilemeyeceğine Dair Kanun un 6. maddesine göre hazırlanan 1958 sayılı “Bazı Kisvelerin Giyilemeyeceğine Dair Kanununun Tatbik Suretini Gösterir Nizamname” ye dayalı olarak hazırlanmıştır.

Yönetmelik okullarda görevli öğretmen, idareci ve diğer çalışanların kıyafetlerinin şu şekilde olası gerektiğini ifade etmiştir. Kadınlar; elbiseleri temiz, düzgün, ütülü, sade; ayakkabılar ve çizmeler sade ve normal topuklu; baş açık, saçlar düzgün taranmış veya toplanmış olacak kurum içinde baş örtülmeyecek, dikkat çekici, aşırı dar veya geniş pantolonlar; dar, kolsuz ve çok açık yakalı gömlek, bluz veya elbise giyilmeyecek, etek boyu dizden yukarı olmayacak, çorapsız bulunulmayacak ve terlik tipi ayakkabı giyilmeyecek. Ayrıca göze batar şekilde makyaj yapılmayacak, aşırı derecede parfüm ve ziyet eşyası kullanılmayacaktır. Erkekler ise; elbiseler temiz, düzgün, ütülü ve sade, ayakkabıların düzgün ve temiz, kurum içinde başın açık olacağı, aşırı derecede favori

bırakılmayacağı ve saç uzatılmayacağı, ensenin düz ve açık olacağı, her gün sakal tıraşı olunacağı ve sakal bırakılmayacağı, bıyık, varsa temiz, taranmış ve dudak kenarını taşmayacak şekilde kesileceği, gömleğin ütülü, temiz, sade, yakası kapalı olacağı ve kravat takılacağı, okul içinde başı kapalı, ceketsiz, kot pantolonlu, gömleksiz, kravatsız, çorapsız, bulunulamayacağı ancak, bölgenin iklim özelliklerine göre, mülki amirlerin belirleyeceği şekilde yaz kıyafeti giyilebileceği belirtilmiştir. Gösterişli yüzük, kolye gibi süs eşyası kullanılmayacağı, ayrıca kurum içinde, hizmetin gereğine göre kadın ve erkek görevliler önlük giyebilecekleri belirtilmiştir. Yönetmelikte hizmetlileri ayırarak onlar için kılık ve kıyafetin nasıl olması gerektiği belirtilmiştir.

Öğrencilerin kılık ve kıyafetleri yönetmelikte ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Öğrencileri kıyafetleri temel eğitim birinci ve ikinci kademe, ortaöğretim ve yükseköğretim olmak üzere dört başlıkta kız ve erkek öğrenciler için ayrı ayrı ele alınmıştır. Ortaöğretim kız öğrencilerinin kıyafetlerinin, okulca seçilen bir renkte ve vücut hatlarını belli etmeyecek şekilde olması, yırtmaçsız, kolsuz ve diz kapağını örtecek boyda bir forma giyecekleri, bu forma içine, mevsimin özelliklerine göre formayla uyum sağlayacak şekilde, kapalı yakalı uzun veya yarım kollu bluz veya kazak giyebilecekleri, okul içinde baş açık, saçlar temiz ve düzgün taranmış olup uzun olması halinde örüleceği veya arkaya toplanarak bağlanacağı belirtilmiştir. Ayrıca makyaj yapılmayacağı, kaşların alınmayacağı, tırnakların uzatılmayacağı ve cilalanmayacağı, yüzük, küpe, kolye, İğne ve bilezik gibi süs ve ziynet eşyası takılamayacağı belirlenirken diğer tamamlayıcı kıyafetlerin okul yönetimince okul aile birlikleri ile tespit edileceği ifade edilmiştir. Erkek öğrencilerin kıyafetleri ise; ceket, gömlek ve pantolon giyip kravat takacakları, okul yönetimince uygun görülmesi halinde, sıcak mevsimde sadece gömlek ve soğuk mevsimde ceket altına kapalı yakalı kazak giyebilecekleri ve bıyık bırakamayacakları, zincir, kolye, yüzük vb. ziynet eşyası takamayacakları belirtilmiştir. Yönetmelikte İmam Hatip Lisesi kız öğrencilerinin sadece Kuran-ı Kerim derslerinde başlarını kapatabilecekleri ifade edilmiştir.

Yönetmelikte takılabilecek rozetlerle ilgili açıklamalarda da bulunulmuştur. Buna göre personelin sadece görev yaptığı yerin veya mezun olduğu okulların rozetlerini öğrenciler ise öğrenim gördükleri okulların rozetleri takabilecekleri başka rozet, işaret, nişan vb. şeyler takamayacakları belirtilmiştir. Ayrıca resmi belgelerde kullanılacak olan resimlerin de bu yönetmeliğe uygun olması gerektiği ifade edilmiştir.

Okullarda görevli yönetici personel, öğretmen, eğitime yardımcı görevliler, memur ve hizmetlilerden bu yönetmelikte getirilen giyim kurallarına uymayanlara 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 125. maddesi hükümleri uygulanacağı, öğrenciler içinse eğitim seviyelerine ilişkin uygulanan disiplin yönetmeliği doğrultusunda işlem yapılacağı belirtilmiştir.

Millî Eğitim Bakanlığı ile Diğer Bakanlıklara Bağlı Okullardaki Görevlilerle Öğrencilerin Kılık Kıyafetlerine İlişkin Yönetmelikte zaman içerisinde değişiklik yapılmış ve 27 Kasım 2012 tarihinde Resmi Gazete 'de yayımlanan "Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Okul Öğrencilerinin Kılık Ve Kıyafetlerine Dair Yönetmelik" ile birlikte yürürlükten kaldırılmıştır. Bakanlar Kurulu tarafından çıkartılan Kamu Kurum ve Kuruluşlarında Çalışan Personelin Kılık ve Kıyafetine Dair Yönetmelik'te bu yönetmelik mevcudiyetini korumuş hatta ilgili yönetmeliğin çoğu maddeleri bu yönetmelikle bire bire örtüşerek çıkartılmıştır. Yapılan değişiklik Bakanlar Kurulunun 26.11.1982 tarih ve 8/5663 sayılı kararı yapılarak 24 Aralık 1982 tarihli Resmi Gazete 'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu değişiklik şunları getirmiştir. Yönetmeliğin hizmetlilerle ilgili sekizinci maddesi yürürlükten kaldırılmış, altıncı maddeye hizmetli kavramı eklenmiş, bu yönetmelikteki yer alan görevlilerin kıyafetleri 16/7/1982 tarihli ve 8/5105 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe konulan "Kamu Kurum ve Kuruluşlarında Çalışan Personelin Kılık ve Kıyafetine Dair Yönetmelik" esaslarına uymaları gerektiği belirtilmiştir ayrıca bu yönetmeliğin hükümleri ilkökul, ortaokul, lise ve dengi okullar için daha önceki Yönetmeliklerde giyimle ilgili olarak getirilmiş olan hükümlerin yerine geçeceği ifade edilmiştir. Son olarak da yönetmeliğin 10.,11. ve 12. Maddelerin kenar başlıkları "ilkokullarda, ortaokullarda, Lise ve dengi okullarda" olarak değiştirilmiştir. (Resmi Gazete, 24.12.1982)

Millî Eğitim Bakanlığının 26.11.2012 tarihli ve 183435 sayılı yazısı üzerine Bakanlar Kurulu'nca 26.11.2012 tarihinde 2012/3959 sayılı kararla "Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Okul Öğrencilerinin Kılık Ve Kıyafetlerine Dair Yönetmelik" 27 Kasım 2012 tarihinde Resmi Gazete 'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu yönetmelikle birlikte eski yönetmelik lağvedilmiş yerine içeriği de tamamen farklı olan yeni bir yönetmelik ortaya konulmuştur. Yeni yönetmeliğin içeriği şu şekildedir:

Amaç ve kapsam

Madde 1 – (1) Bu Yönetmeliğin amacı, Millî Eğitim Bakanlığına bağlı resmî ve özel okul öncesi, ilkokul, ortaokul ve lise öğrencilerinin kılık ve kıyafetlerine dair usul ve esasları düzenlemektir.

(2) Bu Yönetmelik, 8.2.2007 tarihli ve 5580 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanununun 3'üncü maddesinin sekizinci fıkrası ile 5'inci maddesinde belirtilen okulların öğrencileri hakkında uygulanmaz.

Dayanak

Madde 2 – (1) Bu Yönetmelik, 14.6.1973 tarihli ve 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu ile 25.8.2011 tarihli ve 652 sayılı Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnameye dayanılarak hazırlanmıştır.

Temel ilkeler

Madde 3 – (1) 4'üncü maddede yer alan sınırlamalar dışında okul öncesi, ilkokul, ortaokul ve liselerde kılık ve kıyafet serbesttir.

(2) Öğrenciler, okul, sınıf ve şubelerde tek tip kıyafet giymeye zorlanamaz. Ancak, velilerin en az yüzde altmışının muvafakatiyle, Millî Eğitim Bakanlığına bağlı özel kurumlara ait okul öncesi, ilkokul, ortaokul ve liselerde 4'üncü maddede yer alan sınırlamalara uyulmak kaydıyla, okul yönetimlerince okul kıyafeti belirlenebilir.

(3) Okul öncesi, ilkokul, ortaokul ve lise öğrencileri, yaş grubu özelliklerine uygun, temiz ve düzenli bir kıyafet giyer.

(4) Öğrenciler, öğrenim gördükleri programın özelliğine göre atölye, işlik ve laboratuvarlarda önlük veya tulum, işyerlerinde ise yapılan işin özelliğine uygun kıyafet giyer.

(5) Öğrenciler, beden eğitimi ve spor derslerinde eşofman, diğer spor etkinliklerinde ise etkinliğin özelliğine uygun kıyafet giyer. Ancak öğrenciler tek tip eşofman veya spor kıyafeti giymeye zorlanamaz.

(6) Kız öğrenciler, imam-hatip ortaokul ve liseleri ile çok programlı liselerin imam-hatip programlarında tüm derslerde, ortaokul ve liselerde ise seçmeli Kur'an-ı Kerim derslerinde başlarını örtebilir.

(7) Sağlık özrü bulunan ve bu durumu belgelendiren öğrencilerin özürlerinin gerektirdiği şekilde giyinmelerine izin verilir.

(8) Özel gün, hafta ve kutlamalarda ders içi ve ders dışı faaliyetlerde kullanılmak üzere veliye malî yük getirecek özel kıyafet aldırılamaz.

Kılık ve kıyafet sınırlamaları

Madde 4 - (1) Öğrenciler;

- a) Öğrenim gördükleri okulun arması ve rozeti dışında nişan, arma, sembol, rozet ve benzeri takılar takamaz,
- b) İnsan sağlığını olumsuz yönde etkileyen ve mevsim şartlarına uygun olmayan kıyafetler giyemez,
- c) Yırtık veya delikli kıyafetler ile şeffaf kıyafetler giyemez,
- ç) Vücut hatlarını belli eden şort, tayt gibi kıyafetler ile diz üstü etek, derin yırtmaçlı etek, kısa pantolon, kolsuz tişört ve kolsuz gömlek giyemez,
- d) Siyasî sembol içeren simge, şekil ve yazıların yer aldığı fular, bere, şapka, çanta ve benzeri materyalleri kullanamaz ve giysileri giyemez,
- e) Okul içinde baş açık, saçlar temiz ve boyasız olarak bulunur, makyaj yapamaz, bıyık ve sakal bırakamaz. 3'üncü maddenin altıncı fıkrası hükümleri saklıdır.

Yaptırımlar

Madde 5 – (1) Bu Yönetmelik hükümlerine aykırı hareket eden ortaokul öğrencilerine 27.8.2003 tarihli ve 25212 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Millî Eğitim Bakanlığı İlköğretim Kurumları Yönetmeliği; lise öğrencilerine 19.1.2007 tarihli ve 26408 sayılı Resmî Gazete 'de yayımlanan Millî Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Kurumları Ödül ve Disiplin Yönetmeliği hükümleri uygulanır.

(2) Bu Yönetmelik hükümlerine aykırı hareket eden okul yöneticileri hakkında ilgili disiplin hükümleri uygulanır.

Uygulanmayacak ve yürürlükten kaldırılan hükümler

Madde 6 – (1) Diğer yönetmelik ve düzenleyici işlemlerin resmî ve özel okul öncesi, ilkokul, ortaokul ve lise öğrencilerinin kılık ve kıyafetlerine ilişkin konulardaki bu Yönetmeliğe aykırı hükümleri uygulanmaz.

(2) 22.7.1981 tarihli ve 8/3349 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe konulan Milli Eğitim Bakanlığı ile Diğer Bakanlıklara Bağlı Okullardaki Görevlilerle Öğrencilerin Kılık Kıyafetlerine İlişkin Yönetmelik yürürlükten kaldırılmıştır.

(3) 16.7.1982 tarihli ve 8/5105 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe konulan Kamu Kurum ve Kuruluşlarında Çalışan Personelin Kılık ve Kıyafetine Dair Yönetmeliğin 14'üncü maddesinde yer alan "ile 22.7.1981 tarihli ve 8/3349 sayılı Bakanlar Kurulu Kararına bağlı "Milli Eğitim Bakanlığı ile Bakanlıklara Bağlı

Okullardaki Görevlilerle Öğrencilerin Kılık Kıyafetlerine İlişkin Yönetmelik" hükümleri" ibaresi yürürlükten kaldırılmıştır.

Geçiş Hükümleri

Geçici Madde 1 – (1) 3 üncü maddenin altıncı fıkrası hükümleri saklı kalmak kaydıyla, 6'ncı maddenin ikinci fıkrasıyla yürürlükten kaldırılan hükümlerin uygulanmasına 2012-2013 öğretim yılı sonuna kadar devam edilir.

(2) Öğrenciler, 2012-2013 ve daha önceki öğretim yılları için okul yönetimlerince belirlenen önlük veya okul üniformalarını 2013-2014 öğretim yılında giyebilir.

Madde 7 – (1) Bu Yönetmelik yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 8 – (1) Bu Yönetmelik hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Okul Öğrencilerinin Kılık Ve Kıyafetlerine Dair Yönetmelik ile birlikte birçok farklılık ortaya konulmuştur. Öncelikler okullardaki personelin kıyafeti ile ilgili hiçbir bilgi verilmemiştir. Şimdiye kadarki yönetmelikler öğrencilerin kıyafetlerinin nasıl olması gerektiğini ifade ederken burada sadece olmaması gerekenler ortaya konulmuş gerisi ise öğrenciye bırakılmıştır. Bu yönetmelikte öne çıkan hususları şu şekilde sıralayabiliriz. Yönetmelik gerek resmi ve gerekse özel bütün okulların her kademesindeki öğrencilerin kılık ve kıyafetlerini kapsamaktadır. Yönetmeliğin dayanak noktasını 14.6.1973 tarihli ve 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu ile 25.8.2011 tarihli ve 652 sayılı Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname oluşturmaktadır. Yönetmelikte temel ilke olarak kılık ve kıyafetin serbest olması belirlenmiştir. Ayrıca öğrencilerin tek tip kıyafet giymeye zorlanamayacakları, yaş grubu özelliklerine uygun olarak temiz ve düzenli bir kıyafetin giyileceği, öğrenim görülen programın özelliğine göre atölye, işlik ve laboratuvarlarda önlük veya tulum, işyerlerinde ise yapılan işin özelliğine uygun kıyafet giyilebileceği, beden eğitimi ve spor derslerinde eşofman, diğer spor etkinliklerinde ise etkinliğin özelliğine uygun kıyafet giyilebileceği ama tek tip giymeye zorlanamayacağı, kız öğrenciler, imam-hatip ortaokul ve liseleri ile çok programlı liselerin imam-hatip programlarında tüm derslerde, ortaokul ve liselerde ise seçmeli Kur'an-ı Kerim derslerinde başlarını örtebileceği, son olarak da özel gün, hafta ve kutlamalarda ders içi ve ders dışı faaliyetlerde kullanılmak üzere veliye malî yük getirecek özel kıyafet aldırılamayacağı belirtilmiştir. Bu ana ilkelerle birlikte kılık

kıyafet için şu sınırlamalar getirilmiştir: Öğrencilerin öğrenim gördükleri okulun arması ve rozeti dışında nişan, arma, sembol, rozet ve benzeri takılar takamayacakları, insan sağlığını olumsuz yönde etkileyen ve mevsim şartlarına uygun olmayan kıyafetler, yırtık veya delikli kıyafetler ile şeffaf kıyafetler, vücut hatlarını belli eden şort, tayt gibi kıyafetler ile diz üstü etek, derin yırtmaçlı etek, kısa pantolon, kolsuz tişört ve kolsuz gömlek giyemeyecekleri, siyasî sembol içeren simge, şekil ve yazıların yer aldığı fular, bere, şapka, çanta ve benzeri materyalleri kullanamayacakları ve giysileri giyemeyecekleri, okul içinde baş açık, saçlar temiz ve boyasız olarak bulunulacağı, makyaj yapılamayacağı, bıyık ve sakal bırakılamayacağı ifade edilmiştir.

Yönetmelikte iki konu ön plana çıkmaktadır. Birincisi kıyafet serbest olmakla birlikte öğrencilerin velileri arasında yapılacak olan ankette yüzde altmış çoğunluk sağlandığı takdirde sınırlamalara uyulmak şartı ile okul yönetimlerince okul kıyafeti belirlenebileceğidir. İkincisi ise şimdiye kadar İmam Hatip hüviyetindeki okullarda okuyan kız öğrenciler sadece Kuran-ı Kerim derslerinde başlarını kapatabilirlerken artık bütün derslerinde başlarını kapatabilecek olmalarıdır.

Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Okul Öğrencilerinin Kılık Ve Kıyafetlerine Dair Yönetmelikte Bakanlar Kurulu'nun 08.07.2013 tarih ve 2013/5125 sayılı kararı ile değişiklik yapılmıştır. Burada sadece öğrenci velileri arasında yapılacak olan anketteki oran değiştirilmiştir. Öncesinde yüzde altmış olan oran yüzde elli olarak belirlenmiştir.

2.3. Kamu Kurum ve Kuruluşlarında Çalışan Personelin Kılık ve Kıyafetine Dair Yönetmelikler

12 Eylül 1980 tarihinde Türk Silahlı Kuvvetleri yönetime el koyarak darbe yapmış, Süleyman Demirel'in Başbakan'ı olduğu hükümet görevden alınmış, Türkiye Büyük Millet Meclisi lağvedilmiş, 1970 sonrasında değiştirilen 1961 Anayasası uygulamadan kaldırılarak yeni bir Anayasa vücuda getirilmiş, partiler kapatılmış, parti liderleri tutuklanarak yargılanmış ve Türkiye siyasetinin yeniden tasarlandığı bir askerî dönem başlamıştır. (http://tr.wikipedia.org/wiki/12_Eylül_Darbesi) Yasama ve yürütme görevlerini kullanacak olan beş kişilik Milli Güvenlik Konseyi 20 Eylül 1980 tarihinde emekli asker olan Bülend Ulusu'yu Başbakan olarak görevlendirmiş ve Bülent Ulusu'nun hazırladığı hükümet üyelerini onaylayarak Türkiye Cumhuriyetinin 44. Hükümetini

kurmuştur. 13 Aralık 1983 (http://www.basbakanlik.gov.tr/Forms/_Global/_Government/pg_CabinetHistory.aspx) tarihine kadar görevine devam eden darbe hükümeti zamanında birçok alanda çeşitli çalışmalar yapılmış, kararnameler çıkartılmış ve yönetmelikler düzenlenmiştir. Çıkartılan yönetmeliklerden bir tanesi de 2 Eylül 1925 tarih ve 2413 sayılı Bilumum Devlet Memurlarının Kıyafetleri Hakkında Kararname, 3 Aralık 1934 tarihinde çıkartılan Bazı Kisvelerin Giyilemeyeceğine Dair Kanun ile yine bu kanunun altıncı maddesi doğrultusunda 18 Şubat 1935 yılında çıkartılan Nizamname'ye dayalı olarak Bakanlar Kurulunca 17 Ocak 1982 tarih ve 8/4210 sayılı kararla “Kamu Kurum ve Kuruluşlarında Çalışan Personelin Kılık ve Kıyafetine Dair Yönetmelik hazırlanarak 18 Şubat 1982 tarihli Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Kıyafet konusunda 1935 yılından bu yıla kadar devlet memurlarının tamamı için herhangi bir düzenlemenin mevcut olmadığından bu tarihten itibaren bütün devlet memurlarını kapsayan detaylı bir yönetmelik böylece çıkartılmıştır.

Kamu Kurum ve Kuruluşlarında Çalışan Personelin Kılık ve Kıyafetine Dair Yönetmeliğin maddeleri şunlardır:

Madde 1 - Bu Yönetmelik; kamu personelinin, Atatürk devrim ve ilkelerine uygun, uygar, aşırılığa kaçmayacak şekilde sade bir kılık ve kıyafette olmalarını, kılık ve kıyafette birlik ve bütünlük içinde bulunmalarını sağlamayı amaçlamaktadır.

Madde 2 - Bu Yönetmelik; genel ve katma bütçeli kurumlar, mahalli idareler, Döner Sermayeli kuruluşlar ve Kamu iktisadi Teşebbüsleri ile bunların iştirakleri ve müesseselerinde çalışan her sınıf ve derecedeki memurlar, sözleşmeli ve geçici görevle çalışan personel ile işçilerin kılık ve kıyafetlerinin düzenlenmesine ilişkin esasları kapsar. (Milli Savunma Bakanlığı, MİT, Emniyet ve Jandarma Teşkilatı'ndaki sivil memurlar dâhil)

Madde 3 - Bu Yönetmelikte geçen;

a) “Kurum ve Kuruluş” deyimi, Genel ve Katma Bütçeli Kurumlar, Mahalli İdareler, Döner Sermayeli Kuruluşlar, Kamu İktisadi Teşebbüsleri ile bunların İştirak ve Müesseseleri.

b) “Memur” deyimi, 657 sayılı Kanunun 36'ncı maddesinde belirtilen sınıflarda (yardımcı hizmetler sınıfı dâhil) çalışanları,

c) “Sözleşmeli Personel” deyimi, 657 sayılı Kanunun 4 üncü maddesinin (B) fıkrası, 5434 sayılı Kanuna 1101 sayılı Kanunla eklenen Ek 5 inci maddenin son fıkrası

ve özel kanunların verdiği yetkiye dayanılarak 2'nci madde kapsamına giren kurum ve kuruluşlarda çalışanlarla 6.11.1980 gün ve 2333 sayılı Kanuna göre çalışanları

d) "Geçici Görevli" deyimi, 657 Sayılı Kanunun 4 üncü maddesinin (C) fıkrasına göre çalışanlarla kadrosunun bağlı bulunduğu kurum ve kuruluş dışında başka bir kurum ve kuruluşta çalışanları,

e) "İşçi" deyimi, 657 Sayılı Kanunun 4'ncü maddesinin (D) fıkrasına giren ve bu Yönetmeliğin 2'nci maddesinde belirtilen kurumlarda çalışanları, ifade eder.

Madde 4 - Kurum ve Kuruluşlarda görevli memur, sözleşmeli personel, geçici personel ile hizmetliler ve işçilerin giyimlerinde sadelik, temizlik ve hizmete uygunluk esastır.

Madde 5 - Kurum ve Kuruluşlarda görevli memur, sözleşmeli personel, geçici personel ve işçilerin kılık ve kıyafette uyacakları hususlar:

a) Kadınlar; Elbiseler temiz, düzgün, ütülü, sade; ayakkabılar ve/veya çizmeler sade ve normal topuklu, boyalı; baş daima açık, saçlar düzgün taranmış veya toplanmış, tırnaklar normal kesilmiş olur. Binanın içinde ve görev mahallinde baş örtülmez, pantolon giyilmez, kolsuz ve çok açık yakalı gömlek, bluz veya elbise giyilmez. Etek boyu dizden yukarı ve yırtmaçlı olamaz, çorapsız bulunulmaz, terlik tipi (Sandalet) ayakkabı giyilmez, göze batacak şekilde makyaj yapılmaz, aşırı derecede parfüm ve ziynet eşyası kullanılmaz.

b) Erkekler; Elbiseler temiz, düzgün, ütülü ve sade; ayakkabılar kapalı, temiz ve boyalı giyilir, Sandalet veya atkılı ayakkabı giyilmez. Bina içinde ve görev mahallinde baş daima açık bulundurulur. Aşırı derecede favori bırakılmaz. Normalin üstünde saç uzatılmaz. Her gün sakal tıraşı olunur ve sakal bırakılmaz. Bıyık varsa dudak kenarını taşmayacak şekilde taranmış ve temiz olur; kravat takılır. Kravatı örtecek şekilde balıkçı yaka veya benzeri süveterler giyilmez. Bina içinde ceketsiz, gömleksiz, kravatsız ve çorapsız dolaşılmaz. Gösterişsiz yüzük veya alyans dışında birden fazla yüzük veya kolye gibi süs eşyası takılmaz.

Madde 6 - Hizmetliler:

A) Kadınlar; Görev sırasında giyilmesi amacıyla verilen iş elbisesi varsa bu elbiseleri giyerler. Ayakkabılar temiz ve sade; saçlar temiz, taranmış veya toplanmış olur. Makyaj yapılması halinde sadelik esastır. Göreve geliş ve gidişlerde pantolon giyilmez (Hizmet gereği hariç). Dar, Kolsuz, çok açık yakalı olan gömlek, bluz veya

entari giyilmez. Entarinin etek boyu dizden yukarı olamaz. Çorapsız bulunulmaz. Gösterişli ziynet eşyası takılmaz.

B) Erkekler; Hizmet gereğine uygun olarak verilmişse tek tip elbise giyerler. Elbise temiz ve ayakkabılar 'boyalı olur. Baş açık bulundurulur. (Hizmet gereği hariç). Normalin üstünde saç uzatılmaz. Her gün tıraş olunur ve sakal bırakılmaz; bıyık varsa temiz, taranmış ve dudak kenarını taşmayacak şekilde kesilir. Gömlek temiz, sade ve yakası kapalı olur ve kravat takılır. Bina içinde ceketsiz, gömleksiz ve çorapsız bulunulmaz.

Madde 7 - Resmî elbise (Üniforma) giymek zorunda olanlar ilgili kurum ve kuruluşun özel yönetmeliklerinde belirtilen usul ve esaslara tabidirler.

Madde 8 - Sağlık, Şantiye, arazi, atölye, maden ve benzeri yerlerde çalışanların çalışılan yerin özelliğine göre giyim eşyasının tipi, modeli ve rengi ilgili kurumca tespit edilir. Ancak, bu Yönetmelikte belirtilen diğer esaslara uyulması zorunludur.

Madde 9 - Sağlık özrü bulunan ve bunu resmi doktor raporu ile belgelendiren personelin giyimlerinde bu özürlerin ve mevsim şartlarının gerektirdiği değişiklikler yapılabilir.

Madde 10 - Personel, görev yaptığı yerin ve mezun olduğu okulların, rozetleri ile Hükümetçe özel günler için çıkarılan rozetler (Atatürk'ün doğumunun 100. yılı gibi) dışında rozet, işaret, nişan vb. şeyler takamaz.

Madde 11 - Her türlü resmi belgelere yapıştırılacak fotoğrafların, bu Yönetmelik hükümlerine uygun kılık-kıyafetlerle çekilmiş olması zorunludur.

Madde 12 - Yaz döneminde personelin kılık, kıyafeti 15 Mayıs-15 Eylül tarihleri arasında uygulanır. 5 inci maddede belirtilen kıyafetlerden elbiselerin kışın koyu, yazın uygun açık renkli, ayakkabıların boyalı, normal topuklu ve kışın tercihen koyu renkli, yazın açık renkli olmasına özen gösterilir. Tazın kıyafetle ilgili hususlar; Bakanlık Merkez Teşkilatında ilgili Bakanın, illerde, yapılan hizmetin mahiyeti ve çalışılan yerin iklim ve coğrafik özellikleri göz-önünde tutularak Valiliklerce tespit edilir.

Madde 13 - Merkezde ve taşrada protokole dâhil olan bayan ve erkek kamu görevlileri resmi kutlama törenlerine koyu renk takım elbise ile katılırlar.

Madde 14 - Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt Kanunu hükümlerine göre düzenlenen Toplu İş Sözleşmelerine bu Yönetmeliğe aykırı hükümler konulamaz. Toplu İş Sözleşmeleri halen yürürlükte olan kuruluşlar için (sözleşmenin yenilenmesine kadar) bu Yönetmelik hükümleri uygulanır.

Madde 15 - 22/7/1981 tarihli ve 8/3349 sayılı Bakanlar Kurulu Kararına bağılı “Milli Eğitim Bakanlığı ile Bakanlıklara Bağılı Okullardaki Görevlilerle öğrencilerin Kılık Kıyafetlerine ilişkin Yönetmelik” hükümleri saklıdır.

Madde 16 - Diyanet İşleri Başkanlığında bilfiil din işleriyle ilgili personelin giyim ve kuşamına ilişkin hususlar Başkanlıkça tespit ve bağılı olduğu Bakanlıkça onaylanacak esaslar çerçevesinde yürütülür.

Madde 17 - Bu Yönetmeliğe aykırı hareket edenlere 657 sayılı Kanunun 125 inci ve müteakip maddeleri hükümleri uygulanır. Sözü edilen maddelere uymayanlara birinci sicil amiri tarafından uyarma cezası yazılı olarak verilir. Fiilin tekerrüründe sırası ile bir üst ceza olan kınama, kısa süreli durdurma, uzun süreli durdurma, geçici olarak görevden çıkarma ve diğer cezalar uygulanır. İş Kanununa tabi işçilere de aynı derecedeki cezai hükümler uygulanır.

Madde 18 - Bu Yönetmelik “2413 Sayılı Bilumum Devlet Memurlarının Kıyafetleri ile ilgili Kararname”; 2596 Sayılı Bazı Kisvelerin Giyilemeyeceğine Dair Kanunun: 6’ncı maddesi ve bu maddeye göre çıkarılan 1958 Sayılı “Bazı Kisvelerin Giyilemeyeceğine Dair Kanunun” tatbik suretini gösterir “Nizamnameye” dayalı olarak çıkarılmıştır.

Madde 19 - Bu Yönetmelik yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 20 - Bu Yönetmelik hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür. (Resmi Gazete, 18.02.1982)

44. Hükümetle birlikte askeri vesayeti oluşturan Bülent Ulusu bu yönetmelikle birlikte askeri düzendeki gibi tek tip kıyafet anlayışı doğrultusunda adı geçen yönetmeliği çıkartmıştır. Bu yönetmeliğin amacını devlet memurlarının kıyafetlerinin Atatürk devrim ve ilkelerine uygun, uygar, aşırılığa kaçmayacak sade bir kılık ve kıyafet, kılık ve kıyafette birlik ve bütünlük içinde bulunmaları olarak birinci maddede belirtilmiştir. Bütün devlet dairelerini kapsayan bu yönetmelikte askeri ve kolluk güç bünyesinde yer alan sivil memurları da kapsamaktadır. Ayrıca devlet dairelerinde çalışacak olan sözleşmeli personel, geçici personel ve işçilerin kıyafetlerini de kapsamaktadır.

Yönetmelikte memurlarının kıyafetleri için ana ilke olarak sadelik, temizlik ve hizmete uygunluk esas alınmış kadın ve erkeklerin kıyafetlerini ayrı olarak belirlenmiştir. Buna göre kadınların kılık ve kıyafetleri şu şekilde olmalıdır: Elbiseler temiz, düzgün, ütülü, sade; ayakkabılar ve/veya çizmeler sade ve normal topuklu, boyalı; baş daima açık,

saçlar düzgün taranmış veya toplanmış, tırnaklar normal kesilmiş olur. Binanın içinde ve görev mahallinde baş örtülmez, pantolon giyilmez, kolsuz ve çok açık yakalı gömlek, bluz veya elbise giyilmez. Etek boyu dizden yukarı ve yırtmaçlı olamaz, çorapsız bulunmaz, terlik tipi (sandalet) ayakkabı giyilmez, göze batacak şekilde makyaj yapılmaz, aşırı derecede parfüm ve ziynet eşyası kullanılmaz.

Yönetmelik erkeklerin kıyafetlerinin de şu şekilde olması gerektiğini belirtmiştir: Elbiseler temiz, düzgün, ütülü ve sade; ayakkabılar kapalı, temiz ve boyalı giyilir, Sandalet veya atkılı ayakkabı giyilmez. Bina içinde ve görev mahallinde baş daima açık bulundurulur. Aşırı derecede favori bırakılmaz. Normalin üstünde saç uzatılmaz. Her gün sakal tıraşı olunur ve sakal bırakılmaz. Bıyık varsa dudak kenarını taşımayacak şekilde taranmış ve temiz olur; kravat takılır. Kravatı örtecek şekilde balıkçı yaka veya benzeri süveterler giyilmez. Bina içinde ceketsiz, gömleksiz, kravatsız ve çorapsız dolaşmaz. Gösterişsiz yüzük veya alyans dışında birden fazla yüzük veya kolye gibi süs eşyası takılmaz.

Yönetmelik devlet memuru durumundaki hizmetlilerin kıyafetlerini de ayrıca belirtmiştir. Buna göre kadın hizmetlilerin görev sırasında giymeleri gereken iş kıyafetleri varsa bunları giymeleri gerektiğini, ayakkabıların temiz ve sade; saçların temiz, taranmış veya toplanmış olması gerektiğini, makyaj yapılması halinde sade olması gerektiğini, dar, kolsuz, çok açık yakalı olan gömlek, bluz veya entari giyilemeyeceğini, Entarinin etek boyunun dizden yukarı olmayacağını, çorabın mecburi olduğu, gösterişli ziynet eşyası takılamayacağı belirtilmiştir. Hatta göreve geliş ve gidişlerde pantolon giyemeyecekleri de belirtmiştir. Erkekler ise; hizmet gereğine uygun olarak verilmişse tek tip elbise giyecekleri, elbisenin temiz ve ayakkabıların boyalı olacağı, başın açık bulundurulacağı, normalin üstünde saç uzatılmayacağını, her gün tıraş olunacağı ve sakal bırakılmayacağı; bıyık varsa temiz, taranmış ve dudak kenarını taşımayacak şekilde kesileceği, gömleğin temiz, sade ve yakasının kapalı olacağı ve kravat takılacağı, bina içinde ceketsiz, gömleksiz ve çorapsız bulunamayacağı belirtilmiştir.

Resmi elbise giyenlerin kurum ve kuruluşlarının özel yönetmeliklerinde belirtilen usul ve esaslara tabi olduğu belirtilmiştir. Ayrıca sağlık, şantiye, arazi, atölye, maden ve benzeri yerlerde çalışanların çalışılan yerin özelliğine göre giyim eşyasının tipi, modeli ve renginin ilgili kurumca tespit edileceği belirtilmiştir. Sağlık özürlü bulunan ve bunu

resmi doktor raporu ile belgelendiren personelin giyimlerinde bu özürlerin ve mevsim şartlarının gerektirdiği değişiklikler yapılabileceği ifade edilmiştir.

Yönetmelikte takılabilecek rozetlerle ilgili açıklamalarda da bulunulmuştur. Buna göre personelin sadece görev yaptığı yerin veya mezun olduğu okulların rozetleri ile devletin özel günler için çıkarttığı rozetleri takabilecekleri bunların dışında rozet, işaret, nişan vb. şeyler takamayacakları belirtilmiştir. Ayrıca resmi belgelerde kullanılacak olan resimlerin de bu yönetmeliğe uygun olması gerektiği ifade edilmiştir. Merkezde ve taşrada protokole dâhil olan bayan ve erkek kamu görevlileri resmi kutlama törenlerine koyu renk takım elbise ile katılmaları gerektiği de ifade edilmiştir. Diyanet İşleri Başkanlığında bilfiil din işleriyle ilgili personelin giyim ve kuşamına ilişkin hususların Başkanlıkça tespit ve bağlı olduğu Bakanlıkça onaylanacak esaslar çerçevesinde yürütüleceği de bu yönetmelikle ifade edilmiştir.

Yönetmelikte bazı zamanlar için kılık kıyafet ile ilgili değişikliklerin olabileceği de ifade edilmiştir. Özellikle Yaz döneminde personelin kılık, kıyafeti 15 Mayıs-15 Eylül tarihleri arasında değişebileceği ve yaz kıyafeti uygulanabileceği belirtilmiştir. Yaz kıyafetleri ile ilgili hususlar; Bakanlık Merkez Teşkilatında ilgili Bakanın, illerde, yapılan hizmetin mahiyeti ve çalışılan yerin iklim ve coğrafik özellikleri göz-önünde tutularak Valiliklerce tespit edileceği belirtilmiştir.

Kamu Kurum ve Kuruluşlarında Çalışan Personelin Kılık ve Kıyafetine Dair Yönetmeliğe aykırı hareket edenlerle ilgili madde ile birlikte bunlara 657 Sayılı Devlet Memurları Kanununun 125'inci ve müteakip maddelerinin hükümlerinin uygulanacağı, sözü edilen maddelere uymayanların birinci sicil amiri tarafından uyarma cezasının yazılı olarak verileceği, fiilin tekrarında sırasıyla üst cezaların verileceği belirtilmiştir.

Bu yönetmelikten önce çıkartılan “Milli Eğitim Bakanlığı ile Bakanlıklara Bağlı Okullardaki Görevlilerle öğrencilerin Kılık Kıyafetlerine ilişkin Yönetmelik” ile ilgili haklar saklı tutulmuştur.

Kamu Kurum ve Kuruluşlarında Çalışan Personelin Kılık ve Kıyafetine Dair Yönetmeliğinin bazı maddeleri zaman içerisinde değişikliğe uğrayarak günümüze kadar gelmiştir. Aşağıda Yönetmeliğin değişen kısımları ele alınmıştır.

İlk değişiklik 1982 yılının ekim ayında gerçekleşmiştir.16.07.1982 tarih ve 8/5105 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile Bakanlar Kurulunca 17 Ocak 1982 tarih ve 8/4210 sayılı kararla çıkartılan “Kamu Kurum ve Kuruluşlarında alışan Personelin Kılık ve Kıyafetine Dair Yönetmelik” kaldırılmış yerine yeni yayımlanmıştır. İki yönetmelik arasında çok bir değişiklik bulunmamakla birlikte yeni yönetmelikte hizmetliler için ayrı bir kılık kıyafet ayırımına gidilmemiştir. Kadınların bazı hizmetler için varsa özel iş kıyafetlerini kullanabilmelerini amirlerinin iznine bağlamıştır. Erkeklerin kılık kıyafetlerinde ise “aşırı derecede favori bırakılmaz yerine”, “kulak ortasından aşağı favori bırakılmaz” şeklinde değiştirilmiştir. Yine saçlarla ilgili değiştirilerek “Saçlar, kulağı kapatmayacak biçimde ve normal duruşta enseden gömlek yakasını aşmayacak şekilde uzatılabilir, temiz, bakımlı ve taranmış olur” ifadesi eklenmiştir. Bıyıkla ilgili olarak, “Bıyık tabii olarak bırakılır, uzunluğu üst dudak boyunu geçemez, üstten alınmaz, yanlar üst dudak hizasında olur, alt uçları dudak hizasından kesilir.” İfadesi eklenmiştir. Ayrıca Diyanet İşleri Başkanlığında bilfiil din işleriyle ilgili personelin giyim ve kuşamına ilişkin hususların 17’nci maddede belirtilen mevzuata aykırı olmaması gerektiği ifade edilmiştir.(Resmi Gazete, 25.10.1982)

Yapılan diğer bir değişiklik ise Bakanlar Kurulunun 7 Ağustos 1991 tarih ve 91/2048 sayılı kararı ile yapılarak Resmi Gazetenin 18.08.1991 tarihli nüshasında yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu kararla önceki yönetmeliğin beşinci maddesinin (b) fıkrasının son cümlesi olan, “Bina içinde ceketsiz, gömleksiz, kravatsız ve çorapsız dolaşılmaz.” ifadesi, “Bina içinde gömleksiz, kravatsız ve çorapsız dolaşılmaz.” Şeklinde değiştirilmiştir. (Resmi Gazete, 15.08.1991) İki ifade arasında fark ceketin giyilip giyilmemesi hususudur. Önceki yönetmeliğin ilgili maddesi bina içerisinde ceketsiz dolaşılmasına müsaade etmezken değişiklikle birlikte bina içerisinde ceketsiz dolaşılmasına izin verilmiştir.

Bakanlar Kurulunun 1 Aralık 2001 tarih ve 2001/3459 sayılı kararı ile yapılarak Resmi Gazetenin 03.01.2002 tarihli nüshasında yayımlanarak yürürlüğe giren değişiklikle birlikte kadın devlet memurlarının kıyafetinde değişikliğe gidilmiştir. Bununla ilgili önceki yönetmeliğin beşinci maddesinin (a) bendi değiştirilmiştir. “Elbiseler temiz, düzgün, ütülü, sade; ayakkabılar ve/veya çizmeler sade ve normal topuklu, boyalı; görev mahallinde baş daima açık, saçlar düzgün taranmış veya toplanmış; tırnaklar normal kesilmiş olur. Ancak bazı hizmetler için özel iş kıyafeti varsa görev sırasında kurum

amirinin izni ile bu kıyafet kullanılır. Pantolon, kolsuz ve çok açık yakalı gömlek, bluz veya elbise giyilmez. Etek boyu dizden yukarı ve yırtmaçlı olamaz. Terlik tipi (sandalet) ayakkabı giyilmez.” Şeklinde olan ilgili kısım, “ Elbise, pantolon, etek temiz, düzgün, ütülü ve sade, ayakkabılar ve/veya çizmeler sade ve normal topuklu, boyalı, görev mahallinde baş daima açık, saçlar düzgün taranmış veya toplanmış, tırnaklar normal kesilmiş olur. Ancak bazı hizmetler için özel iş kıyafeti varsa görev sırasında kurum amirinin izni ile bu kıyafet kullanılır. Kolsuz ve çok açık yakalı gömlek, bluz veya elbise ile stretch, kot ve benzeri pantolonlar giyilmez. Etek boyu dizden yukarı ve yırtmaçlı olamaz. Terlik tipi (sandalet) ayakkabı giyilmez.” Şeklinde değiştirilmiştir. Burada yapılan en büyük değişiklik kadın memura pantolon giymelerine izin verilmesidir. Değişiklikle birlikte pantolon giyilmesine rağmen stretch, kot ve benzeri pantolonun giyilemeyeceği de ifade edilmiştir. (Resmi Gazete, 03.01.2002) Kamu Kurum ve Kuruluşlarında Çalışan Personelin Kılık ve Kıyafetine Dair Yönetmelik son olarak Bakanlar Kurulunun 4 Ekim 2013 tarih ve 2013/5443 sayılı kararı ile yapılarak Resmi Gazetenin 8 Ekim 2013 tarihli nüshasında yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu yönetmelikle birlikte en köklü değişiklik yapılmıştır. Yapılan değişikliğin maddeleri şu şekildedir:

Madde 1 - 16.07.1982 tarihli ve 8/5105 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe konulan Kamu Kurum ve Kuruluşlarında Çalışan Personelin Kılık ve Kıyafetine Dair Yönetmeliğin 5 inci maddesinin birinci fıkrasının (a) bendinin birinci paragrafında yer alan “Kadınlar;” ibaresinden sonra gelen birinci cümle yürürlükten kaldırılmış ve aynı paragrafta yer alan “Ancak bazı hizmetler için özel iş kıyafetleri varsa görev sırasında kurum amirinin izni ile bu kıyafet kullanılır.” şeklindeki ikinci cümle (a) bendinden çıkarılarak maddenin sonuna (c) bendi olarak eklenmiştir.

Madde 2 - Aynı Yönetmeliğin 6’ncı maddesinin birinci fıkrasında yer alan “Resmi elbise (üniforma) giymek zorunda olanlar” ibaresi “Emniyet Hizmetleri Sınıfına mensup olanlar, hâkimler, savcılar, Türk Silahlı Kuvvetlerinde görev yapanlar” şeklinde değiştirilmiştir.

Madde 3 - Bu Yönetmelik yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 4 - Bu Yönetmelik hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür. (Resmi Gazete, 08.10.2013)

Böylece 1925 yılından beri yasak olan kadın devlet memurlarının başları kapalı olarak devlet dairelerine girmelerine izin verilmiştir. Böylece yıllarca devam eden ve suiistimal edilen başörtüsü meselesi halledilmiş, başları kapalı olan memurların işyerlerinde bu şekilde çalışmalarının önü açılmıştır. Yönetmelikte yapılan değişikliğin ardından kamu kurum ve kuruluşlarında çalışan başörtülü memurlar işlerine bu şekilde gitmeye başlamış 31 Ekim 2013 tarihinde de AKP'li başörtülü kadın milletvekilleri TBMM bu şekilde gelmeleri (<http://www.ntvmsnbc.com/id/25475890>, <http://www.trthaber.com/haber/gundem/basortulu-milletvekilleri-tbmmde-106542.html>, http://www.zaman.com.tr/politika_basortulu-milletvekilleri-genel-kurulda_2160002.html, <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/25017264.asp>) ile birlikte yıllarca devam eden tartışma sona ermiştir.

Bu yönetmelik değişikliği ile birlikte altıncı maddede yer alan resmi elbise giymek zorunda olanlar içerisinde Emniyet Hizmetleri Sınıfına mensup olanlar, hâkimler, savcılar, Türk Silahlı Kuvvetlerinde görev yapanlar ifadesi eklenerek buradaki kavram daraltılmıştır.

2.4.Cumhuriyeten Günümüze Ortaöğretim Kurumlarında Personel ve Öğrenciye Yönelik Kılık Kıyafet Uygulamalarında Elde Edilen Diğer Bilgiler

2 Eylül 1925 tarih ve 2413 sayılı Bilumum Devlet Memurlarının Kıyafetleri Hakkında Kararname, 5 Kasım 1925 tarihinde 671 sayı ile kabul edilen Şapka İktisası Hakkında Kanun, 3 Aralık 1934 tarihli Bazı Kisvelerin Giyilemeyeceğine Dair Kanun ve 1935 yılında bu kanuna bağlı olarak çıkartılan Nizamname ile birlikte devlet memurlarının kılık ve kıyafetlerinde bir takım yeniliklere gidilmiştir. Bundan sonraki zaman diliminde 1981 yılına kadar herhangi bir düzenleme yapılmamıştır. Devlet daireleri bu dönemdeki çerçeve dâhilinde personellerin kıyafetlerini belirlemiş ve bu istikamette hareket etmiştir. 22 Temmuz 1981 ve 8/3349 sayılı kararı “Millî Eğitim Bakanlığı ile Diğer Bakanlıklara Bağlı Okullardaki Görevlilerle Öğrencilerin Kılık Kıyafetlerine ilişkin Yönetmelik ve 17 Ocak 1982 tarih ve 8/4210 sayılı kararlarla “Kamu Kurum ve

Kuruluşlarında Çalışan Personelin Kılık ve Kıyafetine Dair Yönetmelik ile birlikte ülkenin her yerinde birliktelik sağlanmıştır. Bu ara dönemde yani 1934-1881 yılları arasındaki uygulamaları farklı şekillerde olmuştur.

Mustafa Kemal zamanında okullarda öğrencilerin kılık ve kıyafetleri ile ilgili her hangi bir uygulamayla karşılaşmamaktayız. Sadece uygulamaya konulan kanun çerçevesinde okullarda da uygulamalar yapılmıştır. Bu dönem okullaşmanın arttırılmaya çalışıldığı, öğrencileri ne şekilde olursa olsun okulda tutarak onlara eğitimin verilmeye ve Milli Eğitimde daha çok okullaşmanın ve öğretmen ihtiyacının karşılama çabasının olduğu bir dönem olarak görmek mümkündür. Atatürk'ün gezileri sırasında öğrencilerle çektiği fotoğraflardan bir kısım yargılara ulaşmak mümkündür. 24 Aralık 1934 yılında Edirne Erkek Öğretmen Okulu'nda öğretmen ve öğrencilerle çekilen fotoğrafta (Ek:8), öğretmen ve öğrencilerin ceket, gömlek ve kravat giydikleri, renklerinin ve şekillerinin farklı farklı olduğu görülmektedir. Saçların fazla uzun olmadığı, öğrencilerin bıyıklarının olmadığı görülmektedir. Mustafa Kemal 1 Şubat 1931 tarihinde İzmir Erkek Lisesinde matematik dersini dinlerken öğrencilerin ceketli oldukları görülmektedir. (Ek:7) Yine 24 Haziran 1933 yılında Atatürk Kız Lisesi öğretmen ve öğrencileri ile çekilen fotoğrafta erkek öğretmenlerin ceket, gömlek ve kravat kullandıkları, bazılarının bıyıklarının olduğu, kadın öğretmenlerin saçlarının açık, kıyafetlerinin farklı farklı olmakla birlikte bir düzenin olduğu, öğrencilerin kılık ve kıyafetlerinin birbirlerinden farklı oldukları bununla birlikte temiz ve düzenli, saçların açık ve taranmış olduğu görülmektedir. (Ek:9) 1934 yılında çekilen başka bir fotoğrafta ise Atatürk öğrencilerle birlikte halkın içerisinde yer almaktadır. Kıyafetlere bakıldığı zaman öğrencilerin siyah önlük giydikleri ve beyaz yaka taktıkları, bayanların kimisinin başlarının örtülü kimisinin de başlarına şapka taktıkları görülmektedir. (Ek:10) 19 Kasım 1937 yılında Mersin'deki öğrencilerle görülen Atatürk'ün yanındaki öğrencilerin siyah önlük ve beyaz yaka ile birlikte başlarına şapka taktıkları görülmektedir. (Ek:11)

1981 yılında yayımlanan yönetmeliğe kadar Milli Eğitime bağlı kurumlar kendi personel ve kıyafetleri için bir takım uygulamalarda bulunmuş, zaman zaman çıkartılan yönetmelikler içerisinde buna yer vermişlerdir. Öğrencilerin kılık kıyafetlerinin yanında öğretmen ve diğer çalışanların kıyafetleri konusunda da belirlemelerde bulunmuşlardır. Örneğin, 12 Aralık 1962 yılında çıkartılan Otelcilik Okulları Yönetmeliğinde öğretmenlerin kıyafetleri ile ilgili maddede, “öğretmenlerin tuvaletlerinde ve

kıyafetlerinde itidal, sadelik ve temizlik hüküm sürmelidir. Laubali, ihmâl edilmiş ve ciddilikle birleştirilmesi kabil olmayan kıyafetlerden sakınılacaktır. Öğretmenlerin, öğrencilerinde katıldığı Okul dışındaki tören ve toplantılarda bu madde hükümlerine uymaları mecburidir.” denilmektedir. Aynı yönetmeliğin öğrencilerle ilgili kısmında ise; “Öğrencilerin kıyafeti sade ve temiz olacak; Okulca sık sık sık temizlik ve kıyafet muayenesi yapılacaktır. Erkek öğrencilerin saçları normal bir şekilde olacaktır. Göze batan uygunsuz saç tuvaletleri yapmaları, saçlarını kıvırtmaları, sakal ve favori bırakmaları, sivil kasket ve şapka giymeleri, belli bazı zümrelerin kılık ve kıyafetlerini taklit etmeleri yasaktır.” ifadesine yer verilmiştir. Bu dönemde sık sık öğrencilerin kıyafetleri ile ilgili denetimler yapılmış, kurallara uymaları sağlanmış ve ayrıca başka zümrelerin kıyafetlerini taklit etmelerinin önüne titizlikle geçilmeye çalışılmıştır. (Resmi Gazete, 20.12.1962)

28 Kasım 1962 yılında çıkartılan Lise ve Ortaokullar Yönetmeliğinin kıyafetle ilgili maddelerinde öğrenci, öğretmen ve hizmetlilerin giyim ve kuşamlarını ayrı ayrı ele almıştır. Öğrencilerin kıyafetlerinin sade ve temiz olması, sık sık temizlik ve kıyafet muayenesi yapılması ifade edilirken okul idaresinin öğrencilerin kılık ve kıyafeti konusunda çevrenin şartlarına göre öğretmenler kurulu ve Okul-Aile Birliği Yönetim Kurulunun birlikte alacakları karara göre davranması gerektiği, büyük şehirlerde bu konuda genel tedbir düşünülmesi gerekirse il danışma kurullarının verecekleri karara uyulması gerektiği belirtilmiştir. Öğretmenlerin kıyafetlerinin ise önceki yönetmelikte olduğu gibi, tuvaletlerinde, giyimlerinde yalınlık ve temizliğin temel olduğu, senli benli, özensiz ve ağır başlılıkla bağdaşmayan kılıklara yer verilmemesi gerektiği ayrıca öğretmenler, öğrencilerin katıldığı okul dışındaki tören ve toplantılarda da bu madde hükümlerine uymak zorunda oldukları belirtilmiştir. Hizmetlilerin kıyafetleri ile ilgili madde ise şu şekildedir: “Hizmetlilerin okul içinde, üst başlarının, el, ayak ve yüzlerinin temiz bulunmasına, tırnaklarının kesilmiş olmasına özen gösterilir. Erkek hademelerin saçlarının kesilmiş olması, kadınların saçlarının da derli toplu bulunması gereklidir.” (Resmi Gazete, 28.11.1964) Bu dönemde kılık ve kıyafet konusunda temizliğin ön planda olduğu görülmektedir. Özellikle bu konuda idarecilerin hassas davranması gerektiği belirtilmiştir.

1965 yılında çıkartılan İlköğretmen Okulları Yönetmeliğinde kıyafet konusunda yukarıda anılan maddeler aynen tekrar edilirken öğrencilerin kasket veya şapka

giymeleri konusunda bir farklılık getirilmiştir. Şimdiye kadar sivil şapka ve kasket giyilebilirken serbest iken artık öğrenciler için örneğine uygun şapka giymeleri gerektiği ifade edilmiştir. (Resmi Gazete,29.09.1965)

23.02.1965 yılında çıkartılan Ortaokulların Merasim Geçişi Yönetmeliğinde kıyafet ile ilgili maddeler şu şekildedir:

Sivil olarak katılan merasimlerde kılık:

a) Bayan öğretmenler: Koyu renk tayyör ve ayakkabı, sade görünüşlü şapka ya da başı açık,

b) Erkek öğretmenler: Koyu renk elbise ve ayakkabı, baş açık (Şapka varsa sol elde tutulur.)

c) Kız öğrenciler: İlk, orta, lise ve dengi meslek okullarında önlük, koyu renk ayakkabı, çorap, okul kasketi; Üniversite ve yüksekokullarda koyu renk tayyör ve ayakkabı, çorap.

d) Erkek öğrenciler: İlkokullarda önlük ya da koyu renk elbise ve ayakkabı, okul kasketi; Orta, lise ve dengi meslek okullarında koyu renk elbise ve ayakkabı okul kasketi ve kravat, Üniversite ve yüksekokullarda koyu renk elbise ve ayakkabı (Çok soğuk havalarda topluca pardösü, palto ve eldiven giyilebilir.) (Resmi Gazete, 23.02.1965) Bu yönetmelikte özellikle öğretmenlerden merasim geçişleri için kıyafetlerinin koyu renkte olması istenmiş, hatta öğrencilerin ayakkabı, çorap ve kasketinin de koyu renkte olması gerektiği ifade edilmiştir.

15.01.1966 yılında çıkartılan Ticaret Ortaokulları Gündüz ve Akşam Ticaret Liseleri Yönetmeliği ile 22.05.1972 yılında çıkartılan İmam - Hatip Okulu İdare Yönetmeliğinin kıyafetle ilgili maddelerinde de yukarıda zikredilen hususlar aynen alınmış farklı bir içerik eklenmemiştir.

13.01.1979 yılında çıkartılan Mesleki ve Teknik Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliğinde diğer yönetmeliklerdeki kıyafetle ilgili maddelerden farklı olarak öğrencilerin okul rozetinden başka rozet, ziynet eşyası ve benzeri takı takamayacakları hükmü getirilmiştir. (Resmi Gazete, 13.01.1979) Sonraki yıllarda bu hüküm kamu görevlileri için de uygulanmaya başlamıştır.

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından düzenlenen Milli Eğitim Şûrası, Bakanlığın en yüksek danışma kuruludur. Eğitim ve öğretim ile ilgili gerekli görülen konuları tetkik etmek ve tavsiye niteliğinde kararlar almakla görevlidir. (1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu) Milli Eğitim Şurası ilk olarak 17 - 29 Temmuz 1939 yılında yapılmış son olarak 18. Milli Eğitim Şurası 01 - 05 Kasım 2010 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Milli Eğitim Şurasının 3 yılda bir toplanması (XII. Milli Eğitim Şurası Milli Eğitim Bakanı Hasan Celal Güzel 'in Açılış Konuşması) gerekirken değişik nedenlerden dolayı farklı aralıklarla toplanarak önceden belirlenen gündem ile ilgili kararlar almaktadır. Milli Eğitim Şuraları incelendiği zaman gerek okullardaki personel ve gerekse öğrencilerin kılık-kıyafetleri konusunda herhangi bir gündem maddesinin bulunmadığı görülmektedir. Kılık kıyafet ile ilgili olarak sadece 12. Milli Eğitim şurasında bir karar alınmıştır. Bu karar da Yükseköğretim konusunda alınan beşinci karardır. Burada; “Üniversite yöneticilerinin, şahsın hukukunu ilgilendiren kıyafet ve benzeri konularda kanunların kişiye yüklediği mecburiyetleri aşan veya ihlâl eden tasarruflarda bulunmaması” (XII. Milli Eğitim Şurası Kararları) şeklindedir. Burada kılık-kıyafet ile ilgili içeriğe değinilmemiş üniversite yöneticilerin öğrencilerin kıyafetleri ile ilgili keyfi muameleler yapmaması gerektiği bu konuda kanunların gerektirdiği şekilde hareket edilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

3. BÖLÜM

YÖNTEM

3.1.Araştırmanın Modeli

Cumhuriyet tarihi boyunca ortaöğretim kurumlarında öğrenci ve personele yönelik kılık kıyafet uygulamaları ve günümüz okul idarecilerinin karşılaştıkları güçlükler konulu bu araştırma nitel bir araştırmadır.

Araştırma iki bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın birinci bölümünü oluşturan Cumhuriyet tarihi boyunca ortaöğretim kurumlarında öğrenci ve personele yönelik kılık kıyafet uygulamaları adlı kısım da yöntem, nitel araştırma yöntemlerinden birisi olan tarihsel araştırmadır. Araştırmanın deseni ise durum (vaka) çalışmasıdır. Çalışma kapsamında yer alan belge ve dokümanlar, betimsel analiz yaklaşımına göre incelenmiştir. Literatür incelemesi ve arşiv araştırması yapılmıştır. Ayrıca yine bu bölümde tarih alanında kullanılan “canlı kaynak” yöntemi kullanılmıştır.

Araştırmanın ikinci bölümünü oluşturan günümüz okul yöneticilerinin kılık kıyafet ile ilgili mevzuatı uygularken karşılaştıkları güçlüklerin ele alındığı kısımda belirli bir grubun özelliklerini belirlemek için verilerin toplanmasını amaçlayan arama (survey) (Büyüköztürk, 2012, 14) yöntemi kullanılmıştır. Bu konuda önceden hazırlanan, belli bir konuda saptanmış hipotezlere ya da sorulara bağlı olarak bir evren ya da örnekleme oluşturan kaynak kişilere sorular yönelmek suretiyle sistemli veri toplama tekniği olarak tanımlanan açık uçlu anket (Büyüköztürk, 2012, 150) soruları okul idarecilerine zaman zaman anket verilerek geri dönüşü sağlanmış, zaman zaman da yüz yüze görüşme gerçekleştirilmiştir.

3.2.Evren ve Örneklem

Araştırmanın çalışma evrenini, Kayseri ilinde bulunan ortaöğretim kurumları oluşturmaktadır. Bu evrenden seçilen örneklerle araştırmaya yapılmaya çalışılmıştır. Örneklem olarak Kayseri ilindeki Melikgazi, Kocasinan ve Talas merkez ilçelerinde yer alan ortaöğretim kurumlarının okul idarecileri seçilmiştir. 2013-2014 öğretim yılında okulda idareci konumunda yer alan okul müdürleri, müdür başyardımcıları ve müdür yardımcılara ulaşılmaya çalışılarak buradan örneklem alma yoluna gidilmiştir.

3.3.Verilerin Toplanması

Araştırma kapsamında öncelikle literatür taraması yapılarak buradan çıkan araştırma sonuçları değerlendirilerek yapılan çalışmalar üzerinde durulmuştur. Sonrasında Tarih araştırma yöntemi kullanılarak konu ile ilgili resmi gazete, ulusal gazeteler, tebliğler dergileri, TBMM oturum tutanakları taranmıştır. Tarihin belirli dönemlerini için canlı kaynaktan bilgiler alınmıştır.

Evrenden alınan örneklerle çalışmalar yapılmış buradan elde edilen veriler değerlendirilerek çalışmanın içerisinde yerleştirilmiştir.

4. BÖLÜM

BULGULAR

4.1. Cumhuriyetten Günümüze Kılık Kıyafet İle İlgili Kanun ve Yönetmeliklerin Ortaöğretim Kurumlarında Uygulanması

29 Ekim 1923 yılında Cumhuriyetin kurulması ile birlikte başlayan modernleşme çalışmaları istikametinde birçok inkılap gerçekleştirilmiştir. Bu dönemde kılık kıyafet ile ilgili gerçekleştirilen yeniliklerin başında 2 Eylül 1925 tarihinde çıkartılan 2413 sayılı Bilumum Devlet Memurlarının Kıyafetleri Hakkında Kararname gelmektedir. Mustafa Kemal imzasını taşıyan bu kararname ile birlikte kıyafetleri devletçe belirlenen devlet memurlarının dışında bütün memurların kıyafetlerinin diğer medeni milletlerin birlikte kullandıkları genel kıyafetler olduğu ifade edilmiştir. Bu kıyafetler ise Mustafa Kemal'in daha önceki konuşmalarında yerini bulan ayakta iskarpin veya fotin, pantolon, yelek, gömlek, kravat, yakalık, ceket ve bunları tamamlayıcısı olarak görünen şapka şeklinde olacaktır. Bina içerisinde başlar açık olacak ve selam baş ile verilecektir. Bina haricinde ise selam şapka ile verilecektir. Son olarak da bu kararname ile halka mecburiyet olmamakla birlikte devlet memurları gibi giyinmelerinde her hangi bir sakınca görülmemiştir. Bu kararname ile birlikte memurlar bu şekilde giyinmeye başlamışlardır. Sıkıntılar genellikle şapkada yaşanmıştır. Geçmişten gelen alışkanlıklardan vazgeçmenin zor olduğu bilincinde olan Atatürk, yurt gezilerinde şapkayı tanıtmış ve ardından da 25 Kasım 1925 tarihinde 671 sayı ile kabul edilen Şapka İktisası Hakkında Kanun Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiş, sadece memurlar değil bütün halkın şapkayı takmaları mecburi hale getirilmiştir. Takmayanlar ve buna muhalif olanlar en ağır şekilde cezalandırılmıştır.

Kılık kıyafetle ilgili getirilmeye çalışılan yenilikler Mustafa Kemal dönemi boyunca devam etmiştir. 3 Aralık 1934 tarihinde TBMM tarafından Bazı Kisvelerin Giyilemeyeceğine Dair Kanun kabul edilerek yürürlüğe girmesiyle birlikte din

adamlarının kendilerine has kıyafetleri ile mabetlerinin dışına çıkmaları yasaklanmış sadece ilgili din ve mezheplerin en büyük ruhani liderine kıyafetleri ile dolaşabilme izni verilmiştir. Yine aynı kanunla ülkede kurulacak olan spor, izcilik gibi değişik toplulukların kıyafetlerinin önceden belirledikleri nizamname ve talimatnameye uygun olması başka kıyafetler taşımamaları gerektiği belirtilmiştir. Hatta yabancıların ülkemizi ziyaretleri sırasında kendi kıyafetlerini giyebilmeleri İcra vekillerinin (Bakanlar Kurulunun) iznine tabi tutulmuştur.

1935 yılında çıkartılan Bazı Kisvelerin Giyilemeyeceğine Dair Kanunun Tatbik Suretini Gösterir Nizamname ile kanunun nasıl tatbik edileceği teferruatlıca ele alınmış ve maddeler tek tek açıklanarak kanunda oluşabilecek boşlukların önü kapatılmıştır.

1935 yılında çıkartılan nizamnameden sonra 1981 yılına kadar herhangi bir kanun, kararname çıkartılmamış uygulamalar ise bu çıkartılanlar çerçevesinde devam etmiştir. Kurum ve kuruluşlar kendi personellerinin kılık ve kıyafetleri konusunda kanunların ışığında uygulamalarda bulunmuştur. Bu dönemde erkek devlet memurları ceket, gömlek, kravat, pantolon kullanırken gerek erkek ve gerekse bayan memurların kıyafetlerinde itidalli davranmaları, kıyafetlerinin temiz ve sade olması ana ilke olarak benimsenmiştir. Kız öğrencilerinin kıyafetleri forma şeklinde, baş daima açık olurken erkek öğrenciler ceket, gömlek ve kravat kullanmışlar, gerek erkek öğrencilerin ve gerekse kız öğrencilerin okullara şapka ile gelmeleri sağlanmıştır. Bina içerisinde şapkalar çıkartılmıştır.

1960'lı yıllarda şapka ile ilgili uygulamalarda üzerinde durulan konulardan birisi olmuştur. Öğrencilerin okula şapka ile gelmeleri sağlanmıştır. Okullarda kullanılan şapkaların aynı olmasına rağmen okulların türlerine göre şapkalara şerit takılmıştır. Örneğin canlı kaynağın verdiği bilgiye göre Kayseri'de Kayseri Lisesi sarı, İmam Hatip Lisesi beyaz, Meslek liseleri yeşil, Ticaret liseleri sarı ve yeşil karışık şerit takmışlarıdır. Bu uygulama 1970'li yıllara kadar devam etmiştir.

1981 yılında Milli Eğitim Bakanlığı bir yönetmelikle kılık kıyafet konusunda ortak uygulama yapmayı hedeflemiştir. Bunun için Temmuz ayında Millî Eğitim Bakanlığı ile Diğer Bakanlıklara Bağlı Okullardaki Görevlilerle Öğrencilerin Kılık Kıyafetlerine ilişkin Yönetmeliği çıkartmıştır. Burada öğretmen, öğrenci ve diğer çalışanların kıyafetleri net çizgilerle belirlenmiş herkesin buna uyması sağlanılmaya çalışılmıştır.

Bu dönem de personelin kıyafetlerinin temiz, düzgün, ütülü ve sade olması istenmiş, kurum içinde başın daima açık olması şart koşulmuştur. Erkek görevliler için aşırı favori bırakılması, saç uzatılması yasaklanmış, her gün tıraş olunması mecburi hale getirilmiştir. Bıyıklar ise temiz, taranmış ve dudak kenarını aşmayacak şekilde olacaktır. Gömlek, ütülü, temiz, sade, yakası kapalı olacak ve kravat takılacaktır. Okul içinde başı kapalı, ceketsiz, kot pantolonlu, gömleksiz, kravatsız, çorapsız, bulunulmayacak. Kadınların kıyafetleri ise, ayakkabılar ve çizmeler sade ve normal topuklu; baş açık, saçlar düzgün taranmış veya toplanmış olacaktır. Kurum içinde baş örtülmeyecek, dikkat çekici, aşırı dar veya geniş pantolonlar; dar, kolsuz ve çok açık yakalı gömlek, bluz veya elbise giyilmeyecektir. Etek boyu dizden yukarı olmayacak, çorapsız bulunulmayacak ve terlik tipi ayakkabı giyilmeyecektir. Göze batar şekilde makyaj yapılmayacak, aşırı derecede parfüm ve ziynet eşyası kullanılmayacak. Ortaöğretim kurumlarında okuyan öğrencilerin kıyafetleri ise şu şekildedir. Kız Öğrenciler: Okulca seçilen bir renkte vücut hatlarını belli etmeyecek şekilde, yırtmaçsız, kolsuz ve diz kapağını örtecek boyda bir forma giyecekler. Bu forma içine, mevsimin özelliklerine göre formayla uyum sağlayacak şekilde, kapalı yakalı uzun veya yarım kollu bluz veya kazak giyebileceklerdir. Okul içinde baş açık, saçlar temiz ve düzgün taranmış olup uzun olması halinde örülecek veya arkaya toplanarak bağlanacaktır. Makyaj yapılmayacak, kaşlar alınmayacak, tırnak uzatılmayacak ve cilalanmayacaktır. Tüzük, küpe, kolye, İğne ve bilezik gibi süs ve ziynet eşyası takılmaz. Erkek Öğrenciler: Ceket, gömlek ve pantolon giyerler; kravat takarlar. Okul yönetimince uygun görülmesi halinde, sıcak mevsimde sadece gömlek ve soğuk mevsimde ceket altına kapalı yakalı kazak giyilebilir ve bıyık bırakılmaz. Zincir, kolye, yüzük vb. ziynet eşyası takılması yasaklanmıştır. Bu yönetmelikle birlikte ülke genelindeki eğitim kurumlarında birlik ve beraberlik sağlanmış, öğrencilerin rastgele giyinmelerinin önü kapatılmış, öğretmenleri kılık kıyafetleri ile öğrencilere örnek davranışlar sergilemeleri ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından çıkartılan yönetmelik 1982 yılında Bakanlar Kurulu tarafından bir takım değişiklikler ve eklemelerle kamu kurum ve kuruluşlarının tamamında çalışan memurların kılık kıyafetleri için düzenlenerek 17 Ocak 1982 tarih ve 8/4210 sayılı kararla “Kamu Kurum ve Kuruluşlarında Çalışan Personelin Kılık ve Kıyafetine Dair Yönetmelik” olarak yayımlanmış ve bütün devlet dairelerinde

uygulanmaya başlamıştır. Böylece farklı farklı uygulamalar ortadan kaldırılmış ve tek tip kıyafet uygulanmıştır. Ülkenin her yerindeki memurun kıyafeti aynı hale getirilerek memleketin genelinde kıyafet konusunda bir kültür oluşturulmaya çalışılmıştır. Aynı zamanda kıyafet konusunda yapılan inkılaplar tekrar hatırlatılarak devamı sağlanılmaya çalışılmıştır. Bu dönemdeki yani 1981 ve 1982 yılında çıkartılan yönetmelikler sırasında hükümet durumunda olan iktidar seçilmiş kişilerden değil 1980 darbesindeki MGK tarafından oluşturulan Bülent Ulusu hükümeti idi. Bu hükümetin üyelerinin birçoğunun asker kökenli olması çıkartılan yönetmeliğin askeri disiplini devlet memurlarına getirmesi olarak algılanabilir.

Sonraki yıllarda kamu kurum ve kuruluşlarındaki memurlar ile Milli Eğitim Bakanlığı tarafından çıkartılan kıyafetle ilgili çalışmalar bu istikamette devam etmiştir. Dairelerde bunlara uyulması konusunda hassas davranılmış. Uymayanlar ise cezalandırılmıştır.

Kamu memurlarının ve dolayısıyla okullardaki öğretmen, idareci ve diğer görevlilerin kıyafetleri Kamu Kurum ve Kuruluşlarında Çalışan Personelin Kılık ve Kıyafetine Dair Yönetmelik istikametinde devam etmiş, yönetmeliğin değişen maddeleri okullardaki personelleri de kapsamıştır. Özellikle 1991 yılında bina içerisinde ceketsiz dolaşabileceği hükmü ile öğretmenler önlük kullanmaya başlamışlardır. 2001 yılında yapılan değişiklikle kadın memurlara pantolon giymeleri serbest hale gelmesiyle birlikte öğretmenler de bu şekilde giyinmeye başlamış etek mecburiyeti ortadan kalkmıştır. Nihayetinde 2013 yılında yapılan değişiklikle uzun yıllarca tartışmalara sebep olan, insanların suiistimal ettikleri noktalardan birisini teşekkül eden bina içerisinde başların açık olması ibaresi kararnameden ve yönetmelikten çıkartılmıştır. Bayan öğretmenler böylece derslere başı açık girmeye başlamışlar, kadın memurlarda başörtüleri ile okullarda işlerini yürütmeye başlamış. Kısa süre sonra da bu durum normalleşmiştir. Bu yasağın kalkması için yapılan sivil toplum itaatsizliğinde ön saflarda olan erkekler bu uygulamalarına devam etmektedir. Bunun sebebi ise hala kıyafet yönetmeliğinin devam etmekte olmasıdır. Burada istenen şey kravat takılması mecburiyetinin kaldırılmasıdır. Şu an için erkek öğretmenler okullara serbest kıyafetle gelmektedirler. Birçoğu kravat takmazken, kazak ve kot pantolonla okula gelenlerin yanı sıra özellikle İmam Hatip Liselerinde sakallı olarak derse giren öğretmenler bulunmaktadır. Bu gibi uygulamalar yönetmelikte yasak olmasına rağmen sendikal

faaliyet kapsamında yapıldığından dolayı ne okul müdürleri ne de il/ ilçe Milli Eğitim müdürlükleri bu konuda herhangi bir şey yapmaktadırlar.

Öğrencilerin kıyafetleri hususunda 1981 yılında çıkartılan yönetmelik 2012 yılının kasım ayına kadar devam etmiştir. 27 Kasım 2012 tarihinde bu yönetmelik ortadan kaldırılmış ve yerine bambaşka bir yönetmelik getirilmiştir. Milli Eğitim Bakanlığının 26.11.2012 tarihli ve 183435 sayılı yazısı üzerine Bakanlar Kurulu'nca 26.11.2012 tarihinde 2012/3959 sayılı kararla çıkartılan "Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Okul Öğrencilerinin Kılık Ve Kıyafetlerine Dair Yönetmelik" ile birlikte öğrenciler için serbest kıyafet uygulamasının önü açılmıştır. Bu yönetmelik sadece olmaması gereken hususları sıralamış gerisini tamamen öğrencilere, velilere bırakmıştır. Kıyafetin belirlenmesi konusunda okula ve velilere geniş yetkiler tanımıştır. Öğrenci velilerinin çoğunluğuna bağlı olarak kıyafette tep tip uygulamaya gidilebileceği de ifade edilmiştir. Okulların birçoğu hemen serbest kıyafet uygulamasına geçerken bazı okul idarecileri temkinli davranarak beklemeyi tercih etmişlerdir. Okullar, zamanla tamamen serbest kıyafet uygulamasının öğrenciler tarafından yanlış anlaşıldığını ve suiistimal edildiğini, yönetmelikte belirlenen kıstaslara uymadıklarını ve ayrıca uygulamanın aileler açısından doğurduğu sıkıntılardan dolayı velilerin baskıları ve istekleri sonucunda tekrar tek tip kıyafet uygulamasına geçmeye başlanılmıştır. Öğrencilerle birlikte belirlenen renk ve şekildeki kıyafetler okul aile birliklerince yaptırılarak öğrencilerin kullanımına sunulmuştur. Özellikle 2014-2015 öğretim yılında serbest kıyafet uygulayan birçok okulun bu uygulamaya geçeceği görülmektedir.

2012 yılındaki Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Okul Öğrencilerinin Kılık Ve Kıyafetlerine Dair Yönetmeliğinde, İmam Hatip müfredatı uygulayan okulların kız öğrencilerinde sadece Kuran-ı Kerim dersinde başlarını kapatabilecekleri hükmü ortadan kaldırılmış ve bütün derslere başları kapalı olarak girebilmelerinin önü açılmıştır. Bununla birlikte 2013 yılındaki Kamu Kurum ve Kuruluşlarında Çalışan Personelin Kılık ve Kıyafetine Dair Yönetmelikte yapılan değişiklikle birlikte kadın memurların başlarının kapalı olarak çalışmalarına izin verilirken bu uygulama öğrencilere getirilmemiştir. Bu durum okullarda kıyafet yönetmeliğinin uygulanması konusunda sıkıntılar yaşatmaktadır. Başörtülü öğrenciler okula ve derslere bu şekilde devam etmek istemektedirler. Eğitim öğretim hakkını öğrencilerin ellerinden almak istemeyen idareciler bunlara göz yumarken ilgili Milli Eğitim müdürlükleri de bunu

görmezden gelmektedir. Yönetmelik değişikliğinde bu durumun görmezden gelinmesi veya gözden kaçmış olması uygulamalarda sıkıntılar doğurmaktadır. Bu durum adeta okul idarecilerinin kucaklarına bırakılmış bir bomba gibidir. Öğrencilere herhangi bir yaptırım yaptırılmazken mevcut kanun ve yönetmeliklere aykırı davranılmış bulunmaktadır. Şu an için bu durum görmezden gelinerek devam etmektedir.

4.2. Okul İdarecilerinin Kılık Kıyafet İle İlgili Kanun ve Yönetmeliklerin Uygulanmasında Karşılaştıkları Güçlükler

Araştırmanın ikinci bölümünü oluşturan günümüz okul yöneticilerinin kılık kıyafet ile ilgili mevzuatı uygularken karşılaştıkları güçlüklerin tespiti için hazırlanan anket, okul idarecilerine uygulanarak sonuçları aşağıya çıkartılmıştır.

4.2.1. Okul Yöneticilerinin Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Okul Yöneticilerinin Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

Cinsiyet	F	%
Kadın	0	0
Erkek	35	100

Tablo 1 incelendiğinde de araştırmaya katılan bütün okul yöneticilerinin erkek olduğu görülmektedir.

Tablo 2. Araştırmaya Katılan Okul Yöneticilerinin Yaşlarına Göre Dağılımı

Yaş	F	%
24 ve altı	0	0
25 - 34	1	2,8
35- 49	17	48,6
50 ve üzeri	17	48,6

Tablo 2 incelendiğın de araştırmaya katılan okul yöneticilerinin 1 (% 2,8)'inin 25-34 yaş arasında, 17 (% 48,6,8)'sinin 35-49 yaş arasında 17 (% 48,6,8)'sinin 50 ve üzeri yaşlarda olduğu görölmektedir.

Tablo 3. Araştırmaya Katılan Okul Yöneticilerinin Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

Eğitim Durumu	F	%
Ön Lisans	0	0
Lisans	23	65,7
Yüksek Lisans	12	34,3
Doktora	0	0

Tablo 3 incelendiğın de araştırmaya katılan okul yöneticilerinin 23 (% 65,7)'ünün lisans mezunu, 12 (% 34,3)'sinin yüksek lisans mezunu olduğu, okul idarecileri arasında ön lisans ve doktora mezunu olmadığı görölmektedir.

Tablo 4. Araştırmaya Katılan Okul Yöneticilerinin Okullardaki Hizmet Yıllarına Göre Dağılımı

Okuldaki Hizmet Yılı	F	%
1	4	11,5
2	3	8,5
3	10	28,5
4	14	40
5	4	11,5

Tablo 4 incelendiğinin de araştırmaya katılan okul yöneticilerinin okullardaki hizmet sürelerinin 4 (% 11,5)'ünün bir yıl, 3 (% 8,5)'ünün iki yıl, 10 (% 28,5)'unun 3 yıl, 14 (% 8,5)'ünün dört yıl, 4 (% 11,5)'ünün beş yıl olduğu görölmektedir.

Tablo 5. Araştırmaya Katılan Okul Yöneticilerinin Hizmet Sürelerine Göre Dağılımı

Hizmet Süresi	F	%
1-10	0	0
11-15	2	5,7
16-20	11	31,4
21 ve üzeri	22	62,9

Tablo 5 incelendiğinin de araştırmaya katılan okul yöneticilerinin hizmet sürelerinin 2(% 5,7)'sinin 11-15 yıl, 11(% 31,4)'inin 16-20 yıl, 22 (% 28,5)'sinin 21 yıl ve üzeri oldukları, 1-10 yılı arasında hizmet süresi olan hiçbir okul idarecisinin olmadığı görülmektedir.

Tablo 6. Araştırmaya Katılan Okul Yöneticilerinin Göreve Başlama Yıllarına Göre Dağılımı

Hizmet Süresi	F	%
1990 öncesi	17	48,6
1990-1999	17	48,6
2000 ve sonrası	1	2,8

Tablo 6 incelendiğinin de araştırmaya katılan okul yöneticilerinin göreve başlama yıllarının 17(% 48,6)'sinin 1990 öncesinde, 17(% 48,6)'sinin 1990-1999 yılları arasında, 1 (% 2,8)'inin 2000 ve sonrası göreve başladığı görülmektedir.

4.2.2. Öğrencilere Yönelik Kılık Kıyafet Uygulamalarında Karşılaşılan Güçlükler

- Kıyafetlerde aşırılığa gidilmektedir.
- Kıyafet yönetmeliğine uymayan öğrencilerin uyarılması ve sürekli rehberlik edilmesi ileriki aşamada sorunlar oluşturmaktadır.

- Öğrencilerin dersleri ile ilgilenmek yerine öğrencinin kıyafeti ile uğraşmak, sürekli onlara telkinde ve uyarılarda bulunmak öğretmen ve idareciyi öğrencinin gözünde küçültmektedir.
- Öğrencilerin kıyafetlerine müdahale edilmediği zaman aşırılığa kaçan öğrenciler olumsuz örnek oluşturmaktadır.
- Öğrenciler yönetmeliği sürekli esnetmeye çalışmaktadırlar.
- Öğrencilerin yaşının çok çok ilerisinde kılık kıyafet ile hareket etmesi olumsuzlukları beraberinde getirmektedir.
- Kendi kültürümüzden uzak kıyafetlerle öğrenciler okullara gelmeye çalışmaktadırlar.
- Velilerin öğrencilerinin tek tip kıyafetle okula gelmesini isterken öğrencilerin serbest kıyafet olmasını istemeleri aile içerisinde tartışmalara neden olmaktadır
- Kıyafetlerin maddi imkânlardan dolayı tek alınması alternatifinin olmamasından dolayı karşılaşılan güçlüklerde kıyafet ile uygulama delinmek zorunda kalınmaktadır.
- Kız öğrenciler etek boyları konusunda aşırılığa gitmekte idarecilerin kontrolünden sonra eteklerini katlamaktadırlar.
- Erkek idarecilerin okullarda çoğunlukta olması kız öğrencilere müdahalede yetersiz kalınmaktadır.
- Mevzuattaki yaptırımların yetersiz ve muallakta olmasından dolayı sıkıntılar yaşanmaktadır.
- Kıyafet konusunda öğrencilere aşırı baskı onların psikolojilerini etkilemektedir.

4.2.3. Öğretmen ve Personele Yönelik Kılık Kıyafet Uygulamalarında Karşılaşılan Güçlükler

- Öğretmenlerin kılık kıyafet yönetmeliğine uymamaları öğrencilere olumsuz örnek olarak yansımakta öğrenci de bunu kullanma yoluna gitmektedir.
- Okul idarecileri, serbest kıyafetle okula gelen öğretmenden dolayı öğretmenlerle yönetmelik arasında kalmaktadır.
- Bayan öğretmenlerin yönetmeliklere aykırı giyinmeleri erkek öğretmenler için eşitsizlik olarak anlaşıldığında onlarda kurallara aykırı davranmaktadırlar.
- Mevzuatla teamüller arasında uçurum olması sıkıntı doğurmaktadır.

- Öğretmenlerin kıyafetleri konusunda politik müdahaleler olduğu için okul idarecilerinin eli kolu bağlanmış durumdadır.

4.2.4. Öğrencilere Yönelik 27.11.2012 Tarihinde Yayımlanan Yönetmeliğin Olumlu-Olumsuz Katkıları

Yayımlanan yönetmeliğin olumlu katkıları şunlardır:

- Öğrenciler kendi başlarına karar alabilmekte bu da onların kendilerine olan güveni yükseltmektedir.
- Öğrenciler beğenilerine ve imkânlarına göre giyinebilmektedirler.
- Okul velilerin kıyafet konusunda söz söyleme haklarının olması olumlu bir gelişme olarak algılanmaktadır.
- Öğrenciler kendilerini daha özgür hissetmekte bu da okula kendi istekleri ile gelmelerini kolaylaştırmaktadır.
- Öğrencilerin kıyafetlerinden hareketle onların iç dünyalarını, yaşam tarzlarını ve ailevi durumlarını daha iyi tanınabilmektedir. Ders başarıları için zamanında müdahalenin yolunu açmaktadır.

Bununla birlikte birçok olumsuz katkısından bahsedilmektedir. Bu olumsuz katkıları ise şu şekilde sıralayabiliriz.

- Serbest kıyafet uygulamasında standart bir giyim kuşam belirlememektedir.
- Okulun öğrencisi olanlarla olmayanların ayırt edilmesinde özellikle çok öğrencisi olan okullar için serbest kıyafet uygulanırken zorluk çekilmektedir.
- Okulların güvenliğini olumsuz etkilemektedir.
- Öğrencilerin serbest kıyafet uygulamasını okulda tamamen serbest olma olarak algılamaları kuralları uygulama noktasında sıkıntı yaşatmaktadır.
- Erkek öğrencilerin saçları konusunda bir sınırlama yokken kız öğrencilere müdahale edilmesi öğrenciler arasında sıkıntı oluşturmaktadır.
- Öğrenciler olumsuz kıyafetleri örnek alarak bunu çoğaltmaktadırlar.
- Maddi durumu yetersiz olan öğrenciler bu durumda olumsuz etkilenmektedir.
- Öğrencinin kafasına göre davranmak istemesinden dolayı öğrenci ile aileler arasında tartışmalar ve sıkıntılar yaşanmaktadır.
- Okulun disiplin gidişatı bozulmaktadır.
- Öğrencilerin disipline olmasını olumsuz etkilemiştir.

- Öğrencilerin kılık kıyafetle uğraşmaları derslere olan ilgilerini azaltmış bu da başarının düşmesi anlamına gelmektedir.
- Seçilen kıyafetlerle ilgili firmalar konusunda olumsuzluklar yaşanmaktadır.
- Seçilen kıyafetin genellikle bir firmadan temin ediliyor olması rekabetin önünü kapatmakta ve kıyafetlerin daha pahalıya olmasının önünü açmaktadır.
- Her gün farklı kıyafet giyme isteği oluşmuştur.
- Öğrenciler kıyafet ile kendini gösterme yarışına girmektedirler.
- Marka takıntısı artmıştır.
- Birçok serbestlikle birlikte başörtüsünün yasak olması öğrenciler arasında eşitsizlik olarak algılanmakta ve yönetmelik delinmeye çalışılmaktadır.
- Sosyoekonomik sıkıntıları beraberinde getirmiştir.
- Öğrenciler kılık ve kıyafetlerine gereğinden fazla zaman ayırarak zamanlarını boşa geçirmektedirler.

4.2.5. Okullarda Kullanılan Kıyafetler

Araştırmada yer alan okulların % 60,86'sında velilerin büyük çoğunluğunun isteği ile tek tip kıyafet, % 21,74'ünde serbest kıyafet uygulaması, %13,05'inde önceki formalar kullanılırken % 4,35 ile bazı okullarda hem tek tip kıyafet hem de serbest kıyafet uygulanmaktadır. Bunun sebebi ise okulların dönüşümü ile ilgilidir. Okulların birçoğunun Anadolu lisesine dönmüş olmasından dolayı Anadolu liseleri öğrencilerine tek tip kıyafet uygulanırken normal lise öğrencilerin de ya serbest kıyafet ya da eskiden olduğu gibi ceket pantolon ve kravattan oluşan uygulama devam etmektedir. Serbest kılık kıyafet %10'unda ise tek tip kılık kıyafet uygulanmaktadır.

4.2.6. Kılık Kıyafet Yönetmeliğine Aykırı Davranan Öğrenci ve Personele Yönelik Uygulamalar

- Rehberlik çalışmaları yapılmaktadır.
- Okul idaresi tarafından kıyafete uymayan öğrenciler takip edilmekte ve uyarılmaktadır.
- Sürekli olarak okul rehber öğretmenleri, sınıf öğretmenleri ve müdür yardımcıları tarafından bilgilendirmeler yapılmakta ve hatırlatmalarda bulunmaktadır.
- Öğrencilerin velileri ile görüşmeler yapılmaktadır.

- Okul Veli sözleşmesine eklenen bir madde ile veli ve öğrenciye sorumluluk yüklenmektedir.

4.2.6. İdarecilerin Öğrencilik Zamanlarındaki Kılık Kıyafet Uygulamaları

1980 yılı ve öncesinde öğrenci olan idarecilerin kılık kıyafetlerinin kumaş pantolon, kumaş ceket, kravat ve gömlek şeklinde olduğu, renk konusunda herhangi bir sınırlamanın olmadığı, 1970’li yılların başına kadar okullara şapka ile geldikleri sınıfa girdikleri zaman çıkarttıkları, genellikle ortaokullarda şapka taktıklarını liselerde takmadıkları, öğretmenlerin ise genellikle serbest kıyafet ile okula geldikleri ifade edilmiştir.

Öğrencilik zamanlarında okul idarecilerin kılık kıyafet konusunda sürekli kontrol edildikleri, özellikle saç tıraşı konusunda hassas davranıldığı, zaman zaman saç uzun gelen öğrencilerin saçlarına makas atıldığı tespit edilmiştir.

5. BÖLÜM

SONUÇ ve ÖNERİLER

5.1. Sonuç

2 Eylül 1925 yılında Mustafa Kemal imzası ile yayımlanan Bilumum Devlet Memurlarının Kıyafetleri Hakkında Kararname ile kılık ve kıyafette yenileşme hareketi başlatılmış ve değişikliklerle işin özüne dokunulmadan günümüze kadar getirilmiş bulunmaktadır. Cumhuriyetin ilk yıllarında kılık kıyafet okullarda bir sıkıntı olarak görülmemiş, yeni okulların yapılması, öğretmenlerin yetiştirilmesi ve okullardaki öğrenci sayılarının artırılması çabalarından dolayı geri planda kalmıştır. 1925 ile 1935 yılları arasında kıyafetle ilgili bir takım kanun ve kararnamelerle bunların uygulanmasına ilişkin nizamnameler yayımlanmıştır. Sadece şapka konusunda ülkede çok ciddi tartışmalar yaşanmış, bu konuda idam edilen insanlar bile olmuştur. Gerek devlet memurlarında ve gerekse okullardaki öğretmen ve idareciler ile çalışanlarda bu konuda ciddi bir rahatsızlık olmamıştır.

Devlet memurlarının kıyafetleri Cumhuriyetin ilk yıllarından günümüze kadar çok ciddi değişiklik olmadan erkekler için ceket, pantolon, gömlek ve kravat takılması şeklinde günümüze kadar küçük değişikliklerle gelmiştir. Halen bu uygulamalar devam etmektedir. Kadınların kıyafetlerinde ufak değişiklikler olmakla birlikte belirlenen esaslar çerçevesinde günümüze kadar devam edegelmiştir. Kadınlar için iki köklü değişiklik olmuştur. Bunlardan birincisi 2002 yılında pantolon giymelerinin önünün açılması diğeri ise 2013 yılında yapılan değişikliklerle birlikte başörtülü olarak çalışmalarının önünün açılmasıdır. Bu değişikliklerle birlikte ülkemizde uzun süredir devam eden tartışmalar son bulmuştur. Özellikle 2013 Ekim ayında başörtülü milletvekillerinin meclise girmesi ile yıllarca devam eden tartışma ve suiistimaller sona erdirilmiştir.

Okullarda öğrenciler için kılık kıyafet yönetmeliğinin uygulanması sürecinde birçok sıkıntı yaşanmıştır. Özellikler öğrencilerin son yıllarda hızla yayılan bilişim sektörü ile birlikte başına buyruk, hiçbir şeyi takmayan ve önemsemeyen tavrı ile hareket etmelerinden dolayı bu konudaki kurallara uymakta güçlük çelmektedirler. 2012 yılında çıkan kıyafet yönetmeliği ile birlikte çoğu okul hemen serbest kıyafet uygulamasına geçmiştir. Bu konuda birçok rahatsızlık dile getirilmeye başlanmıştır. Bu rahatsızlıkları iki şekilde ele almak mümkündür. Birincisi okul idareci ve öğretmenleri açısından ikincisi ise aileler açısından. Okul idareci ve öğretmenleri açısından dile getirilen rahatsızlıkları şu şekilde sıralayabiliriz:

- 1- Öğrenciler yönetmelikte belirtilen uyması gereken hususlara dikkat etmemektedirler.
- 2- Kıyafetlerde standartlar oluşturulamamakta abartıya kaçınılmaktadır.
- 3- Özellikle kız öğrencilerin giyim kuşamları kendi kültür, örf adet, gelenek ve göreneklerimizden çok farklılıklar göstermektedir. Bu da diğer öğrenciler için olumsuz örnek teşkil etmektedir.
- 4- Kız öğrencilerin açık, dar ve streç giymeye çalışmaları problem oluşturmaktadır.
- 5- Öğrencilerin kıyafetlerinin farklı farklı olması özellikle mevcudu kalabalık olan okullar için öğrencilerin tanınması noktasında problem oluşturmaktadır. Öğrenci olmayan kişiler okula rahatlıkla girebilmekte bunun önü alınamamaktadır.
- 6- Öğrencilerin ders esnasında kılık ve kıyafetleri ile sürekli ilgilenmeleri dersin akışını bozmakta aynı zamanda öğrencinin dersi dinlemesini ve öğrenmesini zorlaştırmaktadır.
- 7- Ergenlik çağındaki öğrencilerin kendilerini beğendirme çabası kıyafetlerinde değişikliklere gitmesine sebep olmakta bu da onların derslere olan motivasyonunu sıfırlamaktadır.
- 8- Öğrenciler serbest kıyafetle birlikte marka yarışına girmektedir. Bu talep maddi imkânları kısıtlı olan aileleri sıkıntıya sokmaktadır.

Rahatsızlıkları diğer boyutunu ise aileler yaşamakta ve dile getirmektedir. Özellikle kız öğrencilerin kıyafet seçiminde zorlanmaları velileri zor duruma sokmaktadır. Her gün okula farklı bir kıyafetle gelme çabası, kendini beğendirme çabası öğrencileri derslerden uzaklaştırmakta ve onların başarılarını düşürmektedir. Maddi durumu orta seviyede ve düşük olan aileler kıyafet bulma ve öğrencisine beğendirme konusunda sıkıntılar

yaşatmaktadır. Öğrencilerin her kıyafete göre ayakkabı seçmek, onlara göre aksesuar oluşturmaya çalışmak istemesi ekonomik yönden israfın da önünü açmaktadır.

Bu ve buna benzer yaşanan sıkıntılar okul idareci ve velileri yönetmelikteki kıyafet belirleme maddesine götürmüş ve pek çok okulda yapılan anket çalışması sonucunda velilerin büyük çoğunluğunun tek tip kıyafet istemelerinden hareketle okullarda bu şekilde kıyafet uygulamasına gidilmiştir. Bu süreci okul idarecileri okul aile birliklerine bırakmıştır. Kıyafette şekil ve renklerin belirlenmesi okulların çoğunda öğrenciler tarafından gerçekleştirilmiştir. Firmalarla anlaşmalar ise okul aile birlikleri tarafından yapılmıştır. Bununla birlikte Milli Eğitim Bakanlığını bu konuda yayınlamış olduğu genelgeden dolayı sıkıntılar yaşanmaktadır. Kıyafetlerin her yerde bulunabilmesi ve eşit rekabet hakkından dolayı yetkililer kıyafetleri alacakları mağazalar hususunda problem yaşamaktadırlar. Sonuç olarak iki şekilde davranmaktadırlar. Ya ihale yaparak belirlenen şartlardaki kıyafetleri en ucuz veren firmalardan almaktadırlar ya da birkaç firmaya okullarının kıyafet örneklerini vererek mağazalarında bulundurmalarını istemektedir. İkinci yöntem seçildiği zaman fiyatların belirlenmesinde sıkıntı yaşanmakta ve yüksek fiyatlarla karşılaşmaktadır. Ama ihale ile yapılan işlerde fiyat sabit olmakta hatta Okul-Aile Birlikleri firmalara fakir öğrencilerin giydirilmesi konusunda baskıda yapabilmektedir.

5.2.Öneriler

Cumhuriyet tarihi boyunca ortaöğretim kurumlarında öğrenci ve personele yönelik kılık kıyafet uygulamaları ve günümüz okul idarecilerinin karşılaştıkları güçlükler – Kayseri örneği- adlı çalışmamızda buraya kadar bahsettiklerimizden hareketle önerileri iki bölümde ele alabiliriz.

Önerilerimizin birinci kısmını ortaöğretim kurumlarında personele yönelik uygulanmakta olan kılık kıyafet uygulamaları oluşturmaktadır. Çalışmaya başladığımızda kamuda ve özellikle okullarda bayan öğretmenlerinin başlarının kapalı olarak okula ve dolayısıyla da derslere girmeleri yasaktı. 2013 yılının Eylül ayında kanun ve yönetmeliklerde TBMM'deki mevcut dört siyasi partinin birlikte aldıkları kararla değişikliğe gidilmiş. Başörtülü kadınların işyerlerine gidebilmelerinin önü açılmıştır. Bu gelişme oldukça olumlu olmakla birlikte mevcut yönetmelikte değiştirilmesi gereken bir takım kısımlar bulunmaktadır. Özellikle erkek memurların ve

öğretmenlerin ceket giyme ve kravat takma mecburiyetleri ortadan kaldırılmalı, insanlar kendilerini nasıl rahat hissediyorsa milli değerlerimizin ışığında istedikleri gibi giyinmelerinin önü açılmalıdır. İnsanları belli bir kalıbı koymak tek tip insanmış gibi düşünüp onları bu şekilde yönlendirmek ve giyindirmeye çalışmak oldukça yanlış bir davranıştır. En kısa sürede bundan geçilmesi gerekmektedir. İnsanların görüntüsünden ziyade akılları, beceri ve kabiliyetlerinin ön planda tutulması ülkemizin geleceği açısından büyük önem arz etmektedir. Başörtüsündeki TBMM tarafından kabul edilen tutumun bu konuda da aynen gösterilmesi gerekmektedir.

Önerilerimizin ikinci kısmı ise ortaöğretim kurumlarında öğrenci kıyafetleri konusunda olacaktır. Öğrenci kıyafetleri bakımından şu an en sıkıntılı kısım serbest kıyafet yönetmeliği olmasına rağmen kız öğrencilerin başlarının kapalı olarak derse girememeleri oluşturmaktadır. Bir an önce buradaki mağduriyetin giderilerek bütün kamu kurumlarında getirilen serbest uygulamanın buraya da getirilmesi gerekmektedir. Serbest kıyafet olmamasına rağmen öğrencilerin bunları suiistimal etmesi sonucunda okulların tek tip kıyafete geçmesi yine öğrenci açısından sıkıntı oluşturacaktır. Şu andaki mevcut eğitim sistemi ve mevzuat düşünüldüğü zaman öğrenciler için tek tip kıyafete geçilmesi isabet olacaktır. Burada da tek tip kıyafeti uygularken, diğer taraftan başörtülü öğrencileri okula almak çelişki oluşturacaktır. Bir an önce devletin bu konuda adım atması gerekmektedir. Tek tip kıyafetin uygulanması öğrencilerin tanınması, yabancıların okula girişlerinin engellenmesi ve okulun güvenliği açısından olumlu olacağı düşünülebilir. Tek tip kıyafetin olması aileleri maddi yönden de rahatlatacaktır. Aynı zamanda öğrencilerin maddi durumlarına göre giyinmelerinin önüne geçeceği için öğrenciler arasında bir fark olmayacaktır. Öğrencilerin her gün ne giysem davranışı ortadan kalkacak ve dolayısıyla da kıyafet için boşa geçen zaman derse yönlendirilebilecektir.

Bu araştırmada çalışmanın birinci bölümüne fazla ağırlık verildiği görülmektedir. Bu ve buna benzer yapılacak olan çalışmalarda araştırmanın ikinci bölümüne ağırlık verilmesi ve buradaki örneklem içerisine daha fazla okullarla birlikte okullarda yer alan öğretmen ve öğrencilerin de alınması araştırmada daha isabetli sonuçlar ortaya çıkartacaktır.

KAYNAKÇA

- Akyüz, Y. (2012). *Türk Eğitim Tarihi*. Ankara. Pegem Akademi Yayınları.
- Aktaş, C. (1989). *Tanzimat'tan Günümüze Kılık Kıyafet ve İktidar*. İstanbul. Nehir Yayınları.
- Arığ, A.S. (2007). *Atatürk Türkiye'sinde Kılık Kıyafette Çağdaşlaşma*. Ankara. Siyasal Kitabevi.
- Aslan, C. (2014) *Erken Cumhuriyet Dönemi'nde Eğitim Bilimleri Alanında Yurt Dışına Öğrenci Gönderilmesi Olgusu (1923-1940)*. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Doktora Tezi. Ankara.
- Aslan, Y. (2002). *Türkler*. Ankara. Yeni Türkiye Yayınları. Cilt 16. s.50.
- Balcı, A. (2011). *Sosyal Bilimlerde Araştırma: Yöntem, Teknik ve İlkeler*. Ankara. Pegem Akademi Yayınları.
- Başaran, İ.E. (2008). *Türk Eğitim Sistemi ve Okul Yönetimi*. Ankara. Ekinoks Yayınları.
- Başar, E. (2004). *Milli Eğitim Bakanlarının Eğitim Faaliyetleri (1920-1960)*. İstanbul. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları
- Başarır, D. (1995). *Şapka İnkılabının Konya Basını ve Kamuoyundaki Yankıları*. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. Konya.
- Binbaşoğlu, C. (2005). *Türk Eğitim Düşüncesi Tarihi*. Ankara. Anı Yayıncılık.
- Bozkır, G. (2010). *İzmir Basınında Mustafa Kemal Atatürk'ün Kastamonu Gezisi*. Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi, 20 (9). s.124
- Büyüköztürk, Ş., E.K. Çakmak, Ö.E. Akgün, Ş. Karadeniz ve F. Demirel (2012). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara. Pegem Akademi Yayınları.
- Cicioğlu, H. (1988). *Türkiye Cumhuriyetinde İlk ve Ortaöğretim (Tarihi Gelişimi)*. Ankara. Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Çakırbaş, A. (2012). *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*. Ankara. Hükümdar Yayınları.

- Devellioğlu, F. (1999). “*İktisa*”. Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat (16. Baskı) içinde. (424). Ankara. Aydın Kitabevi Yayınları
- Ergün, M. (1998). *Cumhuriyet Eğitiminin Genel Değerlendirilmesi*. Ankara. Yeni Türkiye Cumhuriyet Özel Sayısı. S.10-12
- Eğdirici, N. (2002). *Atatürk'ün Kılık Kıyafet- Şapka Devrimi ve İnebolu*. Ankara. Demircioğlu Matbaacılık.
- Ergin, O. (1977). *Türkiye Maarif Tarihi*. İstanbul. Eser Kültür Yayınları.
- Koçer, H.A. (1992). *Türkiye'de Modern Eğitimin Doğuşu Ve Gelişimi*. Ankara. Milli Eğitim Basımevi.
- Koçer, H.A. (1981). *Türk Milli Eğitim Teşkilatı*. Ankara. Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Milli Eğitim Bakanlığı (1971). 8. Milli Eğitim Şurası. Ankara. MEB Yayınları.
- Milli Eğitim Bakanlığı (1975). 9. Milli Eğitim Şurası. Ankara. MEB Yayınları.
- Milli Eğitim Şûraları (1939-1996). (1998). Ankara. Milli Eğitim Basımevi.
- Milli Eğitim Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı. (2007). *Türk Eğitim Sistemi*, Ankara,
- Özcan, B. (2008). *Basına Göre Şapka ve Kılık Kıyafet İnkılabı*. Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.
- Özdemir, K. (2007). *Cumhuriyet Döneminde Şapka Devrimi ve Tepkiler*. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir.
- Özkan, S. (2008). *Türk Eğitim Tarihi*, Ankara. Nobel Yayın Dağıtım.
- Özodaşık, M. (1999). *Cumhuriyet Dönemi Yeni Bir Nesil Yetiştirme Çalışmaları*. Konya. Çizgi Kitabevi.
- Sevin, N. (1990). *Onüç Asırlık Türk Kıyafet Tarihine Bir Bakış*. Ankara. Kültür Bakanlığı Yayınları.

- Şahin, Z. (1997). *Kılık Kıyafet Devrimi ve Propaganda*. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara.
- Topçu, N. (1988). *Türkiye Maarif Davası*. İstanbul. Dergâh Yayınları.
- Yaman, A.E. (1998). *Kurtuluş Savaşında Anadolu Ekonomisi*. Ankara. Betik Yayınları.
- Yaşayan, Z. ve Y. Topçu. (2012). *Türk Eğitim Tarihi 12. Sınıf Ders Kitabı*. Ankara. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Yılmaz, M.S. (2005). *Türkiye'deki Şapka Ve Kıyafet İnkılabının Mısır Kamuoyunda Yansımaları (1925-1932)*. Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi. Sayı 2. s. 91-103.

İnternet Kaynakları:

- <http://ttkb.meb.gov.tr/www/18-milli-egitim-surasi/icerik/20> (Erişim tarihi:03.03.2014)
- <http://kastamonu.gov.tr/aturk.asp> (Erişim tarihi:03.03.2014)
- http://tr.wikipedia.org/wiki/Adalet_ve_Kalkinma_Partisi (Erişim tarihi:03.05.2014)
- <http://www.memurlar.net/haber/338871> (Erişim tarihi:03.03.2014)
- http://tr.wikipedia.org/wiki/12_Eylül_Darbesi (Erişim tarihi:03.03.2014)
- http://www.basbakanlik.gov.tr/Forms/_Global/_Government/pg_CabinetHistory.aspx (Erişim tarihi:03.03.2014)
- <http://www.ntvmsnbc.com/id/25475890>, (Erişim tarihi:03.03.2014)
- <http://www.trthaber.com/haber/gundem/basortulu-milletvekilleri-tbmmde-106542.html> (Erişim tarihi:03.03.2014)
- http://www.zaman.com.tr/politika_basortulu-milletvekilleri-genel-kurulda_2160002.html (Erişim tarihi:03.03.2014)
- <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/25017264.asp> (Erişim tarihi:03.03.2014)

Gazeteler:

- Cumhuriyet,*
Hâkimiyet-i Milliye,
 İkdam,
 Radikal Gazetesi,

Resmi Gazete,

Arşiv ve Resmi Yayınlar :

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem II,C.XIX,s.221

TBMM, Genel Kurul Tutanağı,21. Dönem,1. Yasama Yılı, 1.Birleşim, 2 Mayıs 1999,
Pazar

TBMM Genel Kurul Tutanağı 21. Dönem 1. Yasama Yılı 15. Birleşim 15 Haziran1999
Salı

Türkoğlu, S. (2002). *Tarih Boyunca Anadolu'da Giyim Kuşam*, İstanbul

Cevdet Kırpık, “Osmanlı _İmparatorluğu’nda Modernleşme Sancıları Fes Şapka
Çatışması”, Toplumsal Tarih,yı: 162, Haziran 2007, s. 16.

EKLER**Ek-1 Okul İdarecilerine Uygulanan Anket**

T.C.
ERCİYES ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

Cumhuriyet Tarihi Boyunca Ortaöğretim Kurumlarında Öğrenci Ve Personele Yönelik Kılık Kıyafet Uygulamaları Ve Günümüz Okul İdarecilerinin Karşılaştıkları Güçlükler
(Kayseri Örneği) Konulu Bir Araştırma

Sayın Okul İdarecisi

Bu anket Erciyes Üniversitesi, Eğitim Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı öğrencisi Bayram ARAL tarafından Prof Dr. Remzi KILIÇ danışmanlığında Yüksek Lisans Tezi için yapılmaktadır. Bu anket çalışması "Cumhuriyet tarihi boyunca ortaöğretim kurumlarında öğrenci ve personele yönelik kılık kıyafet uygulamaları ve günümüz okul idarecilerinin karşılaştıkları güçlükler – Kayseri örneği- " başlıklı bilimsel bir çalışma için veri toplama amacı taşımaktadır.

Araştırma bilimsel bir nitelik taşıdığından derlenen bilgiler başka hiçbir amaç için kullanılmayacaktır.

Size iki bölümden oluşan sorular yöneltilmiştir. Birinci bölümde kişisel bilgiler yer almaktadır. İkinci bölümde ise okul idareciliği süresince görev yaptığınız okullarda kılık kıyafet uygulamalarında karşılaştığınız güçlüklerle ilgili sorular yer almaktadır. Lütfen soruları tam olarak okuduktan sonra düşüncelerinizi yazınız.

Sorulara vereceğiniz objektif ve samimi cevaplar ve katkılarınız için şimdiden teşekkür ederim.

*Bayram ARAL
Eğitim Yön. Tef.Plan.ve Eko.Bilim Dalı Tez Öğrencisi
Sami Yangın Anadolu Lisesi Müdür Başyardımcısı*

A. KİŞİSEL BİLGİLER	
Cinsiyet	( ) Kadın ( ) Erkek
Yaş	( ) 24 ve altı ( ) 25-34 ( ) 35-49 ( ) 50 ve üstü
Eğitim Durumu	( ) ..... ( ) Ön lisans ( ) Lisans ( ) Yüksek Lisans ( ) Doktora
Göreviniz	( ) Müdür ( ) Müdür Başyardımcısı ( ) Müdür Yardımcısı
Kaç yıldır bu okuldasınız?	..... yıl
Hizmet Yılı	( ) 1-10 ( ) 11-15 ( ) 16-20 ( ) 21yıl ve üstü
Öğretmenliğe Kaç Yılında Başladınız	.....

B. OKULLARDA KILIK KIYAFET UYGULAMALARINDA KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER
1- Öğrencilere yönelik kılık kıyafet uygulamalarında ne gibi güçlüklerle karşılaşmaktasınız?
2- Öğretmen ve diğer personele yönelik kılık kıyafet uygulamalarında ne gibi güçlüklerle karşılaşmaktasınız?
3- Öğrencilere yönelik 27.11.2012 tarihinde yayımlanan yönetmeliğin okullara olumlu ve olumsuz katkıları nelerdir.
4- Okulunuzda şu an kılık kıyafet konusunda uygulama ne şekildedir.
5- Kılık kıyafet yönetmeliğine aykırı davranan öğrenci ve personele yönelik disiplin işlemleri dışında ne gibi uygulamalarınız vardır.
6- Öğrencilik zamanınızda kılık kıyafet uygulamaları ne şekilde idi?(Öğrenciliğini 1980 öncesinde yapanlar cevaplayacaktır.)

Ek-2 Anket Uygulanan Okulların Listesi

ANKET UYGULANAN ORTAÖĞRETİM KURUMLARININ LİSTESİ		
SIRA	İLÇE	OKUL
1	KOCASINAN	ATATÜRK ANADOLU LİSESİ
2	KOCASINAN	CEMAL BOZKURT ANADOLU LİSESİ
3	KOCASINAN	FEVZİ ÇAKMAK ANADOLU LİSESİ
4	KOCASINAN	HACI AHMET ARISOY ANADOLU LİSESİ
5	KOCASINAN	HİMMETDEDE PİYADE ER KEMAL ERGEN ÇOK PROGRAMLI LİSESİ
6	KOCASINAN	KAYSERİ FEYZİYE-MEMDUH GÜPGÜPOĞLU GÜZEL SANATLAR VE SPOR LİSESİ
7	KOCASINAN	KOCASINAN AHMET EREN ANADOLU LİSESİ
8	KOCASINAN	KOCASINAN ANADOLU LİSESİ
9	KOCASINAN	KOCASINAN YEMLİHA ÇOK PROGRAMLI LİSESİ
10	KOCASINAN	KOCASINAN 75.YIL CUMHURİYET ANADOLU LİSESİ
11	KOCASINAN	NUH MEHMET KÜÇÜKÇALIK ANADOLU LİSESİ
12	KOCASINAN	SAMİ YANGIN ANADOLU LİSESİ
13	KOCASINAN	SÜMER ANADOLU LİSESİ
14	MELİKGAZİ	AYDINLIKEVLER ANADOLU LİSESİ
15	MELİKGAZİ	BELSİN ÇOK PROGRAMLI LİSE
16	MELİKGAZİ	DEMİR KARAMANCI ANADOLU LİSESİ
17	MELİKGAZİ	HAKKI ALTOP ANADOLU LİSESİ
18	MELİKGAZİ	HİSARCIK ANADOLU LİSESİ
19	MELİKGAZİ	İSTİKBAL ANADOLU LİSESİ
20	MELİKGAZİ	KADİR HAS ANADOLU LİSESİ
21	MELİKGAZİ	KAYSERİ FEN LİSESİ
22	MELİKGAZİ	KAYSERİ KİLİM SOSYAL BİLİMLER LİSESİ
3	MELİKGAZİ	MELİKGAZİ KAYSERİ LİSESİ
24	MELİKGAZİ	MELİKGAZİ MUSTAFA EMİNOĞLU ANADOLU LİSESİ
25	MELİKGAZİ	MELİKGAZİ NECDET TAŞ ANADOLU LİSESİ
26	MELİKGAZİ	MUZAFFER BEZİRCİLİOĞLU ANADOLU LİSESİ
27	MELİKGAZİ	NUH MEHMET BALDÖKTÜ ANADOLU LİSESİ
28	MELİKGAZİ	OSMAN ULUBAŞ ANADOLU LİSESİ
29	MELİKGAZİ	SEMA YAZAR ANADOLU LİSESİ
30	MELİKGAZİ	SEYİDE DALOĞLU ANADOLU LİSESİ
31	MELİKGAZİ	ŞEKER ANADOLU LİSESİ
32	TALAS	HİDAYET AYDOĞAN ANADOLU ÖĞRETMEN LİSESİ
33	TALAS	ŞEHİT NURİ AYDIN SAĞIR ANADOLU LİSESİ
34	TALAS	TALAS MEHMET MUAMMER BELUK ÇOK PROGRAMLI LİSESİ
35	TALAS	FATMA KEMAL TİMUÇİN ANADOLU LİSESİ

Ek-3 Milli Eğitim Bakanlığı Araştırma İzni

T.C.
KAYSERİ VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 94025929/605/940246

Konu: Anket İzni

04/03/2014

VALİLİK MAKAMINA

İlgi: Bakanlığımız Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü'nün 07/03/2012 tarihli ve 3616 sayılı (2012/13 Genelge) emirleri.

Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitim Yönetimi, Teftiş, Planlaması ve Ekonomisi Bilim Dalı yüksek lisans Programı Öğrencisi Bayram ARAL'ın İlimiz Kocasinan, Melikgazi ve Talas İlçe Milli Eğitim Müdürlüklerine bağlı Ortaöğretim öğrencilerine yönelik "Cumhuriyet Tarihi Boyunca Ortaöğretim Kurumlarında Öğrenci ve Personele Yönelik Kılık Kıyafet Uygulamaları ve Günümüz Okul İdarelerinin Karşılaştıkları Güçlükler (Kayseri Örneği)" konulu yüksek lisans Anket çalışması yapması isteği ile ilgili Erciyes Üniversitesi Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı'nın 17/02/2014 tarih ve 2590 sayılı yazıları ilişikte sunulmuştur.

Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitim Yönetimi, Teftiş, Planlaması ve Ekonomisi Bilim Dalı yüksek lisans Programı Öğrencisi Bayram ARAL'ın İlimiz Kocasinan, Melikgazi ve Talas İlçe Milli Eğitim Müdürlüklerine bağlı Ortaöğretim öğrencilerine yönelik "Cumhuriyet Tarihi Boyunca Ortaöğretim Kurumlarında Öğrenci ve Personele Yönelik Kılık Kıyafet Uygulamaları ve Günümüz Okul İdarelerinin Karşılaştıkları Güçlükler (Kayseri Örneği)" konulu yüksek lisans Anket çalışması yapmasında bir sakıncanın olmadığı Anket Değerlendirme Komisyonu tarafından tespit edilmiş olup, eğitim-öğretimi aksatmadan Okul Müdürlerinin gözetiminde ve sorumluluğunda araştırmanın yapılması, Okul Müdürlüğü tarafından araştırma sonucunun Müdürlüğümüze gönderilmesi kaydıyla uygun görülmektedir.

Makamınızca da uygun görüldüğü takdirde, olurlarınıza arz ederim.

Bahameddin KARAKÖSE
İl Milli Eğitim Müdürü V.

OLUR
04/03/2014
Haluk TUNÇSU
Vali a.
Vali Yardımcısı

Ek:

1-Anket Örneği (2 sayfa)

Bu belge, 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 5 inci maddesi gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır

Hacı Saki Mah. Osman Kavuncu Bul.
No:40/B 38010 Kocasinan/KAYSERİ
Elektronik Ağ: www.kayseri.meb.gov.tr
e-posta: arge38@meb.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için: N.TAŞ (Şef)

Tel: (0 352) 330 11 25(160)
Faks: (0 352) 330 71 00

Ek-4 Şapka İktisası Hakkında Kanun

آبونه شرائطی
سنه لکی ۱۰۶ نسخه اعتباریله
۳۹۰ غروش
آلتی آیلغی : ۷۸ نسخه
اعتباریله ۱۹۵ غروش
طشره ایچون سنه لکی پوسته اجرتی
داخل اولدیغی حالده ۴۶۵، آلتی
آیلغی ۲۳۵ غروشدر

تورکیه جمہوریہ

تأسیس تاریخی : ۷ تشرین اول ۱۳۳۶

جمعه ایرتسی
۲۸ تشرین ثانی ۱۳۴۱
۱۱ جاذی الاول ۱۳۴۴
اداری و تجریری معاملات ایچون
مطبوعات مدیریت عمومی سنده
وسعی جریده و نشریات مدیریتتده
سراجت اولنور
بهر نسخه سی ۱۰۰ پاره در

سنه : ۳

تورکیه جمہوریہ تشرینک رسمی غز تہ سیدر

نومرو : ۲۳۰

قانونلر

ایکینجی ماده — اشبو قانون نشری تاریخندن متبردر .
اوجینجی ماده — اشبو قانونک اجراسنه زراعت و مالیه
وکیللری ، مأموردور .
۲۳ تشرین ثانی ۱۳۴۱ و ۶ جاذی الاول ۱۳۴۴

سابقہ اکتسائی مقننہ قانونہ

نومرو : ۶۷۱ مجلسی
برنجی ماده — تورکیه بویوک ملت / اعضا لری ایله اداره
عمومیہ و خصوصیه و محلیہ به وبالعموم ، مؤسسائہ مذہب ، مأمورین
و مستخدمین ، تورک ملتک اکتسائی اشش اولدیغی شابقہ
کیملک مجبورینتده در . تورکیه خلقکده عمومی سربوشی شابقہ
اولوب بویوک منائی براعتیادک دوامنی حکومت منع ایدر .
ایکینجی ماده — اشبو قانون تاریخ نشرندن اعتبار آسرعی
الاجرادور .

اوجینجی ماده — اشبو قانون بویوک ملت مجلسی و اجرا
وکیللری ہیئت طرفلرندن اجرا اولنور .
۲۵ تشرین ثانی ۱۳۴۱ و ۸ جاذی الاول ۱۳۴۴

۱۳۴۱ سنسی زراعت و مالیتی بوجہ سنک مختلف فصل
و ماده لرینہ جمعاً (۲۲۵,۰۰۰) لیرانک تخصیصات منضمه
اولررق عمودہ سنہ دائر قانونہ

نومرو : ۶۷۰

برنجی ماده — ۱۳۴۱ زراعت وکالتی بوجہ سنک
۳۳۳ نجی فصلک برنجی « مأمورین خراجی » ماده سنہ
(۱۵۰۰۰) و عین فصلک اون اوجینجی « اورمان قانونیله
قوانین سائرہ تک تطبیق و امراض و حشرات مستولیہ حیوانیه
و نباتیه تک تعقیبندن متولد خراجہ ماده سنہ (۱۰۰۰۰۰) و
۳۳۵ نجی فصلک برنجی امراض مستولیہ حیوانیه ، تضمینات ،
تحفظخانه لر دائمی و موقت غاردیالار احوراتی » ماده سنہ (۸۰۰۰۰)
۳۴۱ نجی فصلک اوجینجی « سرور دارالال . تحضارلری مصرقی
و مصارف تأسیسہ و تمیریه سی و وسائط نقلیه مصرقی » ماده سنہ
(۳۰۰,۰۰۰) لیرا که جمعاً (۲۲۵,۰۰۰) لیرا تخصیصات منضمه
اولررق علاوه ایدلشدور .

تفسیرلر

۲۰ شباط ۱۳۴۰ تاریخ و ۴۹۰ نومروی ۱۳۴۰ سنسی
(موازنه عمومی قانونی) نیک اونوزنجی ماده سنک تفسیری
مأمورین خارجیہ معاشاتی حقنہ

نومرو : ۷۱

۱۳۴۰ سنسی موازنه عمومی قانونک اونوزنجی ماده سنده
موضوع بحث مأمورین خارجیہ معاشاتک حریدن اولکی مقداری
قیدی معاشات مذکورہ تک اصلنه اولما بوب اعطام قدرته مطوفدر .
۲۳ تشرین ثانی ۱۳۴۱ و ۶ جاذی الاول ۱۳۴۴

۹ ضربانہ ۱۳۲۱ تاریخی (اعشار نظامنامسی) نیک
آلتیمہ آلتنجی ماده معدل سنک تفسیری

صاحب اولری تعبیری حقنہ

نومرو : ۷۰

اعشار نظامنامہ سنک آلتنجی ماده معدل سنده کی صاحب
اولری تعبیری ورثیه و اصحاب حق انتقالده شاملدر .
۲۳ تشرین ثانی ۱۳۴۱ و ۶ جاذی الاول ۱۳۴۴

اون بئینجی اجتماعه مائد ضبط جریده سی سر بوطدر

Ek-5 Bilumum Devlet Memurlarının Kıyafetleri Hakkında Kararname

بالعموم دولت مأمورلرینک قیافتلری حقنره قرار نامدر
 ۱ — اردوودونما منسوبلریله علمیه صنفیه منسوب اولانلردن
 وحکام کی قیافتلری دولتجه صورت مخصوصه ده تعیین ایدلمش
 بولونانلردن ماعدا بالعموم دولت مأمورلرینک قیافتلری دنیا
 یوزنده کی مدنی ملترک مشترک و عمومی قیافتلرینک عیندره یعنی
 کوندوز و کیجه تک مختلف وضعیتلرینه وریمی مراسمه کوره
 کیلمک اوزره مختلف البسلر و شاقه لر در .

۲ — بنالر داخلنده باشی آچیق بولونمق قاعده دره . سلام
 تعاطیسی باش اشارتیه اولور .

۳ — بنالر خارجنده سلام تعاطیسی شاقه ایله اولور .

۴ — علی العموم خلق ، اردو و دونما و علمیه صنفیه
 مخصوص و یا حکام ایچون اولدینی کی قانون مخصوص ایله تعیین
 ایدلمش البسلری کییه مزله . فقط دولت مأمورلرینک قیافتلری
 بالعموم صنوف خلق طرفندن عیناً و یا حال مساعیرینه مطابق
 صورتده قبول اولونه بیلیر .

تورکیه رئیس جمهوری

غازی مصطقی کمال

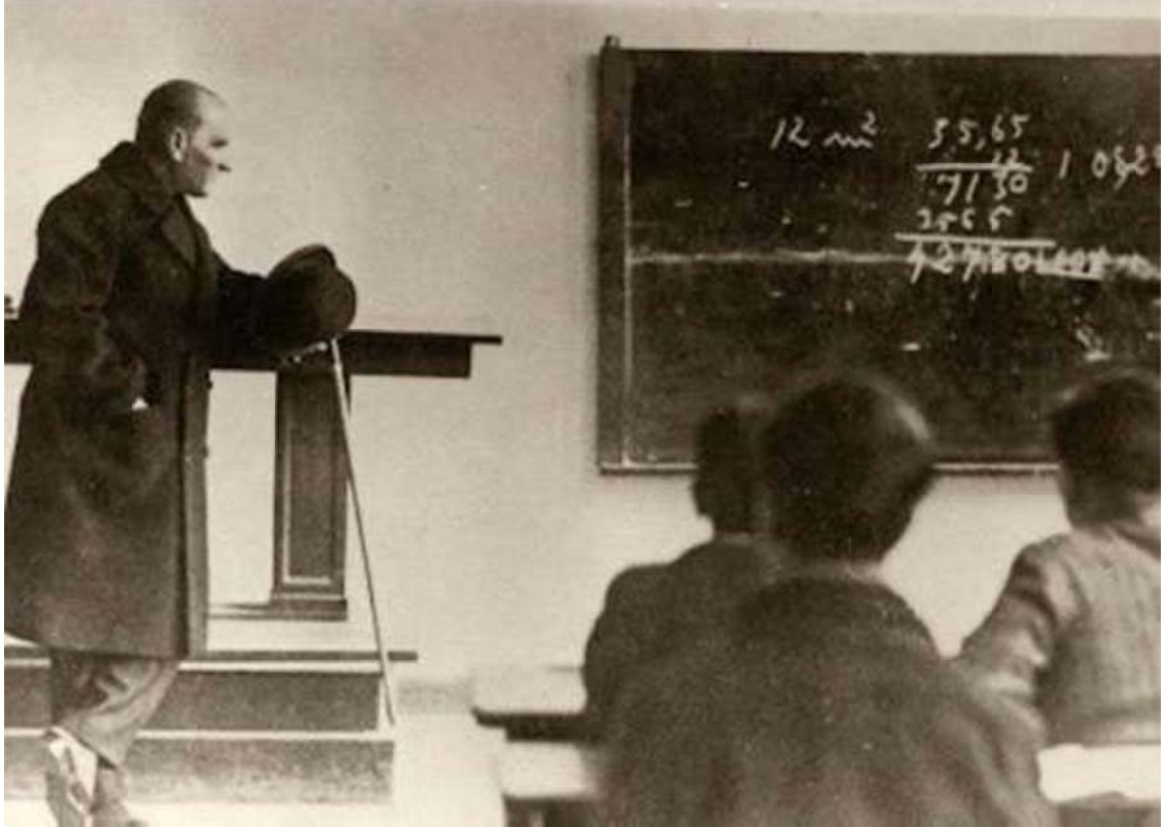
Ek-6 Canlı Kaynak Özgeçmişi

İsmail Tanrıöven

01.03.1948 yılında Kayseri ili Büyüktoraman köyünde dünyaya gelmiştir. İlkokulunu aynı köyde tamamlamış, ortaokul ve liseyi ise Kayseri Merkez İmam Hatip Lisesinde okumuştur. Ortaöğretime 1962-1963 öğretim yılında başlamış 1969-1970 öğretim yılında tamamlamıştır.1970 yılında girdiği Kayseri Yüksek İslam Enstitüsünde dört yıl okuyarak 1974 yılında mezun olmuştur.

1974 yılında Uşak ili Eşme Lisesi'nde Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmeni olarak göreve başlamıştır.1975-1976 yıllarında askerliğini tamamlamıştır. Asker dönüşü Sivas'ta göreve başlamış sonrasında Kayseri'nin değişik liselerinde öğretmen ve idareci olarak görev yapmıştır. Mart 2013 tarihinde Sami Yangın Anadolu Lisesinde Müdür Başyardımcısı olarak görev yaparken emekliliğe ayrılmıştır. Evli ve 3 çocuk babası olan İsmail Tanrıöven halen Kayseri'de yaşamını sürdürmektedir.

Ek-7 Mustafa Kemal 01.02.1931 tarihinde İzmir Erkek Lisesinde matematik dersi dinlerken

Ek-8 Mustafa Kemal 24.12.1934 tarihinde Edirne Erkek Öğretmen Okulu öğretmen ve öğrencileri ile

Ek-9 Mustafa Kemal 24.06.1933 tarihinde Atatürk Kız Lisesi öğretmen ve öğrencileri ile

Ek-10 Mustafa Kemal 1934 yılında öğrenciler arasında

Ek-11 Mustafa Kemal'i 19.11.1937 Mersin'de öğrenciler karşılarlarken

Ek-12 1940 Pazar Ortaokulu öğrencileri

Ek-13 1966 Silifke Lisesi öğretmenleri

Ek-14 1979 Silifke Lisesi

Ek-15 1980 Mut Lisesi öğretmen ve öğrenciler

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Bayram ARAL
Uyruğu : Türkiye (T.C)
Doğum Tarihi ve Yeri : 25.09.1978 / Kozaklı
Medeni Durumu : Evli
Tel. : 0 505 276 43 72
Fax : 0 352 223 61 33
Email : bayramaral@gmail.com
Yazışma Adresi : Mevlana Mahallesi 6087. Sokak No: 2/13
Talas / KAYSERİ

EĞİTİM

Derece	Kurum	Mezuniyet Tarihi
Lisans	Selçuk Üniversitesi	2000
Lisans	Anadolu Üniversitesi	

İŞ DENEYİMLERİ

Yıl	Kurum
2010-Halen	Sami Yangın Anadolu Lisesi -Kocasinan-KAYSERİ
2010	Develi Anadolu Lisesi -Develi-KAYSERİ
2009-2010	Merkez Endüstri Meslek Lisesi - Melikgazi-KAYSERİ
2005-2009	İmam Hatip Lisesi - Çekerek- KAYSERİ
2000-2004	Çiftlik Şh.Üst. N. Altuntaş İlköğretim Okulu -Sarıoğlan KAYSERİ
2004-2005	Karahacılı İlköğretim Okulu -Çekerek-YOZGAT

YABANCI DİL

İngilizce